59.700
/32

HERCZEG FERENC MUNKÁI

GYÜJTEMÉNYES DÍSZKIADÁS

1925

HERCZEG FERENC
MUNKÁI

GYÜJTEMÉNYES
DÍSZKIADÁS

XXXII.

A POLITIKUS
MÁSODIK SZERELEM

B U D A P E S T
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T.
KIADÁSA

HERCZEG FERENC

A POLITIKUS

REGÉNY

BUDAPEST
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T.
KIADÁSA

A M.N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA

Fenntartunk minden jogot a fordítását is.

Copyright by Singer & Wolfner, Budapest.

2 R

59700/32

R 1965

3.519

M. N. MUZEUM KÖNYVTÁRA
I. Nyomt. Növedéknapló
1930 év 289 sz.

45689. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

1.

Júniusi alkony a Stefánia-úton.

Tízezer fáradt lábszár csoszog a város felé. A por szagába vékony virágillat keveredik.

Lugosy Lajos a felesége társaságában sétál a tömegben. Ha azonban a kedélyes időpocsékolás elválaszthatatlan a séta fogalmától, akkor Lugosy nem sétál, hanem csak jár. Láthatóan súlyt is vet arra, hogy ez tisztázódjék, mert ő csak véletlenül került a gyalogjárók sorába. Minduntalan meg-megáll a kocsiút szélén, miközben menekülést keresve tekint körül és félhangon mormogja : Elcsapom a gazembert !

A szíves olvasó most már sejti, miről van szó. Móni — ez Lugosy napi fiakkeresének neve, — a helyett, hogy a parancshoz híven a víztoronynál várta volna az uraságot, megint egyszer cserkésző útra indult és most talán éppen valami gyanús párocskát fuvaroz a városligeti vendéglőből a moziba. Ha majd előkerül megint, azt fogja mondani, hogy «a megereszkedett fédert kellett meghuzatni a kováccsal» és nincs az az ember, aki az ellenkezőjét tudná rábizonyítani.

Lugosy tehát dühös, a felesége azonban maga a jókedv. A jókedvének nincs semmi érthető alapja, ez csak reflexérzés, öntudatlan, de bizonyos, hogy minden

dolog, amely dühbe hozza a férjet, ellenállhatatlan humoros benyomást tesz az asszonyra. Lugosyné néma jókedve, amely Lugosy néma rosszkedvét a forrpontig hevítette, végül már léhasággá fokozódott és miközben az asszony könnyű lépésekkel haladt az ura oldalán, titokzatosan sugárzó és sokatmondó mosolya feléje vonzotta a szemtávolban levő összes férfiak figyelmét.

Az asszony különben érdekes és némileg szokatlan jelenség volt. Valaki, egy az emberi típusokkal foglalkozó művész, egyszer azt mondta róla, hogy farkashoz hasonlít. Szép, ideges és keserű arcában csakugyan van valami, ami a kutya vad testvérére emlékeztet. Talán a sötéten szikrázó szeme, vagy a fehér, éles foga, amely olykor a vékony, vonagló ajka mögül elővillan. Vagy talán az a harcias éberség, amely állandó remegésben tartja minden idegszálát. Lugosynénak különben vékony, lapos, de kecses és acélinú termete van.

A kocsikorzó időközben már nagyon megritkult. Most azonban még egy csinos fogat szaladt végig nesztelen gumikerekeken az úton, a kocsiból egy férfi és egy nő köszöntötték Lugosyékat. Irén — Lugosynénak ez a keresztneve — tüntető kedvességgel fogadta. Még meg is fordult és mosolyogva integetett a siető kocsi után.

— Kik voltak ezek? — kérdezte baljóslatú hangon a férj.

Az asszony egy nevet mondott.

— És maga fogadja a köszöntésüket? — fakadt ki Lugosy paprikavörös arccal.

— Látta, hogy fogadtam.

— No de engedjen meg! . . . Az egész város teli van még annak az asszonynak a botrányával. Azt be-

szélik róla, hogy karácsony estéjén angyalnak öltözve állított be az udvarlója lakására.

Irén vállat vont.

— Beszélik, beszélik! Rólam is beszéltek már egyetmást, magáról is. Magáról azt, hogy —

— Bánom is én! — vágott szavába Lugosy.

— Az ember vagy mindent elhisz abból, amit beszélnek, vagy semmit. Én az utóbbi módszert választom. Elhiszem magáról, hogy önzetlen politikus, maga pedig higyje el arról az asszonyról, hogy derék asszony.

Lugosy most már, ismerve a hitvese vérmérsékletét, csak két lehetőség között választhatott. Vagy az utcai botrányig viszi a dolgot, vagy elhallgat. Természetesen az utóbbit cselekedte. Irén azonban a maga részéről még nem tartotta befejezettnek az ügyet.

— Bevallom, én azt az asszonyt akkor is rokonszenvesnek találnám, ha biztosan tudnám, hogy ott volt a barátja lakásán.

— Karácsonyi angyalnak öltözve?

— Lényegileg egészen mindegy, hogy ingblúzos kosztűmben, vagy angyal-köntösben ment-e hozzá. Ha valaki teát iszik, egyre megy, hogy csészéből, vagy pohárból szereti-e. Én különben az angyalötletet egészen rokonszenvesnek találom. Valami grandiózus nagylelkűségre mutat. Ajándékozni, szépen és pazar kézzel: úgy mondják, hogy ez az élet egyetlen gazdagsága.

— Ajándékozni? Meglehet. De nem azt, ami más emberé!

Az asszony eddig gúnyosan beszélt, rosszul leplezett ugratási szándékkal, most azonban komoly szenvedéllyel belerohant a vitába.

— Más emberé? A férjé? Engedelmet kérek, ez sületlenség. Az egyik ember nem lehet a másik ember tulajdona. Én a magamé vagyok és azt teszek magammal, amihez kedvem van. Ebben a dologban csak egy korlátozást fogadok el: ha odaajándékozom magamat valakinek, akkor értesítem erről azt, aki igényt tart rám.

— Ez megnyugtató, — mondta keserűen Lugosy. — Ha szeretője lesz, akkor meg fogom tudni.

— Még pedig az én számból. Erre számíthat.

— De biztos benne, hogy a karácsonyi angyal is így cselekedett?

— Amiről az egész város tud, annak bizonyára hírét vette a férje is. És ha most szép békésen együtt kocsikáznak, az vagy azt jelenti, hogy egy szó sem igaz az egészből, vagy pedig azt, hogy a férj megbocsátott a feleségének. Ha ő megbocsát, mi jogon haragszik maga? Különben, tudja mit mondok? Mi valamennyien túlságosan nagy kázust csinálunk egy dologból, amelyről maholnap ki fog sülni, hogy potomság volt.

— A női tisztesség potomság?

— Az egyik szereti a bort, a másik nem szereti. Aki nem szereti, az azt akarja, hogy őt jutalmazzák meg, a többit pedig büntessék meg. Nem sületlenség ez?

Móni időközben előkerült a kocsijával.

Nem tudni, hogyan akadt az uraság nyomába, de egyszerre csak szép csendesen ott hajtott mellettük a kocsiúton, előlegezett megbotránkozással készülvén arra, hogy visszaverje Lugosy úr vádjait.

— Kocsiba akar szállani? — kérdezte a férj.

— Igen, vacsora előtt még valami dolgom van.

Lugosy szerette volna tudni, mi dolga van a feleségének vacsora előtt. Kérdezni azonban nem

érdemes, mert hiszen az asszony úgyis azt mondhatja, amit akar.

— Maga természetesen politikusokkal fog vacsorázni? — kérdezte Irén.

— Miért gondolja? — kérdezte vissza Lugosy, miközben kissé elpirult.

— A haza megint veszedelemben van és ilyenkor a jó hazafiak vendéglőben kosztolnak.

— Csakugyan megigértem barátaimnak... Átengedem a kocsit, én majd a földalattival megyek . . .

Lugosy egyedül és igen leverten folytatta útját. Nagyon elszomorította a gondolat, hogy ez az asszony, aki teljes ellentéte volt annak, amit ő jó feleségnek nevezett, az ő első házasságából való fiának nevelőanyja. Öt évig élt már együtt Irénnel, de máig sem tudott belőle egészen kiokosodni. Mindenre képesnek tartotta, minden jóra és minden rosszra. Abból, amit női erénynek szokás nevezni, semmi sem volt meg benne. Igaz azonban, hogy alapjában véve büszke természet volt, még pedig a szó férfias értelmében. Lugosy gyakran idézgette magának a népies közmondást, hogy a hangos kutya nem harap. De olykor eszébe jutott, hogy ma már az asszonyok is ismerik a közmondásokat. És hátha Irén azért olyan rettenetes hangos, hogy leplezze vele vérengző hajlamait?

Egyszerre nagy nyugtalansággal töltötte el a gondolat, hogy vajjon hová sietett az asszony? A felesége kiszámíthatatlansága állandó veszedelemként lebegett fölötte, mint a guillotine bárdja a szegény bűnös nyaka fölött. Lehet, hogy ebben a pillanatban már le is csapott.

Valaki a járókelők közül nevén nevezte.

— Ez Lugosy Lajos . . .

Lugosynak, aki a közélet kisebb hírességei sorába tartozott, ez jól esett. Kiegyenesedett és délceg léptekkel ment tovább. Tudnivaló dolog, hogy Lugosy egyízben már igen közel volt az államtitkársághoz. Az akkori kormány váratlan és elhamarkodottnak mondható lemondása szegte útját emelkedésének. Amióta az utolsó képviselőválasztáson — küzdelmes és költséges választás volt! — néhány vokssal megbukott, azóta a háládatlanság fulánkját érezte szívében.

Olykor úgy találta, az élet egyáltalában nem bánt vele úgy, ahogyan kétségtelenül megérdemelte volna. Ő szerette és szolgálni kívánta a hazáját, a haza azonban egyelőre bántó egykedvűséggel mondott le az ő szolgálatkészségéről. Jó családapa volt, vágyódott az erény, jóság és a rend után, a felesége azonban örökké vad és tisztátalan fantáziákkal gyötörte.

Miközben ezeket elgondolta, befordult az Andrássy-út egyik mellékutcájába, belépett egy bérház kapuján, fölment a második emeletre és biztos kézzel kétszer becsöngetett az ajtón, amelyet *Sztárai (Stux) Mici* névjegye ékesített. Kispolgárias ízléssel berendezett, de a rendtől és a tisztaságtól ragyogó lakásba lépett. Virágos papírkárpitok, csipkés függönyök, fehér porcellánkályhák, aranyozott bútorok, egy kanári-család és mindenütt a falakon és bútorokon sok, sok női kézimunka.

Lugosy két percig várakozott a kis szalonban, miközben farkasszemet nézett a saját díszmagyaros arcképével, amely kék plüskeretben pompázott a falon.

Azután belépett Sztárai Mici.

— Jó estét, édes! — mondta, miközben csókra nyujtotta örömtől sugárzó arcát.

Nagy, gömbölyű leány volt, olyan ártatlan szemű és olyan rózsás húsú, mint a siementhali borjú. Egyszerű, de nagyon tiszta háziruha volt rajta.

— Velünk vacsorázik? Mert mamáék is itt vannak, — mondta kissé németes kiejtéssel Mici.

— Az estém szabad . . .

A szomszéd szobából vidám üvöltés hallatszott és besietett Stux bácsi, Mici édesapja, az örökös gipszpipával a kezében. A mama is bejött, ő szinte nevetségesen hasonlított leányához, csak éppen hogy húsz kilóval kövérebb, húsz esztendővel idősebb és egy fejjel kisebb volt.

Mici vidáman felgyűrte gömbölyű karján a ruha ujját.

— Gyerünk a konyhába, mama! Csináljunk túrós csuszát!

A két férfi addig is összeült beszélgetni. Stux apa, aki a nagyságos urat — tisztességtudóan mindig így szólította Lugosyt — a világ legokosabb emberének tartotta, szinte reszketett a tudás vágyától és ilyen találkozások alkalmával az előre elkészített kérdések egész sorozatát vetette föl. És Lugosy mosolygó türelemmel magyarázta neki, hány hadtestet tud mozgósítani Oroszország, mennyi a budapesti főpolgármester fizetése, miért ragaszkodnak a németek a bagdadi vasút kiépítéséhez. A szellemi kincseket, amelyeket az öregúr ilyenkor összegyüjtött, vasárnaponkint bőkezűen osztogatta az ő külvárosi kuglizó társaságában.

A férfiak beszélgettek, Mici meg-megjelent az előszoba ajtajában és ilyenkor mosolyogva bólintott Lugosy felé. Lugosy kezdte magát igen jól érezni, mint mindig, ha ezek között a derék emberek között volt,

Ez a másodemeleti kis lakás volt az ő Névtelen szigete és Mici az ő Noémija.

Két esztendővel ezelőtt fedezte föl a leányt az opera tánckarában. Mici szíve megszólalt, — ő komoly leány volt és mindig vonzódott az érettebb urak felé, — a szülők pedig, midőn megtudták, hogy nem múló kalandról, hanem tisztességes kitartásról van szó, örömmel megadták beleegyezésüket. Mert — és ez is jellemzi Micit — ő semmit sem tett szülei engedelme nélkül, bár ő tartotta el az öregeket.

Lugosy a kedvese házában megtalált sok mindent abból, amit az élet megtagadott tőle. Megtalálta migdenekelőtt a nagy férfiúnak és híres hazafinak kijáró hódolatot. De egyebet is talált. Bár gondosan titkolta, ő alapjában véve nyárspolgári természet volt és szomjazta a családi élet békés örömeit. Neki kellettek a tréfás alsóspartik, amelyeket Stuxékkal játszott, az örömsikoltások, amelyekkel Stux mama az ajándékait fogadta. Neki kellett a tudat, hogy Stuxék az ő távollétében is meghatott magasztalással emlegetik a nevét. És furcsa, de való : Lugosy megtalálta a táncosnő közelében azt a nyugalmat, tisztaságot, sőt — igen ! — azt az asszonyi tisztességet is, amelyre a lelki élete egyensúlyozása céljából szüksége volt. Mert szó, ami szó, Mici olyan ostoba volt, mint az éjszaka, de a mellett komoly, rendes és megbízható leányzó volt.

2.

Miközben Lugosy eleget tett a konyhatűztől kipirult Mici felszólításának és a terített családi asztalhoz ült, vajjon mivel töltötte idejét Lugosyné ?

Irén, lakására érkezvén, tüstént az íróasztalához ült és a következő levelet vetette papírra :

Édes Tiborom !

Holnap a délutáni vonattal hazautazunk. Találkozás a vasúton. Csókol

Kismama.

Azután megcímezte a borítékot :

Nagyreményű Lugosy Tibor úrnak, a reáliskola V. oszt. tanulójának. Helyben.

A levél a mostohafiának szólt.

Azért sietett haza, hogy ezt idejében elküldhesse. Becsöngette az inast, hogy elvitesse vele a levelet az internátusba. Egy percig azonban még habozott. Ismerte Tibort, ha megkapja ezt a hírt, akkor boldog izgalmában keveset fog aludni az éjszaka. De aztán mégis elküldte. Nem rossz állapot az, mikor az ember nem tud aludni az örömtől !

Irén egyedül vacsorázott meg otthon — egy darab sonka és egy csésze tea volt az asztalán, — azután még egy óráig olvasgatott Leonardo da Vinci életrajzában, végül megfürdött és ágyba feküdt. Öt perc mulva már mélyen aludt a sötét szobában.

Ugyanekkor, künn az Andrássy-út egyik mellékutcájában, a második emeleti lakásban, valaki megemlékezett Irén asszonyról. Stux mama áldott jó asszony volt, de a társas tapintat nem volt éppen erős oldala. Minden bevezetés nélkül azt mondta, igaz, hogy diszkréten tompított hangon :

— Tegnap a Deák-téren a nagyságos asszonyt láttam. Milyen előkelő, szép asszony !

A hanglejtésében volt valami, amiből arra lehetett következtetni, hogy a második mondathoz még valami folytatás is járna. Talán ilyesmi : Kár, hogy nem jobb asszony. De itt már véget ért a Stux mama híres szókimondása.

Lugosy egyszerre elhallgatott, az arca elborult. Arra gondolt, vajjon hol járt, mit csinált ma este a felesége? Miért sietett haza? Ösztönszerűen a nyakához nyúlt, mint a szegény bűnös, mikor a guillotinera gondol.

Stuxék ugyancsak elhallgattak és kedves, meghatott részvéttel néztek a nagyságos úrra. Nagyjában sejtették, mi jár annak az eszében. Hiszen ők is ismerték a városban keringő híreket. És mind a hárman ebben a pillanatban körülbelül ugyanazt gondolták :

— Kár, hogy ennek a nagyszerű embernek nincs hozzá méltó felesége !

3.

Hináros nagyközség vasúton másfél órányira esik a fővárostól. Van főszolgabírói hivatala és a vármegyei monografia állítása szerint «számos kulturális intézménye», ami azonban, őszintén szólva, külsőleg nem igen látszik meg a poros fészken.

A hinárosiak kemény színmagyarok. Fönn, talán öt percnyire a szőlők fölött, rendetlenül elszórt házcsoportok lappanganak a sűrű ákácfák között : ott van Felsőhináros. A felső házak kicsinyek és meredek tetejűek, a tornácuk rikító kékre és sárgára van pingálva, a városi embert ott mosolygó alázatossággal süvegelik,

a szőke parasztleányok tarkán hímzett ingvállt viselnek és szomorú, idegen nótákat énekelnek. A felsőhinárosiak ugyanis tótok.

Valami régi földesúr telepítette őket ide, állítólag még Mária Terézia idejében. Az alázatos tótocskák mindig kedvesebb cselédjei voltak az uraknak, mint a nyakas magyar jobbágyok. Máig sem volt semmi baj a tótokkal, akik a megyei monografia szerint «kis szláv szigetet alkotnak a magyar néptengerben». Istenfélő, hatóságtisztelő parasztocskák, minden képviselőválasztáskor sűrű falankszban vonulnak le Hinárosra és ábécrendben (ez az ő specialitásuk) adják le szavazatukat a mindenkori kormányjelöltre. A gyerekeik a hinárosi magyar iskolába járnak, ott szépen meg is tanulnak magyarul, ha pedig megint visszakerülnek a szülői gazdaságba, négy hónap mulva szépen elfelejtenek mindent, amit négy esztendő során tanultak. Egész magyar tudományuk később egy mondásba zsugorodik össze: Dicsértessék a Jézus! A környékbeli magyar gazdák azonban, akik Felsőhinárosról viszik a napszámosokat, mind tudnak már tótul.

A magyar falu végében hosszú poros lombkerítés húzódik el, mellette ugyancsak hosszú, mohos kőkerítés: ott lakik a két «uraság». A kőkerítés mögött van Lugosy Lajos kertje, a lombbástya mögött Hajtó Károlyé. Amióta a legendás Hinárossy-familia, amely állítólag még az első foglalás jogán bírta a vidéket, leányágon is kihalt, új és újabb családok uraskodtak a birtok foszlányain. Az előbb érkezettek mindig lenézték a későbbieket és Hináros on talán már száz esztendővel ezelőtt is voltak urak, akiket a szomszédjaik nem tekintettek «maguk közül valóknak».

Az egykori uradalom legnagyobb része ma már parasztkézre került. Lugosynak van ugyan egypár száz holdja, de azt is bérbeadta, mivel nem ért a gazdálkodáshoz. Hajtónak egyáltalában nincs földje, ő csak azért vette meg a «vörös kastélyt», mivel kissé gyönge egészségű ember és orvosi tanácsra vidéken kellett élnie.

Ez a Hajtó özvegyember volt. Ifjabb éveiben mint katonatiszt szolgált és miután arisztokratikus külsejével meghódította egy fővárosi gazdag kereskedő leányát, sietve lemondott tiszti rangjáról, fiatal feleségével elzárkózott a világ elől és azontúl már csak hipochondrikus szeszélyeinek élt. Az asszony későn tudta meg, hogy az ura arisztokratikus blazirtsága, amely neki egykor annyira imponált, nem egyéb, mint a vérszegénység kórjele. Egypár évig hűségesen ápolta férjét, közben megajándékozta egy kis leánnyal is, azután meghalt.

Hajtó azután kizárólag csak a «tanulmányainak» élt. Sokat olvasott és írt, sok mindenbe belekapott, de semminek sem járt a végére ; ha valami megragadta a figyelmét, akkor cserbehagyta minden dolgát és lélekzet nélkül szaladt az új fénysugár irányában. Amióta megjavult az egészsége, mindig dolgozott, de senki sem tudta, hogy mit, talán ő maga sem. A vidéken kapkodó, de eszes embernek tartották.

A két szomszéd család, miként a falusi urak többnyire, kezdettől fogva a maliciózus udvariasság lábára helyezkedett egymással szemben. Különös alkalmakkor, egy esztendőben egyszer-kétszer, meglátogatták egymást, bizalmasabb viszony azonban nem fejlődött ki közöttük.

Lugosy, akinek életcélja a nyilvános szereplés volt, alig leplezett kicsinyléssel nézett le a falusi különcre,

viszont Hajtó, aki a maga tunyaságát lelki előkelőségnek tartotta, tehetségtelen történetőnek nevezte a szomszédját.

Reggel a hinárosiak már tudták — odafönn a domb hátán a tótok is beszélték, — hogy Lugosyné megjött Budapestről a Tibor gyerekkel. Most már ősz elejéig itt is maradnak. Irén, bár vérbeli városlakó volt, csodálatosképpen igen jól tudott beszélni a parasztok nyelvén. A tótokkal szemben, akik az ilyet szívesebben veszik, mint a magyarok, némileg adta is a gondviselést és ezen a réven bizonyos népszerűséget is szerzett a faluban.

4.

Későn délután az asszony gyalogsétára indult a fiával. Ezek a mérföldes kalandozások, amelyekben az ő «farkas természete» kiadta fölgyülemlett energiáját, hírhedtek voltak a környéken, mert Irén ilyenkor kibontott hajjal és bottal a kezében járt. Pedig nincs az úri illemnek szigorúbb ellenőre és bírája, mint a falusi nép. A fiú flóbertpuskával a vállán lépkedett a mostohaanyja mellett. A fegyvert egyébként csak férfias önérzetének kielégítése céljából vitte magával, mert énekes madárra nem lőtt, a farkasok és medvék pedig, amelyekkel érdemesnek tartotta volna megküzdeni, egyáltalában nem nyugtalanították Hináros vidékét.

Tibor korához képest kicsi, de izmos és jókiállású legényke volt. A mozgásában és viselkedésében volt valami a kölyök-oroszlán éretlen komorságából. A mostohaanyját lovagias rajongással szerette, neki mindenben engedelmeskedett, bár különben meglehetősen nehezen kezelhető fiú volt.

Most az erdőszélen haladtak, a lombfallal párhuzamosan. Tibor az iskolából szabadult fiú olthatatlan szomjúságával szívta magába az üde falusi levegőt.

— A bizonyítványod jó, — mondta Irén. — Mit vegyek neked, Tibor? Választhatsz valami szépet.

— Szeretnék egy ócska selyemruhát és három koronát, — válaszolt komoly arccal a fiú.

— Minek a selyemruha?

— Kitaláltam egy újfajta kormányozható léghajót és azt szeretném megcsinálni. Mert a Zeppelin tökéletlen.

— A találmányodnak megvan az az előnye, hogy nem túlságosan költséges.

— Kisebbített modell lesz csak. A selyemből kiszabom a ballont és Jutka megígérte, hogy megvarrja. A vázat és a kormánykészüléket fenyőfából faragom ki. A ballont hidrogénnel fogom tölteni.

— Hát azt honnan veszed?

— Könnyű csinálni. Cink és kénsav kell hozzá. Gazométert lehet öntöző-kannából konstruálni.

A fiúban csakugyan sok volt a technikai ügyesség. Ahány rosszul járó cselédóra volt a házban, azt mind ő szokta megreparálni.

Az erdő fölhúzódott a dombra, az erdőszél alatt zsombékos nagy rét terült el. Mélyen benn a rétben jókora gyöpös földhányás emelkedett, amelyet a nép Hináros-halomnak nevezett.

Tibornak, amint meglátta a dombot, egyszerre megvillant a szeme.

— Kismama, Hajtó szomszéd fölásatta a Hinárost. Miska kocsis mondta, hogy vastag kőfalakat találtak a földben.

— Ha akarod, odamehetünk.

Ütemes lépésekkel nekivágtak a zsombékos rétnek. Mire közelebb értek, embert láttak a dombon. Hajtó szomszéd volt. Globtrotter ruhát viselt, sport-sapkával és csavart lábszárvédővel. A nagyszerű fölszerelése kissé nyomasztóan hatott az együgyű falusi környezetben. Hosszúra nyúlt arcának a nyírott, rőt bajusz és különböző redők valami kevély és megvető kifejezést adtak. Ezzel a kifejezésével, amely bizonyos fáradt arisztokrata-arcokra emlékeztette az embert, hódította meg annak idején a felesége vagyonát. Egy pipacsvörös ruhába öltöztetett kisleány állott mellette, Hajtó Annuska. Csinos barna gyermek volt, az arca azonban olyan szeplős, mint a pulykatojás.

Hajtó látható örömmel köszöntötte Irént. Nem azonosította az asszonyt Lugosyval, mert föltette Irénről, hogy ő sem azonosítja magát az urával. De volt az örömének még valami különös oka. Hajtó éppen abban a lelkiállapotban volt, mikor az ember nagyon szeretne valakinek valamit elmondani és szomszédék kapóra jöttek neki.

— Hallom, kincset ásott ki a földből? — mondta Irén.

— Igenis kincset, még pedig nagy kincset, — válaszolt Hajtó. — Képzelje, nagyságos asszonyom, megtaláltam Hináros várát! Tanulmányaim közben már gyakran találkoztam a vár nevével. Kutattam is a helyét, de mindig a dombok tetején. Pedig a dolog egyszerű, mint Kolumbus tojása, hiszen a vár neve is mutatja, hogy valahol az ingoványban kellett állania. A tavasszal egy szerencsés véletlen erre a dombra irányította figyelmemet. Ásattam és megtaláltam a vár alapját. Még száz esztendővel ezelőtt is mocsaras volt

a vidék. Hináros vára az ingovány közepén állott. Kitűnő búvóhely lehetett. Csakis padlókon lehetett a közelébe jutni, a padlókat pedig veszedelem idején könnyűszerrel fölszedhették vagy elpusztíthatták a várlakók. Érdekes különben, hogy a hinárosi mocsár nem a természet, hanem emberi kéz munkája. Két patakot eltereltek a medrükből, hogy a vizükkel elárasszák a rétet.

— Szimbolumnak is jó, — mondta Irén. — Nagy urak mocsárrá változtatnak egy viruló vidéket, hogy megerősítsék a hatalmukat.

— A várat a Hinárossy-család leghírhedtebb tagja, Tar Simon építette, — magyarázta tovább Hajtó. — Ez a Tar Simon egykoron kedves embere és vitéz vezére volt Hollós Mátyásnak. A Nemzeti Múzeumban és a vármegyei levéltárban sok becses adatot találtam róla. Egy ideig fanatikus hűséggel és áldozatkészséggel szolgálta a királyt. Azután egyszerre ellene fordult és attól kezdve ő a legnyakasabb és legszemérmetlenebb lázadó. Mátyás király maga vezette az ostromot Hináros vára ellen. El is foglalta és tövig pusztította. Tar Simon valahogyan egérutat vett és Törökországba menekült. A vatikáni levéltárban megvan a nyoma annak, hogy Tar Simon mindenképpen Magyarországba akarta hozni a törököt. Ismételten fölajánlotta a Fényes portának, hogy maga áll a török sereg élére és erősködött, hogy az elnyomott magyarság szabadítójaként fogja köszönteni a szultánt. Mátyás király halála után megint hazakerült. Harminchat esztendővel a király halála után teljesült Tar Simon óhajtása : a török bejött az országba. Tar Simon akkor még életben volt, a magyar seregben harcolt és el is esett . . .

— Mohácsnál? — kérdezte Tibor, aki ragyogó szemmel hallgatta Hajtót.

— Magyar történelemből egyes! — szólt Hajtó, miközben megsímogatta a fiú fejét.

— Mért érdekli annyira az a vén zsebrák? — kérdezte Irén.

— Azért, mert Tar Simon, ha lehámozok róla bizonyos nyerseségeket, mint a magyar úr örök típusa áll előttem. Teli volt tehetséggel és erővel. Jó ember is volt és az országban akkor alig volt földesúr, aki a jobbágyaival emberségesebben bánt volna, mint ő. A királytól azért fordult el, mivel Mátyás megtagadott tőle egy főispánságot. Biztos vagyok benne, hogy nem a sértett hiúsága, hanem Mátyás háládatlanságának gondolata keserítette. Ma azt mondanók róla, hogy szubjektív természet volt és ebből a szempontból jóhiszeműnek is nevezhetjük. Ő mindvégig meg volt róla győződve, hogy nagy szolgálatot tenne a hazájának, ha megszabadítaná Mátyás királytól. Ebben a meggyőződésében megerősítette az a tapasztalása, hogy a király gyakran túltette magát az alkotmányon és az erőszaktól sem riadt vissza, ha ellenszegülésre talált. Rögeszméjévé lett, hogy meg kell buktatnia a zsarnokot és ennek a rögeszméjének kész volt föláldozni mindenét, elsősorban életét. Meg vagyok róla győződve, hogy Tar Simon a halála pillanatáig is erősen hitte, hogy — mint ma mondanók — hazafias munkában fáradozott, midőn az országba akarta hozni a törököt. Hogy a török nem akkor és nem úgy jött, amikor és ahogyan ő akarta, arról ő nem tehetett. Mert az olyan ember, aki mindent el tud magával hitetni, nem juthat abba a helyzetbe, hogy megbánjon valamit.

— Megírták már Tar Simon életrajzát? — kérdezte Irén, akit érdekelni kezdett a tárgy.

— Ha Isten éltet, én fogom megírni. De az több lesz egy lázadó oligarcha történeténél. Könyvemben meg fogom konstruálni annak a magyar úrnak alakját, aki a törvényre és saját önzetlenségének tudatára támaszkodva kiszolgáltatja az országot az ellenségnek.

Hajtó még sokat tudott volna erről mondani, de nem mondott, csak titokzatosan mosolygott, a mosolya pedig azt jelentette: csak tessék megvárni a könyvemet!

Azután megmutatta nekik «a várat». Keskeny, mély árkok fenekén összefaragott nagy kövek szürkéltek. Hajtó úgy beszélt, mintha maga előtt látná az egész nagy épülettömeget.

— Itt van a kapu. Ez a külső udvar. Arra húzódik a körfal. Ez a főtorony. Ez pedig a nagy terem.

Lehet, hogy igaza volt.

— Köszönöm, várnagy uram a szíves kalauzolást, mi most már hazamegyünk, — mondta végül Irén.

A kisleány kezet csókolt neki.

— Tibor — szólt Lugosyné, — hát te nem is köszönsz a kis barátnődnek?

A fiú mereven bókolt, Annuska pedig egy centiméternyire meghajtotta szeplős kis orra hegyét. Közben egyikük az eget, a másik pedig a gyepet nézte.

5.

Irén asszony egyszer reggel megmászta a szőlősdombot, hogy odafönn a tót faluban meglátogassa az ő szívbeli barátnőjét, Stúr Mariankát. Marianka (kócos

és nyelves kis parasztasszony volt) azzal érdemesítette magát Lugosyné különös vonzalmára, hogy az ura, egy hírhedt mihaszna, a két falu őszinte megelégedésére mostanában megint Illaván hűsölt.

Irén alkalmasint nem törődött volna Mariankával, ha annak ura tisztességes napszámos lett volna, de úgy érezte, a zsivány asszonyát meg kell védelmeznie a társadalom előítéleteivel szemben. Társadalmi előítéletekkel szembeszállani : ez úgyszólván az ő specialitása volt. Pedig ha már erről beszélünk : a hinárosi társadalom nem is üldözte Mariankát, az egyáltalában csak olyan némbereket üldözött, akikről föl lehetett tenni, hogy jégesőt csinálnak vagy megrontják a tejet.

Irén máskülönben is vonzódott a megbélyegzettekhez ; rabviselt emberek, bukott nők és főleg törvénytelen gyermekek mindig nagyon érdekelték. Az érdeklődése persze inkább elméleti volt. Az ura ezt a különösségét álhumanizmusnak nevezte, pedig az a valóságban nem volt egyéb, mint Irén antiszociális ösztöneinek megnyilatkozása. Ő a lelkével mindig künn lakott az őserdőben.

Mikor Tiborral ketten visszajöttek a tót faluból, a Hináros patak mentén összetalálkoztak Hajtó Annuskával. A patak tulsó partján állott és félénken méregette szemével a keskeny hídpadlót.

— Át szeretnél jönni? — kérdezte Lugosyné.

— Igen, édes néni, de nem merek egyedül.

Tibor, aki különben lovagias fiú volt, zsebretett kézzel állott és az eget nézte. Az anyja szelíden hátbaütötte.

— En avant, chevalier !

A fiú most már áthozta a szomszédleányt. Amint

megfogta a kezét, egyszerre vérvörös lett az arca, Annuska ugyanis egy keményre összehajtott kis papírlapot nyomott a tenyerébe. A kisleány azután könnyedén és biztosan, mint madár az ágon, áttipegett a padlón.

Tibor otthon a «laboratóriumába» vonult — így nevezte az üres virágházat, ahol a találmányain dolgozni szokott — és elolvasta a levélkét.

«Tudom, hogy meggyűlöltél és nem akarsz már feleségül venni. Gyere ki ma a rendes órában a Mária-fához, hogy visszaadhassam a szavadat. Többet nem leszek a terhedre az életben.»

Többet — egy b-vel írta. Igen, ez ő!

A rendes óra délben volt, mikor is a nagy hőség miatt tíz kilométer kerületben minden teremtett lélek aludt, kivéve a tücsköket. Tibor a szomszédleányt már ott találta a Mária-fa alatt, amely egy rozsdás bádoggá ázott szentképnek köszönhette szép nevét.

Annuska a fa alatt ült, szeplős orrán vékony napsugár táncolt, amitől állandóan el kellett fintorítani arcát.

A fiú két lépésnyire tőle megállott.

— Hát itt vagyok. Mi tetszik? — kérdezte fagyosan.

— Tibor, mondd meg, mivel bántottal k meg? — kérdezte Annuska szelíden.

A fiú vállat vont, de nem válaszolt. Egy falevelet csípett le, azt a két hüvelykujjára tette és megpróbálta, hogy füttyentsen vele. A kis leányt nagyon bántotta a cinizmusa. Mozdulatlanul és szomorúan kuporgott a fa tövében, most még szeplősebbnek és kisebbnek látszott, mint az imént.

— Legalább mondd meg őszintén, hogy nem kellek már neked, — kezdte megint. — Hiszen tudom is, hogy miért nem. Mert szeplős lett az arcom. A télen még csinos voltam. De erről én nem tehetek.

— Nagyon furcsákat beszélsz, — válaszolt a fiú. — Hát nem te adtad ki nekem az utat? Egyetlen képeslapomra sem válaszoltál húsvét óta.

Annuska lehorgasztotta a fejét. Igen, ebben a dologban nem volt tiszta a lelkiismerete.

— Nem válaszoltam, mert megtiltották, — mondta halkan.

— Ugyan kicsoda? Az édesapád? Micsekné? Azok nem törődnek veled!

Annuska hozzáemelte a tekintetét; szép kék szeme volt.

— A tisztelendő úr tiltotta meg. Azt mondta a gyónásnál, hogy ilyen kis leánynak csak a szüleit szabad szeretnie. A többi ember mind egyforma felebarát. És megígértette velem, hogy nem írok többet.

— Azt is, hogy nem szeretsz többet?

Annuska búsan lehajtotta fejét és nem válaszolt.

— Hát akkor hogy leszünk most? — kérdezte Tibor haragosan. — Úgy leszünk, úgy-e, hogy nyáron nem szokás gyónni, tehát őszig megint azt tehetünk, ami jólesik. Karácsonykor majd meggyónsz mindent, a tisztelendő lehord, elmondat veled tíz hiszekegyet és minden rendben lesz.

Nos igen, Annuska csakugyan ilyen asszonyi módon akarta megegyeztetni az életet az egyházzal: rózsanyíláskor kacagni, dérhulláskor imádkozni. Tibor azonban mindent rettenetes komolyan vett.

— Ebből nem kérek, — mondta gőgösen.

A kis leány könnyes szemmel tekintett reá.

— Mit tehettem volna? — kérdezte gyámoltalanul.

— Az ember meggyónja a bűneit. De szeretni nem bűn. Miért kellett azt meggyónnod?

— Bűn minden, amit a szülők háta mögött teszünk, — mondta Annuska fontoskodó hangon.

— Nohát, ha bűn, akkor Isten veled. Én értem ne jusson pokolba a kisasszony lelke. Két hónapig tart a vakáció, addig nem fogsz látni.

Maga is megijedt, mikor ezt kimondta, a szíve is vérzett, hogy meglátta a könnyeket Annuska szemében, de nem tudott másképp tenni. Ő ilyen volt.

A leány fölkelt a földről.

— Hát akkor hazamehetek, — suttogta megsemmisülten.

— Én is mehetek, — adta vissza hetykén Tibor.

Pedig egész más valamit akart mondani.

Mind a ketten megindultak ellenkező irányban. És mind a ketten úgy érezték, hogy útjok a napfényes, szénaillatos magaslatról valami hideg és sötét mélységbe vezet.

A gyöngédség géniusza azonban még idejében beleavatkozott a dologba. A géniusz ezúttal egy féléves tarka borjú földi alakjában pattant Annuska elé és miután fenyegetően lehajtotta furcsa nagy fejét, egészen úgy viselkedett, mintha szarvára akarná kapni, bár egyáltalában nem is volt szarva. Annuska azonban tett számba vette a szándékot és az erdőszéle csak úgy visszhangzott vészes sikoltozásától, midőn egyenesen Tibor karjaiba sietett.

Erdei fenevadakkal küzdeni és egyáltalában: harcolni, bátornak lenni, valakit megvédeni: ez éppen

Tibor esete volt. Fölkapott egy karót a földről, vívóállásba helyezkedett és oly elszántan nézett farkasszemet az ellenséggel, hogy tekintetével talán egy oroszlánt is le tudott volna nyügözni. A borjúnak inába is szállott a bátorsága és furcsa bakugrásokkal eliramodott az erdei úton. Ha csakugyan géniusz volt, elérte már a célját: összebékítette a gyermekeket.

Karonfogva sétáltak az erdőszélen.

— Látod — mondta Annuska, akinek hangja még lágyan remegett az elnyelt könnyektől, — te úgy beszélsz velem, mintha én is olyan erős és okos volnék, mint te. De én egy gyönge és ostoba kis leány vagyok. Hiszen még csak tizenhárom éves vagyok. Vigyáznod kellene reám.

Annuska ugyan nem tartotta magát gyöngének, még kevésbbé ostobának, azonban máris tudta, mi kell a férfinak. A férfinak, ha öklömnyi siheder is, hizelgés kell. Ők különben öt esztendő óta jegyesek voltak. Mikor elsőízben megegyeztek egymással, Tibor tíz, Annuska pedig nyolc esztendős volt. Minden vakáció kezletén gyanakodva közeledtek egymáshoz, a vakáció végén pedig szenvedélyes fájdalommal szakadtak el egymástól.

A távoli dombokon kakuk szólt. Tibor megfogta Annuska kezét és egy rózsaszínű kis lepkére mutatott.

— Neneophila Metelkana! — mondta. — Berlinben fél márkát adnak érte . . .

— Fogjuk meg és küldjük Berlinbe! — indítványozta a kis leány.

— Sapkával nem lehet. Megsérteném a szárnyát és akkor nem éri meg a postadíjat.

Annuska mosolyogva nézett a fiú szemébe. Egy-

szer talán meg fog csókolni, gondolta magában. Tibor azonban nem értette meg.

— Most végig az Archipelágusón ! — kiáltotta.

Az Archipelágus a zsombékos rét. A száraz, összerepedezett iszap a tenger, belőle apró gyöpszigetek emelkednek. A gyermekek úgy utazzák be a szigetvilágot, mint a megelevenedett ródoszi kolosszusok : szigetről szigetre szökdelve. Az izomjáték a repülés érzését költi fel bennük és kissé megmámorosítja őket. Végül azonban a kis leány már nem bírja tovább.

6.

A nyár folyamán a két gyermek mindennap találkozott. Vagy pillangókra vadásztak az erdőszéen, vagy a Tibor «laboratóriumában» dolgozgattak. Annuska a Lugosy-házban tett sűrű látogatásai közben nem nagyon ragaszkodott az etiketthez, amennyiben többnyire négykézláb szokott átmászni a két kertet elválasztó kerítés alatt. Édesapja mostanában szorgalmasan gyűjtögette az adatokat a híres Tar Simon életrajához, Micsekné pedig, a házvezetőnő, akinek békeszeretete a testi terjedelmével arányban rohamosan nőtt, örült, ha nem zaklatta az örökké nyugtalan kis leány.

Annuska igazi otthona, amelyen szenvedélyes lelkének minden gyöngédségével csüngött, a Lugosyék üres virágháza volt. A virágházban őrizte Tibor különböző gyűjteményeit, amelyeket csodálatos szívóssággal és leleménnyel egészített ki, ez volt a műhelye és irodája. Félig Edison laboratóriuma, félig falanszter múzeuma. A fiú a két nyári hónapot megfeszített munkában töltötte. Amit télen át az internátusban kiter-

velt, azt megcsinálta a virágházban. Tavaly még vasútépítő volt. Fűthető kis mozdonyát fogaskerekűvé alakította át és viaduktokban és alagutakban bővelkedő merész hegyipályát épített, amely fölvezetett egészen a háztetőre. Az idén a lokomotív, mint egy túlhaladott kor ósdi szimbóluma, a kis fűtőházban vesztegelt, mert Tibort már csak a léghajózás problémája érdekelte.

A mellett azonban nem feledkezett meg az üzletről sem. Az ő üzlete a pillangókereskedés volt. Egy német entomológiai folyóirat hirdetéseiből megtudta, hogy a pillangógyűjtéssel pénzt lehet szerezni és mivel technikai találmányai sok pénzébe kerültek, összeköttetésbe lépett külföldi rovargyűjtőkkel, akiknek magyar specialitásokat szállított.

Furcsa, szelíd, őszszakállú emberek, akik a tudományos gyüjtés ürügye alatt gyermekkori játékaikat folytatták, távoli földrészekből levélbélyegekkel vagy miniatűr-csekkekkel bélelt leveleket küldözgettek neki, amelyekben Ino budensist, Steganoptycha hungaricanát vagy Butalis Emichit kértek tőle. A naív levelek, amelyekkel pillangóküldeményeit kísérte, még inkább azonban nagy pontossága és megbízhatósága messzi földön jóbarátokat szereztek neki. Külföldi tanárok megjósolták «kedves fiatal barátjuknak», hogy egykor még híres entomológus lesz belőle. Tibor azonban tizenkétéves korában már tudta, hogy belőle sohasem lesz bogarász. A pillangók őt csak üzleti szempontból érdekelték. Fölcsipegette a gazdátlan morzsákat, amelyeket az ország csodálatos bősége az ő verébélelmességének juttatott.

Irén, aki mostohafia teljes bizalmával dicsekedett, be volt avatva Tibor üzleti gondjaiba is, Lugosy azonban mindezekről akkor vett csak tudomást, mikor téve-

désből neki kézbesítettek egy postai csomagot, amely a fia címére érkezett. A csomag után egypár koronányi utánvétet követeltek, ami igen fölháborította Lugosyt, mivel éppen aznap fizetett ki nagyobb összeget Sztárai Mici új bútoraiért.

— Majd takarékosságra szoktatom azt a kölyköt; — mondta és azonnal maga elé idézte Tibort.

— Mi van ebben a csomagban? — kérdezte szigorúan.

— Mannheimből jött? — örvendezett a fiú. — Akkor villamos kapcsolók.

— Minek neked villamos kapcsoló?

— A virágházat szeretném villamosan világítani.

— És te azt hiszed, hogy én ilyen ostobaságra pénzt fogok adni?

Tibor csodálkozva mérte végig apját.

— Nem kértem édesapától. Máskor sem kértem.

Igaz — Lugosynak most jutott csak eszébe, — zsebpénzt sem adott soha a fiúnak. Ő olyasmit képzelt, hogy Irén látja el pénzzel.

— Miből fogod megfizetni az utánvételt?

— A magaméból.

— Hát van neked pénzed? Mennyi van?

Tibor kivette a zsebkönyvét és egy pillantást vetett bele.

— Most valamivel kevesebb, mint nyolcszáz korona.

— Honnan vetted azt a pénzt? — csodálkozott Lugosy.

— Pillangókon kerestem. Többet is lehetne, sokkal többet, ha az ember egészen ráadná magát.

— De hogy jutott eszedbe? És éppen pillangókkal?

— Szükségem volt pénzre . . . Hisz másképp is szerezhettem volna, — de pillangókkal a legmulatságosabb . . .

Többet nem beszéltek erről. Lugosy azonban most egyszerre más szemmel nézte a gyereket. Az ő fia ez? Ő, Lugosy, egész életében csak egy igazán komoly dolgot ismert : a pénzt. Ő a pénz rabja. Ez a kölyök pedig úgy bánik a pénzzel, mint úr a cselédjével. Nem tiszteli a pénzt, csak parancsol neki.

A fiú nem is sejtette, hogy apja ebben a pillanatban milyen babonás tisztelettel gondol reá. Annuskával ketten éppen nekigyürköztek és nagytakarítást tartottak a virágházban. A kis leánynak otthon az volt a híre, hogy kényelemszerető és rendetlen, Tibor laboratóriumában azonban fáradhatatlanul dolgozott és példás rendet tartott az ezerféle kacat között. Ez azonban természetes volt, mert otthon minden apáé volt, a virágházban pedig az ő és Tibor közös háztartása folyt.

7.

Miközben odalenn a hinárosi kukoricaföldek szélén a napraforgók szépen kinyíltak megint és csakúgy, mint minden más esztendőben, ezer csodálkozó aranyszemmel bámultak a lassan nyikorgó ökrös szekerek után, azalatt Budapesten politikai égszakadás és földindulás történt és a magyarok istene új minisztériummal ajándékozta meg a nemzetet. A nemzet ugyan bágyadt érdeklődéssel fogadta az ajándékot, minket azonban közelebbről is érdekelhet, mivel az új belügyi államtitkár szegről-végről atyjafia Lugosynak, sőt ami ennél is fontosabb :

nemcsak Lugosy, de az államtitkár is tud a rokonságukról.

Egypár nappal azután, hogy a hivatalos lap kiadta az utolsó királyi kéziratot, Lugosynak nem várt látogatója érkezett. Hajtó szomszéd. Három napig készült erre a látogatásra, töprenkedések, kétségek és hangos monologizálások közepett, végül mégis magára vette az ünnepélyes szabású ferencjózsefet.

Hajtó félórás kerek beszédben, «férfias nyiltsággal», — mint mondta — arra kérte szomszédját, járna közbe államtitkár-atyjafiánál, hogy őt, Hajtót, nevezzék ki a vármegye főispánjává.

Ha Lugosy nem lett volna olyan jó színész, akkor alkalmasint elnevette volna magát, mikor végighallgatta ezt a naív és önhitt kérelmet; így azonban világos nagy kőszemét mereven a vendégére szegezte, miközben tőle telhető lojális arcot igyekezett vágni.

Hajtó máskülönben elég eszes ember volt, ítélőképessége azonban, mint annyi derék magyaré, rögtön megzavarodott, amint a saját személye került szóba. Magában élő ember volt, sokat foglalkozott önmagával és fantáziájában kivételesen előkelőnek látta a saját közéleti pozícióját. Mivel lelki kényelemszeretetből soha sem vett még részt a politika küzdelmeiben, olyasmit képzelt, hogy őt az összes pártok becsülik és maguk fölött állónak tekintik; mivel pedig a becsületességét soha sem tette próbára gonosz kísértő, magát tartotta a vármegye legkorrektebb emberének. Meg volt róla győződve, hogy főispánsága nagy hasznára volna úgy a kormánynak, mint a megyének és hogy Lugosy — ha ugyan van esze — kapni fog az alkalmon, hogy őt lekenyerezze és barátjává tegye.

Lugosy kivette jegyzőkönyvét és két szót sztenografált egyik lapjára : *főispánság — Hajtó.* Bár attól tartott, hogy Hajtó túlbecsüli az ő igen szerény befolyását, mégis megígérte, hogy beszélni fog rokonával.

Igéretét betűszerint be is váltotta, amennyiben még az este beszélt rokonával.

— Hallom, nálunk főispánváltozás lesz? Én bizonyos föltételek mellett hajlandó volnék kötélnek állani. Megbízhatóbb embert különben sem találnál.

— Erről lehetne beszélni, — vélekedett az államtitkár.

Azután elővette jegyzőkönyvét és ő is két szót írt bele : *főispánság — Lugosy.*

Hajtó időközben nem minden türelmetlenség nélkül várta merész és szokatlan lépésének eredményét. Közben szakított eddigi szokásaival, látogatásokat tett az uraknál és sűrűn járt be a székvárosba is. Föltűnést keltett azzal, hogy ellátogatott a megyeházára és bizonyos, a közigazgatásban szükséges reformokról beszélt. Szemmel láthatóan kereste a népszerűséget, mert szóba állott kicsi emberekkel is, sőt megbarátkozott Darvas úrral, a megyei *Ellenzék* harapós szerkesztőjével. Hajtónak ugyanis sokkal magasztosabb nézetei voltak a főispán kötelességeiről, semhogy a régi vármegyei klikkre akart volna támaszkodni.

Azután egyszerre megjött az új főispán kinevezésének híre.

Hajtó otthon ült a dolgozószobájában és Tar Simon életrajzán dolgozott. Újabban Darvas szerkesztő szívessége folytán megint egy érdekes adat birtokába jutott. A vidéken ma is szó volt egy Hináros nevű, zöldszakállú víziemberről, aki valamikor a hinárosi nagy nádasok-

ban tanyázott és réme volt a csikhalászoknak és piócaszedőknek. Sok jel arra vallott, hogy ez a Hináros senki más, mint maga Tar Simon. A hatalmas oligarcha, akí zsombékvárában ülve, egykor dacolni mert Hollós Mátyás királlyal, évszázadok folyamán gyerekijesztő rémmé züllött. Hajtó egyébként a Tar Simonra vonatkozó néphagyományokat megírandó könyvének függelékében akarta közreadni. Egyelőre még az első fejezetnél tartott és ebben a lelki okokkal foglalkozott, amelyek a nagy király egyik vitéz vezérét csökönyös lázadóvá változtatták át. Ő most már tisztán látta az oligarcha alakját a mult idők homályában, és miközben az életrajzán dolgozott, a magyar Macaulay erejét és színgazdagságát érezte írótollában.

Tar Simon nyugtalan lelkében egy nemzet végzete teljesítette romboló munkáját — írta könyvének bevezetésében. — És: Magyar ember volt, azaz keleti ember, azaz egyéniség. A keleti fajok mindenkor túlságos tisztelettel adóztak az egyéniségnek. Nekik intézmény és elv semmi, vagy alig valami; az egyéniség minden. (Zárjelben: betyár-poézis.) A parlamentarizmus naggyá tehette az angol népet, keleti népeket mindig csak hatalmas egyéniségek tudtak vezetni. Valahányszor a keleten meghalt egy nagy uralkodó: ezer erős egyéniség, amely zsarnoki elnyomatásként érezte a nagyobb egyéniség uralmát, fölszabadult és féktelen szabadságvágyában széttördelte a nemzeti fegyelem kereteit. Attila király megszerezte húnjainak a világhatalmat; halála után oly nagy volt a fölszabadult egyéniségek reakciója, hogy megdöntötte a hún birodalmat. A legnagyobb magyar királyok, Szent István, Nagy Lajos és Hollós Mátyás korának dicsőségét szé-

gyenletes és gyászos történelmi katasztrófák követték nyomon. A magyar történelem örökös pártviszályai nem egyebek, mint egyéniségek mérkőzése. A történetírók elvekről és eszmékről beszélnek, pedig egyéni nagyravágyásról és személyes sérelmekről kellene beszélniök . . .

Midőn Hajtó ennyire jutott az írással, egyszerre beszaladt hozzá Annuska. Egy újságlapot lobogtatott a kezében és kipirult arccal kiáltotta :

— Éljen az új főispán !

Hajtó arca vérvörös lett.

— Hát benne van már?

Ilyen meglepetés ! Ő azt hitte, a kormány előbb még tárgyalásba fog vele bocsátkozni . . .

Egy pillantást vetett a lapba, aztán krétafehér lett arca. A király Lugosy Lajost nevezte ki a megye főispánjává.

8.

Nem a mellőztetés bántotta. Nem is az, hogy kedves terve füstbe ment. De fölháborította, vérig sértette és szinte beteggé tette Lugosy cinikus kicsinylése. Mennyire lenézhette az az ember, milyen jelentéktelennek és védtelennek tarthatta, ha még annyi fáradságot sem vett magának, hogy valami cukros hazugságba göngyölítve adja be neki a keserű pirulát. Lugosy, aki annyira bővében volt a hazugságoknak !

Darvas szerkesztő, aki félig-meddig már bizalmasa volt Hajtónak, megjelent Hináros on, hogy kifejezést adjon a váratlan fordulat miatt érzett csodálkozásának és megbotránkozásának. Beszélgetésüknek az lett

eredménye, hogy az *Ellenzék* legközelebbi száma egy «Panamista a főispáni székben» című cikket adott közre. A cikk — ezt azonban Hajtó előzetesen nem tudta, utólag pedig nem helyeselte — egyebek között epés célzásokat tett az új főispán különös családi életére is, megemlékezvén Sztárai Miciről és értésére adván olvasóinak, hogy Lugosy azért élvez annyi szabadságot a felesége részéről, mivel ő is udvariasan szemet szokott húnyni a méltóságos asszony némely viselt dolgai fölött. Darvas harci szokásaihoz tartozott, hogy az irokézek módjára, nem kímélte az ellentábor asszonyait és gyermekeit sem. A szerkesztő különben híven megőrizte szerkesztőségi titkait, amíg józan volt, mostanában azonban bővében volt a pénznek, ennélfogva ritkán volt józan és így hamarosan kitudódott, hogy az *Ellenzék* Hajtó megbízásából támadja az új főispánt.

A *Közlöny* — ez volt a neve a megyei kormánypárt lapjának — nem maradt adós a válasszal. Vasárnapi számában, valószínűleg az ünnepi áhítat növelésére, kiadta Darvas sikkasztási és zsarolási eseteinek hosszú lajstromát, Hajtó Károlyt pedig, «Darvas úr méltó kebelbarátját», megbélyegezte, mint «homályban lappangó rágalmazót».

A polémiának az lett közvetlen eredménye, hogy Hajtó sajtópört indított a *Közlöny* ellen, Darvas pedig lovagias elégtételt kért, az utóbbi eljárás azonban idővel teljesen belefulladt a becsületügyi formaságok ingoványába.

Megyeszerte nagy elkeseredést szült, hogy a *Közlöny*, amelynek szerkesztője szemmelláthatóan érdemeket akart szerezni az új főispán szolgálatában, ebből az alkalomból valóságos embervadászatot indított több

tiszteletreméltó, az ügytől teljesen távol álló ellenzéki férfiú ellen. Ennek megint az lett a következménye, hogy az ellenzék vezéremberei — és most már köztük volt Hajtó is, aki mindenkit meglepett nagy harciasságával és mozgékonyságával — értekezletet tartottak, amelyen elhatározták, hogy tűntetve távol tartják magukat az új főispán beiktatásától, sőt föliratot intéznek a kormányhoz, hogy vonja vissza Lugosy kinevezését, amely foltot ejt a főispáni méltóság ősi díszén. Szóval, a vármegyében megindult az alkotmányos harc és néhány hét múlva úgy az *Ellenzék*, mint a *Közlöny* megállapították, hogy tisztességes ember most már nem járhat az utcán revolver nélkül. A közviszonyok ilyen elvadulásáért a két lap természetesen egymást tette felelőssé.

Mikor az *Ellenzék* egymás mellett nyomatta le Lugosyné és Sztárai Mici nevét, névtelen jóakarók gondoskodtak róla, hogy a lap egy-egy példánya boríték alatt eljusson a két érdekelt hölgy kezébe.

Irén elolvasta a cikket, azután elmosolyodott.

— Valami igaz van a dologban, — mondta.

Sztárai Mici azonban valósággal kétségbe esett.

— Mért bántanak engem? Én soha sem bántottam senkit, — mondta könnyek között fuldokolva.

A főispán, aki történetesen tanuja volt mind a két jelenetnek, keményen rászólt a feleségére, rendreutasítván őt cinizmusa miatt, Micit pedig gyöngéden megvigasztalta.

A vármegyei alkotmányos harcnak első két áldozata két gyermek volt: Lugosy Tibor és Hajtó Annuska. Hajtó egyszersmindenkorra eltiltotta leányát attól, hogy Lugosyékhoz járjon, «nehogy inzultusok-

nak tegye ki magát a gyermek», — miután pedig hamarosan észrevette, hogy a furfangos kis Annuska megszegi tilalmát, méltó felháborodásában egy felvidéki leánynevelőbe küldte. Elhatározásának oly gyorsan szerzett érvényt, hogy a kis leány még csak istenhozzádot sem mondhatott barátjának. Annuska sűrű könnyek között csomagolta össze kis motyóját, mikor pedig a vasútra induló kocsi elvitte a Lugosy-ház zárt ablakai alatt, fogai közé gyűrte keszkenőjét, hogy hangosan el ne sírja magát.

Tibor másnap tudta csak meg, hogy Annuska már túl van hegyen-völgyön. A fiú nem sírt — ő egyáltalában nem szokott sírni, — ebédnél azonban keveset evett, ebéd után pedig tétlenül ődöngött a kertben. Sem a pillangói, sem a kormányozható léghajó nem érdekelték egyelőre.

Irén végigsimított a fiú fején.

— Szegény Tibor, kissé korán kezded megismerni az életet, — mondta szomorú mosollyal.

Néhány nap múlva ők is csomagoltak és visszamentek Budapestre.

9.

Öt esztendővel később.

Képviselőválasztások folytak és az országon megint az alkohol és a frázisok áradata hömpölygött végig.

A hinárosi kerületben Hajtó Károly volt az ellenzéki jelölt és valami Sztárai (az *Ellenzék* szerint azelőtt Stux) nevű fiatal ügyvéd a kormánypárti. A felsőhinárosi tótok, a mindig rendületlen kormánypártiak, már jóideje abbahagytak minden becsületes munkát

és a pálinkától kótyagosan lopták a napot. Az ellenzéki magyar faluban pedig izgatott és hangos vitázások folytak, amelyek hallatára az ember azt hihette volna, hogy Hajtó, ha ugyan megválasztják, vissza fogja szerezni a Mohácsnál elveszett nagyhatalmi állást. A tótok különben dolgos gazdák voltak, a magyarok pedig józan és fölvilágosodott emberek, a képviselőválasztások izgalmai azonban egyidőre mindig a leglehább és legszájasabb fickók vezetése alá adták a falut.

Lugosy Lajos, aki mostanában már a második kormányt szolgálta és érdemessé tette magát a «legügyesebb főispán» nevére, egész erejével rávetette magát a hinárosi kerületre.

A két szomszéd között öt esztendő óta szakadatlanul folytak a ravasz és gonosz kis gáncsvetések, amelyeket nálunk a politikai harc nevével szokás megtisztelni és amelyek mind a kettőjük nevét az újságolvasásra mindig ráérő hazában országos hírűvé tették. A hírlapokban, a vármegye tanácstermében, egyszer-kétszer a bíróság színe előtt lefolyó mérkőzéseik során annyi sértést ejtettek már egymáson, hogy ma már egyikük sem ismert fontosabb kötelességet és nemesebb ambíciót, minthogy íjastúl-fiastúl elpusztítsa ellenfelét a földszínéről. Lugosy egyébként komolyan hitte, hogy ő Hajtóval szemben az állami rend és tekintély elvének bajvívója, Hajtó pedig jó lélekkel vallhatta, hogy ő a törvényesség és a tisztesség fogalmának fanatikusa.

Az évek óta genyedő gyűlölködés kifakadt a választás napján. De a hinárosi választás lármája már hetekkel előbb is betöltötte az országot. Darvas úr, az *Ellenzék* szerkesztője, aki megbecsülhetetlen, de mind

a mellett elég drágára tartott szolgálatokat tett Hajtónak, szokásához híven intim leleplezésekkel vezette be a harcot. Ez a Sztárai unokafivére volt annak a Sztárai Stux Micinek, aki rendes havidíj fejében fehér kezével el szokta simítani a főispán úr homlokáról a hazafias gondok okozta redőket. Ki nem gondolna ebből az alkalomból arra a római császárra, aki a hátas paripáját választatta meg konzullá? Darvas úr nem volt az az ember, aki ne gondolt volna reá.

A Sztárai-párt szemérmetlenül vesztegetett. Ez a körülmény arra kényszerítette Hajtót, hogy nagyobb bankkölcsönt szerezzen megtántorodott hívei megmentése céljából. Hiszen igaz, ez is vesztegetés volt, de volt a két módszer között valami döntő különbség, amely jogot adott Hajtónak, hogy a kifogástalan gavallér megvetésével nézzen le ellenjelöltjére: Sztárai Stux ugyanis valami homályos, hír szerint a nemesített bankárok adományaiból összegyűlt alapból kapta a pénzét, ő pedig, Hajtó, a magáéval, illetőleg az Annuska leánya anyai örökrészével tömte a kortesek zsebét.

Elérkezett a választás napja. Hináros már hajnalban teli volt szuronyokkal, porral, ordítozással és pálinkaszaggal.

Reggeli nyolc óra felé Hajtó Annuska egyedül fölsietett a tót faluba, hogy lehozza azt a néhány választót, aki holmi személyes lekötelezettség révén az édesapjához szított. A leány az utóbbi időkben mindjobban neki melegedett az alkotmányos harcnak és a harc eshetőségei most már talán szenvedélyesebben érdekelték, mint magát édesapját.

Az ellenpárt azonban erős őrizet alatt tartotta a falut. Egy tót legény útját állotta Annuskának és mivel

ez a szent nap fölfüggesztette a szokás és az illendőség szabályait is, meglehetősen neveletlen formában akarta eltiltani attól, hogy belépjen a faluba. A leány szemben találta magát a sokat emlegetett kormányerőszak egy tényével és ezen annyira fölizgult, hogy haragjában sírva fakadt, majd a tíz körmét mutatta ellenfelének. Hamarosan kis csődület támadt körülötte. Az egyébként oly tisztességtudó tótocskák vihogó kárörömmel gyönyörködtek a nagyságos kisasszony tehetetlen mérgében.

De ekkor egy úriruhás fiatalember taszigálta kétfelé a tömeget. Tibor volt, Lugosy Tibor. Az ő arca hófehér volt a haragtól, Annuskáét pedig vérvörösre festette a szégyen. Évek óta nem látták egymást ; a politikai harcok, mint annyi más embert, őket is elválasztották egymástól.

A fiú már húsz éves volt, de azért meglehetősen kicsi, zömök legény maradt, csak makacs homloka domborodott szokatlan magasra, vonásai pedig szabályosak és kemények voltak, mintha kőből faragták volna arcát. Annuska is tizennyolc esztendős volt már, nagy, erős leány lett belőle, talán csinos is lett volna, ha a harag és a szégyen nem torzítja arcát. Egyébként kissé furcsán, kisleányosan és hanyagul volt öltöztetve, mint afféle magára hagyott árva. Ezeket a külsőségeket egyetlen villámgyors pillantással állapították meg egymásról.

A tótok is megismerték Tibort. A kalapjukat lengették és erőltetett alkotmányos lelkesedésükben éljenezni kezdtek. Tibor azonban nem osztotta a lelkesedésüket.

— Mit ordítoztok? Hiszen ti máskor értelmes emberek vagytok !

— Nekünk azt mondták, a fiatal úr fog minket vezetni, — mondta egyikük.

Tibor hátat fordított nekik.

— Nem vezetek senkit. Elég nagy kamaszok vagytok, magatok is letaláltok a magyar faluba.

Azzal karonfogta a leányt.

— Gyere, Annuska!

A leány gépiesen engedelmeskedett. Vagy húsz lépés után azonban megint megállott.

— Nem megyek. Nekem dolgom van a faluban. Édesapám küldött és nekem engedelmeskednem kell.

— Nem kell engedelmeskedned. Tizennyolc esztendős vagy és ha édesapád sületlenséget parancsol neked, akkor nem kell engedelmeskedned.

— Kikérem magamnak, — fakadt ki Annuska. — Édesapám nem szokott sületlenségeket mondani!

— Egy fiatal leányt választás napján részeg parasztok közé küldeni, az igenis sületlenség. Ha élne édesanyád, ő nem küldött volna.

Annuska lehajtotta fejét és most már ellenvetés nélkül követte Tibort. De most vette csak észre, hogy az erdő irányában mennek.

— Hová megyünk? — kérdezte halkan.

— Föl a hegyre, a forráshoz. Ott nincs se por, se lárma.

— Hiszen az két órai út? — csodálkozott Annuska.

— Majd az erdésznétől kérünk ebédet.

— Mit szólnak azok odalenn?

— Törődnek azok velünk? A te apád előtt ma Stepanek Bozsó sokkal fontosabb ember, mint a leánya. Az én apám pedig —

Nem fejezte be, csak sokatmondóan legyintett a kezével. Annuska pedig megnyugvást talált egy ravasz kis kortesötletében: ha Tibor cserben hagyta a maga száz tót voksát, akkor ő is cserben hagyhatja a maga két-három emberét, a Hajtó-párt azért még igen jól jár.

— Hát nem azért jöttél ide, hogy korteskedjél? — kérdezte később a leány.

— Azért jöttem, hogy veled beszéljek.

Annuska keserűen mosolygott.

— Sokáig gondolkoztál ezen . . .

— Sokáig, — mondta Tibor komoly arccal.

— Te most a technikán vagy? — kérdezte később Annuska.

— Ott, de hamarosan ott fogom hagyni.

— Nem akarsz végezni?

— Nem. Az iskolában sok mindent kell tanulnom, amire nincs szükségem. Amire pedig szükségem van, azt magamtól is megtanulom. Az idő drága.

— Mit fogsz kezdeni a drága időddel?

— Dolgozni fogok.

— Nem fog megharagudni édesapád?

— Nem hiszem. De ha megharagudnék, akkor sem tehetnék másképpen.

Egy vizsga pillantást vetett Annuska arcára és mivel azon megint fölfedezte azt a bizonyos áhítatos kifejezést, amellyel neki a kis leány valamikor a kocsiszínbeli laboratóriumában asszisztált, tovább beszélt:

— Új eljárást találtam a világító gáz gyártásában . . . Tíz percent szénmegtakarítás . . . A pátensért százezer koronát szeretnék . . .

— Te? — kiáltotta Annuska, tágra meresztve a két szemét.

Az apai házban újabban sok panaszos szó esett a pénzről. A pénzről, ami nincs . . .

De aztán hívően bólintott a fejével.

— Meg fogod kapni, — mondta mély meggyőződéssel.

Már régen bennjártak az öreg bükkfák alatt. Most egy dombos tisztásra értek, onnan lenézhettek a faluba. Odalenn por, szaggatott zenehangok, dühös károgás, — odafenn kék ég, halk erdőzúgás, távoli madárének.

— Tulajdonképpen mit akarsz tőlem? Miért hoztál az erdőbe? — kérdezte Annuska hirtelen támadt idegességgel.

— Egy álmomat akarom elmondani, — válaszolt Tibor. — Én nem igen szoktam álmodni. Elmult éjjel azonban különös és csodálatosan eleven álmot láttam. Annak a hatása alatt jöttem ide.

A leány leült egy fagyökérre, a fiú pedig eléje heveredett a virágos gyöpre. Nem nézett Annuskára, míg végig nem mondta az álmát.

— Úgy volt, hogy megint kis leány voltál. Rövidszoknyás, szeplős orrú. De nem voltál a szomszéd leánya, hanem az én Annuska húgom, édestestvérem.

— Furcsa, — mondta Annuska, akinek nem tetszett ez a bevezetés.

— Nagyon beteg voltál, ágyban feküdtél és én melletted virrasztottam. A régi nagy szobánkban voltunk, két szál gyertya égett az éjjeli szekrényen. Körös-körül mélységes éjszakai csend volt, csak messziről, nagyon messziről jött valaki vagy valami, döngő léptekkel, és én tudtam, hogy te meg fogsz halni.

— Furcsa, — mondta megint Annuska, de most már nedves lett a pillája.

— Aztán egyszerre éles sikoltás hallatszott az éjszakában, — úgy fájt, mintha kést döftek volna a szívembe, — az éjjeli szekrényen elaludtak a gyertyák és én egyedül voltam a sötétségben.

— Tibor, miért beszélsz ily szomorú dolgokat? — kérdezte Annuska.

— Ezt végig kell hallgatnod. Majd akkor meg fogod érteni, miért jöttem hozzád.

— Jól van. Azt álmodtad, hogy meghaltam. Hát aztán?

— Aztán egy fényesen kivilágított teremben találtam magamat. Zene szólt, plasztronos urak és gyémántos hölgyek ültek kis asztaloknál. Megismertem az osztendei kaszinó termét, ahol tavaly nyáron jártunk a kismamával. «Ott, a sarokasztalnál, ül az orosz nagyherceg a kedvesével», — mondta valaki mellettem. Megfordultam és akkor megláttalak téged. Te voltál az orosz nagyherceg kedvese. Nagy leány voltál, olyan, mint most, mélyen kivágott ruha volt rajtad, széles gyöngyék a nyakadon, a fejeden virágos nagy kalap. Pezsgőt ittál a nagyherceggel.

— No hiszen, ezek szép dolgok, — mosolyogta Annuska.

— «Annuska az?» — kérdeztem a kismamától. — «Persze hogy ő.» — «De hiszen Annuska meghalt?» — «Csak ideiglenesen», válaszolt a kismama. — «Ez most új divat: ha valaki megúnja életét, akkor ideiglenesen meghal, később megint föltámad és új életet kezd, olyat, amilyenhez kedve van. A családjának és régi barátainak pedig nem szabad őt többet ismerniök. Azért ne is köszönj neki, mert nagy illetlenséget követnél el.» Igy szólt a kismama, nekem pedig rettenetesen megfájdult a szívem, hogy ilyen szépnek és rossznak látta-

lak. Gondolkoztam, mit kell most már tennem. Úgy találtam, legjobb lenne, ha igazán meghalnál, véglegesen, hogy tovább is szerethesselek és sirathassalak. És így elhatároztam, hogy meg foglak ölni.

— Köszönöm szépen ! — szólt Annuska duzzogva.

— Ami azután következett, arra már csak homályosan tudok visszaemlékezni, — folytatta Tibor álmának elbeszélését. — Szabad ég alatt voltunk, éjjel, valami lombos nagy kertben. Messziről a tenger morajlását hallottam. Köröskörül sok ember járkált a sötétségben, fekete csoportokban, halkan beszélgetve mozogtak, a kavics csikorgott óvatos lépteik alatt, valamennyien úgy viselkedtek, mintha valamire várnának. Én éreztem, hogy mindenki engem figyel és rólam beszél. «Meg fogja tenni? Ha van becsülete, akkor meg kell tennie ! Erkölcsi kötelessége !» — suttogták körülöttem. És az egész tömeg biztatva és bátorítva tolt engem előre, egy villamoslámpa elé, amelynek fényében te ültél . . . Nekem éles kés volt a kezemben és tudtam, mit várnak tőlem az emberek : hogy öljelek meg. Te egyedül ültél a lámpa alatt és összeráncolt szemöldökkel, kémkedve néztél a sötétségbe, arra felé, ahol én lappangtam.

— Gyöngysor volt a nyakamban? — kérdezte Annuska.

— Nem volt. Megint a régi, szeplős orrú, kurtaszoknyás kis leány voltál. Én kimondhatatlanul sajnáltalak, a szívem nagyon fájt, de úgy éreztem, mégis meg kell tennem, mivel mindenki akarja. Te olykor megszólaltál, remegő hangon mindig ugyanazt kiáltottad bele a sötétségbe : «Tibor, te vagy?» De én nem válszoltam.

— Megöltél? — kérdezte Annuska fenyegetően, a fiúra meresztve két nagy szemét.

— Az álmom hirtelen félbe szakadt, fölébredtem...

Annuska megkönnyebbülten nyujtózkodott, majd egy könnyű gesztussal lerázta magáról a kellemetlen gondolatokat.

— Kedves barátom, ne vedd rossz néven: úgy látszik, te hülyeségeket szoktál álmodni.

— Az álom hülyeség, mert a fegyelem alól kiszabadult fantázia szövögeti, de valami igazság mégis lappang a hülyeség fenekén.

— Mi a te álmodban az igazság : az orosz herceg?

— Semmi sem igazság abból, ami rád vonatkozik, de minden igaz, ami rám tartozik.

— Példának okáért?

— Igaz a féltékenységem, igaz a haragom. Nem igen szoktam sírni, álmomban sem, de akkor forró könnyek között ébredtem föl. Szégyeltem magamat és sajnáltalak téged. És mire fölkelt a nap, megfogadtam valamit.

— Ugyan mit?

— Hogy olyan dologban, ami kettőnkre tartozik, sohasem fogok más ember véleményére hallgatni. És hogy sohasem leszek a bírád.

— Nos, ez legalább értelmes beszéd.

De a leány megelégelte már ezt a hangot.

— Gyerünk már, gyerünk !

A gondolat, hogy megszökött hazulról, lassankint édes, jókedvű izgalomba ejtette. Holnap alkalmasint nagy patália lesz otthon, — sebaj, legalább élvezzük ki a mát !

Futva, lélekzet nélkül, a fáradtságtól roskadozva

értek föl a hegytetőre. Gyepes fennsík volt a tetőn, magányos faóriásokkal. Ezek voltak az erdőség ősei. Elszórtan, jó messzire állottak egymástól, de olyan terebélyesek voltak, hogy erdei árnyékba borították a gyepet. Régóta, évek óta nem jártak már itt a fiatalok és most megint a régi, ünnepi hangulat vett erőt rajtuk, amint egymást kézen fogva, lassan elhaladtak az óriás lombkupolák alatt. A szél halkan orgonált a fejük fölött, nagy messziségben elkésett kakuk szólt: az erdei templom órája. Annuska koszorút font magának folyondárból és a hajába tette.

Ünnepi kedve egyszerre véget ért, mikor egy legelésző csacsit fedezett föl a fák alatt. Ezt meg kell ülni! A csacsi azonban elszántan védekezett a megtisztelés ellen és ledobta magáról Annuskát, de a leány a talpára esett. Kacagó szilajságával, démoni ügyességével, koszorújával, csillogó szemével és kipirult arcával olyan volt, mint egy fiatal bachansnő.

Egyszerre ott állottak az erdészlak előtt. Az erdőőr felesége persze tudott a két család viszályáról és ugyancsak nagyot nézett, mikor bekopogtatott hozzá a kalandos párocska. De azért szívesen vállalta, hogy ebédet főz nekik. Miközben Tibor az udvaron játszadozó vizslakölyköket iskoláztatta, Annuska bement az asszonnyal a konyhába, ott nekigyürkőzött és segített a főzésben.

Ebéd után folytatták bolyongásukat. Most szűk, árnyas völgykatlanba tértek, ahol zöldmohos kövek között vékony patak folydogált. Ilyen helyen állhat a vasorrú bába vityillója. A patak fölött pávakék nagy szitakötők szálldostak, a bokrok között rigó rikoltott. Annuska fáradt volt és letelepedett a selymes fűbe.

Hamarosan lehúnyta szemét és elszunnyadt, vagy úgy tett, mintha szunnyadna. Nagyon édes és megnyugtató érzés volt, hogy Tibor vigyáz reá, elhessegeti orráról a szúnyogokat, lefricskázza ruhájáról a pókokat, hangyákat. A leány egy ideig ott feküdt, lehúnyt pillákkal és lappangó mosollyal ajka szélén, azután egyszerre fölült és kinyitotta a szemét.

— Tudod, mi volna jó, Tibor?

— Mi?

— Ha soha sem mennénk többet haza. Egy kis vityillót építenénk magunknak a nagy szikla tövében és mindig itt maradnánk az erdőben.

— És ha valamelyik nagy város tövében építenénk magunknak vityillót, virágos kert közepén és mindig ott maradnánk, — az nem volna jó?

Annuska kissé elpirult, amint bólintva ráhagyta: — Ó igen, az talán még jobb volna.

Az órát nézték és megrémültek. Lehetséges, hogy már ilyen késő legyen? Most már haza kell menni... Összekapaszkodva ereszkedtek le a meredek erdei úton.

Egy fecskefarkú pillangó röpködött előttük és Tibor ügyesen elkapta a levegőben.

— Ezek már régen föltalálták a repülőgépüket, — mondta. — A kormánykészülékük azonban nem valami tökéletes, a repülésük olyan, mint a részeg ember járása, de azért mégis hegyen-völgyön átviszi őket.

A levegőbe dobta a pillangót és egy fecskepár után fordult, amely nyílsebesen vágtatott el a tisztás fölött.

— Azok kormányozni is tudnak és értik a siklórepülés mesterségét. A szállószerkezetüket meg lehet

érteni, de a motorjuk, a motorjuk! — Miféle motor az, amely egy fűtésre Európából Afrikába viszi őket?

Annuska megrántotta a fiú karját.

— Ne a fecskéket nézd, hanem engem.

Minél lejjebb értek a völgybe, minél hosszabb árnyékot vetettek a fák, annál kedvetlenebb lett a leány. Az a bizonyos szorongó érzés vett erőt rajta, amelyet valamikor az iskolában érzett, ha nem tudta leckéjét.

Mikor már közel jártak az országúthoz, a választásról hazavonuló emberek zavart lármáját hallották. Úgy károgtak, rikoltoztak a hallgatag fák között, mint a gonosz démonok.

— Ez utálatos! — mondta Annuska.

Hirtelen megállott, megragadta a barátja karját és az esti fényben feléje fordította könnyes arcát.

— És mi lesz most? Mi lesz?

— Hazamégy.

— És mit csináljak otthon?

— Megvársz engem.

— Megvárjalak? Meddig?

— Amíg eljövök érted.

— És addig —?

— Addig tudni fogod, hogy nem ismerek más nőt, csak téged.

Tovább mentek. A leány most már mindkét kezével fogta a fiú karját.

— Milyen újságot járat édesapád? — kérdezte később Tibor.

Annuska megmondta a lap nevét.

— Minden vasárnap egy hirdetést fogsz benne találni. Csak egyetlen szót: Igen! Az neked szól.

A.M.N.MUZEUM KÖNYVTÁRA

Annuskán egyszerre nagy és oktalan keserűség vett erőt.

— Apám szívesebben látna halva, semhogy a Lugosy nevet viseljem. Sohasem fog hozzád adni!

— Ha nem ad, viszlek.

— A te apád pedig — mondd Tibor, nem félsz az apai átoktól?

— Mi az átok? Szó. Szavaktól nem félek.

De most már ott jártak a szérűskerteknél, el kellett válniok.

— Meg sem csókolsz? — kérdezte Annuska halkan és szomorúan. Aztán kitört belőle a keserű panasz: — Egész délután egyszer sem csókoltál meg!

— Százezer csókkal voltam adósod, most lesz százezer és egy! — tréfálkozott a fiú, de közben kissé elhalványodott.

De aztán mégis megcsókolta. Igaz, csak afféle tessék-lássék csók volt, éppen hogy megérintette ajkával a leány halántékát. Nem ilyen csókokról álmodott otthon Annuska.

Hináros ezalatt csakúgy zengett és rengett a hazafias lelkesedéstől. A választás már véget ért, mégpedig — ki hitte volna? — a Hajtó-párt győzelmével. Hiábavaló volt az ellenpárt minden furfangja és erőszakoskodása, hiába vesztegettek és itattak odaát Lugosy főispán személyes utasításai szerint: izgalmas küzdelem után mégis a törvényesség és a tisztesség pártja kerekedett felül öt kurta szavazattal. Igaz, ez a győzelem csak úgy volt lehetséges, hogy Hajtó az utolsó pillanatban megvásárolta azt a hatvan pernahajdert, aki részvénytársasággá szervezkedve tartogatta magát a döntés pillanatáig. Déltől estig folyt az alkudozás a hatva-

nak és a küzdő két párt bizalmi férfiai között, végül a nekihevült Hajtó oly nagy pénzösszeget dobott a serpenyőbe, hogy végleg lenyomta vele az alkotmányos igazság mérlegét. Az ellenzék örömmámorban úszott.

Mindenki, maga Hajtó is, meg volt róla győződve, hogy a mai nappal új és boldog korszak kezdődik a kerület, a vármegye és az ország történetében. A törvényesség és a tisztesség különben úgy kezdte meg uralmát, hogy néhány száz tökéletesen berekedt atyafi egy pléhbanda vad lármája közepett végigvezette Hajtót a község utcáin. Valahányszor a menet a bukott párt valamelyik főemberének lakása elé érkezett, a fellegekig üvöltött a káröröm.

Lugosy főispán időközben sárga arccal járt-kelt hinárosi házának pipázójában. Egy-két ijedt képű ember szepegett az ajtó mellett, azokra úgy hullott a szemrehányás, mint a jégeső. Mert öt szavazattal megbukni nem lehet. Az már nem szerencsétlenség, hanem ostobaság. A választási elnöknek ki kellett volna valamit eszelnie . . . És hogy miért nem csukták le azt a hatvan gazembert, aki szemérmetlen vásárt csapott a szavazatával? Mire való a törvény ? Mire való a főbíró, a csendőrség?

A főispán a kandallótól az ebédlő ajtajáig ment. Valami gyanús neszt hallott onnan belülről. Kinyitotta az ajtót és benézett az ebédlőbe. A hosszú asztal mellett egy cifraszűrös, szép magyar ember ült, aki nagy lelkinyugalommal fogyasztotta el az ott felejtett ételmaradékokat. Csákó uram volt, a hírneves kortes. Ez a Csákó egy héttel ezelőtt nagy titokban megsúgta a méltóságos úrnak, hogy sikerült száz ellenzéki magyart megnyernie a kormánypártnak. A dologról nem kell

beszélni — nem mindenki szereti, ha rágyujtják a házát — de Csákó uram vállalja, hogy egytől-egyig leszavaztatja embereit. Azóta állandóan ott ődöngött a főispán házában. Pénzt nem kért, de ami megehető volt, azt megette, ami megiható volt, azt megitta, ami pedig elfüstölhető volt, azt elfüstölte. Az emberei azonban kivétel nélkül mind az ellenzékkel szavaztak.

Lugosy vasvillaszemekkel mérte végig a kortest.

— Hallja, Csákó, most már elhordhatná magát!

Csákó fölkelt, félvállára vetette cifra szűrét és így szólt:

— No most megint egypár esztendőre kiszerbuszoltam magamat az urakkal!

Szólt és délceg léptekkel kifordult a szobából.

10.

Hajtó, miután végül meg tudott ugrani a nép szeretetének viharos kitörései elől, hazamenekült a lakására. A cselédeknek meghagyta, zárják be a kaput és «ha a parasztok jönnének, kergessék őket a pokolba». A leányáról pedig végleg megfeledkezett a nagy nap izgalmai közepette. Alkotmányos győzelmének első óráiban egyetlen érzés töltötte el egész valóját: a testi és lelki tisztátlanság lealázó érzése. Ettől úgy igyekezett szabadulni, hogy mindenekelőtt megfürdött, azután csendes dolgozószobájába vonult és valami olyan munka után nézett, amely elterelné gondolatait a nap rikító emlékeitől.

Kezébe vette Tar Simon kéziratát. Az utolsó lapra néhány nappal ezelőtt a következő sorokat írta:

«A tisztultabb erkölcsi fogalmakat ápoló utókor megdöbbenve tapasztalja, hogy Mátyás király korában is, amelyet nemzeti életünk egyik boldog és fényes korának szoktunk nevezni, milyen nagy befolyása volt az egyéni önzésnek a közviszonyok alakulására. És csak a renaissance-kor különös, sok vonatkozásában barbár felfogásával magyarázható meg, hogy a megvesztegetés politikai argumentumszámba ment és hogy a király, aki megfizette az urak meggyőződését, épp oly tisztának érezte lelkiismeretét, mint az urak, akik áruba bocsátották magukat.»

Letette a kéziratot, mert — nem tudni, miféle eszmetársulás révén, — eszébe jutott, hogy milyen rettenetes drága volt a választása. Kész szerencse még, hogy annak idején olyan házassági szerződést kötött megboldogult feleségével, amely szabad rendelkezése alá adta a vagyont. Az öt esztendő óta folyó «küzdelem» annyi pénzében volt már, hogy előreláthatóan túl kell majd adnia hinárosi házán is. Ez azonban még nem volt a legnagyobb baj, mert képviselőségének idejére különben is a fővárosban akart szállást bérelni. Ő komolyan akarta venni kötelességeit és nem kételkedett benne, hogy odafenn hamarosan olyan pozíciót fog magának hódítani, hogy megszabadul anyagi gondjaitól is. A pártjának kötelessége, hogy kezére járjon ebben a tekintetben, mert hiszen köztudomású dolog, hogy ő mennyit áldozott a meggyőződése érdekében.

Nem találta azonban kellemeseknek ezeket a gondolatokat és azért megint kezébe vette a kéziratot.

«Megállapíthatjuk azt az igazságot, hogy mikor az emberek a hazájuknak tett szolgálatokért jutalmat követelnek, akkor az a közerkölcsök züllésének jele. És

így Mátyás korának virágában megtaláljuk már Mohács gyilkos csiráit is.»

Hajtó úgy vélekedett, ez a mondata nem volna méltatlan Carlyle tollára sem . . .

A levert ellenfél, Lugosy főispán (a bukott ellenjelölt még ellenfél számba sem ment), megvárta az éj jótékony homályát, hogy Budapestre vigye szégyenét és gyászát. Ezenkívül magával vitte Tibor fiát is. A főispán úgy viselkedett, mint a szenvedélyes tarokkjátékos, aki minden igazság és valószínűség ellenére elvesztette a rekontrát és még a vasúti kocsiban is azon törte a fejét, mi módon lett volna elkerülhető a gyászos bukás. A választók névjegyzékét tanulmányozta, amely teli volt titokzatos széljegyzetekkel. Amely név piros ceruzával volt aláhúzva, az a kormány biztos embere, a kékjegyűek az ellenzék megátalkodott hívei. Aki azután valóban a kormányra szavazott le, az piros pipát kapott a neve mellé, aki Hajtóra, az kéket. És meg lehet állapítani, hogy igen sok piros ember neve előtt ott éktelenkedett a kék pipa, ami a szószegés nyilvánvaló jele. Sőt jeles számmal akadtak az árulók között olyanok is, akiknek neve mellett egy, sőt két piros felkiáltójel ágaskodott, amivel a főispán személyes kötelezettjeit és függő embereit jelölték meg.

Lugosyt fájdalmasan érintette a tapasztalás, hogy milyen romlott az emberiség a hinárosi kerületben és éppen csak az a remény nyujtott neki némi enyhülést, hogy módjában lesz elcsapatni és földönfutóvá tenni egy csomó hitszegőt. Ó, ha zavaros gondolatai testet ölthettek volna, akkor dúló tatárcsordaként vágtattak volna végig szeretett vármegyéjén és az éj homályában felcsapó tűzfényt és halálordítást túldörögte volna egy

rettenetes felhőhang : Igy járjon mindenki, akinek neve mellett kék pipa van !

Lugosy egyszerre haragosan fölkapta a fejét.

— Mi az? Felsőhinárosról csak hetvenen szavaztak velünk, pedig ott száz biztos voksunk volt?

A kérdés Tibornak szólott, de a fiatal úr nem vette magára.

— Hány tótot hoztál le? — kérdezte újra Lugosy.

— Egyet sem, — válaszolt Tibor.

— Egyet sem? Hát nem kaptad meg a cédulámat? Megbíztalak, vezesd le a tótokat.

— A cédulát megkaptam.

— És mért nem tetted meg, amivel megbíztalak?

— Bocsáss meg, édesapám, de nem tudtam megtenni. Fenn voltam, de mindaz, amit láttam, olyan furcsa, felháborító és lealázó volt, hogy képtelen voltam rá.

— Mire voltál képtelen? — kérdezte Lugosy, világos kőszemét Tiborra meresztve.

— Mindenki részeg volt a faluban, mindenki ordítozott, az emberek lelkesültek valakiért, akit nem ismertek, mindenki komédiázott és én képtelen voltam arra, hogy főkomédiása legyek annak a csapatnak.

A főispán magánkívül volt nagy meglepetésében. Hiszen most már világos : az ő fia buktatta meg a pártot ! Elszalasztott harminc tótot, mikor a választás öt vokson fordult !

— És te boldogtalan, egy percig sem gondoltál arra, hogy kötelességed engedelmeskedni apádnak?

Tibor kinézett a lassan haladó vonat ablakán. A vasúti töltés alatt félig kiapadt piócás tó terült el.

— Ha azt parancsolnád, apa, hogy hemperegjek

meg ebben a pocsolyában, akkor is kötelességem engedelmeskedni?

— Ne fecsegj ostobaságokat. Nem fogok tőled ilyen mocskos dolgot követelni.

Tibor a főispán arcába nézett.

— A mocsok relatív fogalom. Én esküszöm a becsületemre, szívesebben fekszem be oda, semhogy részem legyen a hinárosi választásban.

Ez a vakmerőség, de főleg az őszinte undor kifejezése, amely ott vonaglott Tibor arcán, annyira meglepte a főispánt, hogy hamarosan nem is tudott neki válaszolni. Most vette csak észre, hogy ez az ifjú, aki az ő nevét viseli, vadonat idegen ember. Nem ismeri, alig tud róla valamit, titokban talán fél is tőle, mint valami fenyegető veszedelemtől.

— Hol töltötted az egész napot? — kérdezte a vallató apa fölényével.

— Az erdőben jártam.

— A madárfüttyöt hallgattad, miközben mi élethalálharcot vívtunk? Szerető fiú vagy, mondhatom. És miféle társaságban voltál, ha nem alkalmatlan kérdésem?

Tibor arca vérvörös lett, de nem volt kedve hazudni.

— Hajtó Annuskával voltam.

Lugosy lenyelte felháborodását és mivel többet is akart tudni, meglepő nyugodt hangon folytatta a faggatást.

— Szereted azt a lányt?

Tibor nem válaszolt.

— Házasságot igértél neki? — kérdezte tovább a főispán.

— Nem igértem, de ha élek, feleségül fogom venni.

Lugosy arca rákvörös lett, szó nélkül felugrott a helyéről, kiment a fülkéből és jó ideig ott állott a folyosó ablakában. Mire visszajött, megint szembe ült a fiával.

— Azt hiszem, — mondta — amióta a világ áll, apa és fiú nem társalogtak még olyan hangon, mint mi ketten. Ez alkalmasint azért van, mert te semmiképpen sem vagy tisztában a gyermek kötelességével. Én azonban ismerem apai kötelességeimet és azokhoz képest fogok eljárni. Vedd tudomásul, hogy ez a te úgynevezett házassági terved reám nézve véres sértés.

Tibor nem akarta megbántani édesapját, de megvolt az a szerencsétlen adománya, hogy olykor a legbecsületesebb kijelentései is szarkasztikus benyomást tettek. Azt mondta :

— A dolog semmiképpen sem aktuális, apa. Amíg függő helyzetben vagyok, egyáltalán nem gondolok házasságra. Ami később lesz, évek múlva, arról talán ráérünk később beszélni.

Gránitnyugalma hihetetlenül felbőszítette Lugosyt. Kiabálni kezdett.

— Én most akarok róla beszélni, most !

— Parancsoljon.

— Az a teremtés soha sem fogja betenni lábát a házamba.

— Azért, mert az apja ellenzéki? — kérdezte Tibor csendesen.

— Nem az apát kifogásolom, hanem a leányt. Egy leány, aki reggeltől estig fiatal urakkal kódorog az erdőben, nem arra való, hogy a Lugosy nevet viselje . . .

A dolog ugyan nem ezen fordult, de az ötlet kapóra jött a főispánnak, aki különben is debatter-vér volt és vagdalkozás közben nem igen válogatta a fegyvereit.

Sietett is ezt az előnyös fordulatot kihasználni, miközben némi szónoki lendülettel a hangjában mondta:

— Ti fiatalok sajnálkozva néztek le reánk, öregekre, mert azt hiszitek, hogy csak ti fedeztétek fel a világot és az életet. A gyermeki szeretet nektek fölösleges ballaszt, amelytől siettek szabadulni. Nos, én nem kényszeríthetlek arra, hogy szerető és szófogadó fiam légy. Van azonban egy pont, ahol nem fogok engedni soha, ahol hajthatatlannak fogsz találni. Ez a családi élet tisztasága. Vedd tudomásul, én csak olyan nőt fogadok be a házamba, aki fölötte áll minden gyanúnak. Mert a családi élet tisztasága körül fordul minden: a boldogság, a becsület —

Hirtelen elharapta a szót. Tibor komor és éles tekintetében volt valami — furcsa, de való, — ami — igen! — ami Sztárai Stux Micire emlékeztette... Persze, arról ő most megfeledkezett. De különben is: az ember a szónoki argumentumait nem saját magánéletéből, hanem a szentesített közmorál fegyvertárából szokta venni. Most azonban egyszerre úgy érezte, hogy a kard, amellyel az imént még szikrázó íveket írt le, eltört a kezében és ő védtelenül, kegyelemre van kiszolgáltatva ellenfelének, illetőleg ennek a kölyöknek. Pedig Tibor ki sem nyitotta a száját, hanem mozdulatlanul ült vele szemben.

A főispán, mint bevált taktikus, úgy igyekezett hirtelen visszavonulását fedezni, hogy váratlan oldaltámadást intézett az ellenség ellen.

— És ha már itt tartunk, megmondom neked azt is, én ezt az egész helyzetet képtelennek tartom... Nekem nincs fiam, egy ellenség ül a családi asztalom mellett... Legjobb esetben is egy ellenfél, jéghideg,

gyanakvó, gúnyos ellenfél... Nem beszélsz, de azért jól tudom, mi jár az eszedben most is... Hogy mersz így rám nézni? Honnan veszed ezt az impertinens fölényt? Van ellenem valami panaszod? Megtagadtam valamikor a kívánságaidat? A pénz, ami a zsebedben van, az én pénzem. A vasúti jegyedet is én váltottam meg. És az órát is, amit most nézegetsz, tőlem kaptad...

Tibort pedig rettenetesen fárasztotta ez a céltalan és zavaros vita, amelyre édesapja annyi szenvedélyt pazarolt. Álmos is volt, szeretett volna egyedül lenni, lefeküdni egy fülkében, nem veszekedni, hanem visszaemlékezni az édes, forró illatra, amely Annuska hajából áradozott és amely emlékeiben összekeveredett az erdő üde illatával.

— Az jár eszemben, hogy jó volna aludni, — mondta csendesen.

Minden bántó szándék nélkül mondta, a szokott száraz őszinteségével éppen csak kifejezte azt, amit valóban gondolt. Tiszta közömbössége azonban, amely Lugosy szemében cinizmusszámba ment, annyira lealázta a főispán lobogó szenvedélyességét, mint a korbácsütés. Úgy érezte, hogy örök időkre elveszti minden apai tekintélyét és önbecsülését, ha villámgyors és kíméletlen energiával le nem veri ezt a lázadó kísérletet.

Cromwell volt ilyen helyzetben, mikor eléje lépett a renitens káplár. Ha hallgat, ha habozik, ha enged, akkor a következő pillanatban ellene fordul minden és ő bukott ember. Szóval: Lugosy arculütötte a húszéves fiút.

A nyakleves elcsattant.

— Igy mersz velem beszélni? — kiáltotta mintegy magyarázatképpen az apa.

A fiú mozdulatlanul ült helyén. Az arca hófehér lett, csak bal halántékán lángolt az apai kéz nyoma. Egyikük sem beszélt. A vonat zakatolva vitte őket tovább.

Lugosy tulajdonképpen már meg is bánta, amit tett. Nagy haragja, amely ebben a durvaságban kirobbant, tulajdonképpen csak legkisebb részben szólt a fiának. De ma minden összetorlódott: a gyászos választás, Hajtó Annuska, a felsőhinárosi tótok alávaló viselkedése . . . Kissé sajnálta is ezt a húszéves nagy legényt, aki most megszégyenülten és könnyes szemmel ült vele szemben, mint kisfiú korában, ha büntetést kapott. Pillantása inkább csodálkozó és ijedt volt, mint haragos. A főispán azonban úgy gondolta, hogy nagy veszedelemmel járna, ha most következetlennek mutatná magát. A nevelésben fő a következetesség! A gyermek sohase lássa gyöngének a szüleit . . . Zordonul, hozzáférhetetlenül becsavarta magát az apai tekintély tógájába és ennyit mormogott csak:

— Igazán nem csoda, ha az ember végre is elveszti a türelmét.

Tibor nem beszélt egy szót sem, csak tovább nézte apját, most már éles és vizsga szemekkel. Később maga is beleszédült a szakadatlan nézésbe, el is akarta fordítani tekintetét, de képtelen volt reá, a szeme újra és újra kereste a főispán arcát. Közbe pedig értelmetlen mondatokat ismételgetett magában.

— Ő az én apám . . . Hús vagyok az ő húsából, vér az ő véréből . . . Neki köszönöm az életet . . . És ha ő nem volna, akkor én sem volnék . . .

Lugosyn pedig egyszerre valami nagy levertség vett erőt. Semmit sem látott, csak egy rettenetes szempárt,

amely ott szikrázott előtte a levegőben és kegyetlen tekintetével leperzselte a bőrt az arcáról. Lassankint babonás félelem vett rajta erőt. Úgy érezte magát, mintha tigrissel zárták volna össze. Mindjárt valami borzalmas dolog fog történni!

De nem történt semmi. A vonat egy hídon szaladt keresztül, lámpák bukkantak föl az éjszakában, hosszú füttyentés hallatszott: valami kis állomásra érkeztek.

Tibor ekkor keresgélni kezdett a zsebeiben. Egypár bankjegy volt a pénztárcájában, azt odarakta édesapja mellé az ülésre, ami aprópénz volt nála, azt is mind összeszedte és odaöntötte a bankjegyek mellé. Azután lekapcsolta mellényéről az óraláncát órájával.

— Tőled kaptam, visszaadom, — mondta.

És odaadta a vasúti jegyét is.

— Ezt is te vetted nekem!

Fölkelt és remegő kézzel kezdte kiforgatni a zsebeit.

— Nincs már nálam semmi, ami tőled való . . . Ha akarod, meggyőződhetsz róla . . . És most a becsületszavamat adom, hogy nem fogadok el tőled semmit ebben az életben . . . Ha pedig túlélnélek, örökséget sem fogadok el. Erre a becsületszavamat adtam!

Azzal kilépett a folyosóra, kinyitotta a kocsi ajtaját és leugrott a lassan döcögő vonatról. Az eső halkan permetezett és Tibor éjnek idején, üres zsebekkel, gyalogszerrel indult neki Budapestnek.

II.

A főispán a felesége előtt csak egész röviden érintette furcsa útikalandját. Ahogyan elmondta, a dolog már úgy festett, mintha tulajdonképpen ő kergette

volna világgá Tibort, akinek arcátlan cinizmusát tovább már nem tűrhette. Egy pillanatig abban reménykedett, hogy Irén könyörögni fog érte, hiszen nagyon kedvelte mostohafiát, és erre az eshetőségre már készen is tartotta a maga föltételeit, amelyek nem lettek volna méltatlanok egy szigorú, de igazságos pater familiashoz. De ekkor megint sajnálatos módon beigazolódott, hogy az asszony szíve hiányában van minden gyöngédségnek és családi ösztönnek. Kissé elmosolyodott, — ez az ő kesernyés farkasmosolya volt, mikor az ajka megvonaglott a hófehér fogai fölött — és azt mondta:

— Nem féltem Tibort. És végre talán jobb is így. Ennyi volt az egész.

Még az este Sztárai Stuxéknál is tárgyalták a botrányt. De azoknak volt szívük. Mici szeme egyszerre könnyes lett.

— Jaj, édes, — búgta, — ez nem maradhat annyiban! A szegény fiú, mi lesz most már vele?

Stux papa borús arccal fújta gipszpipájából a füstmacskákat.

— Attól kell félni, — mondta a bölcs és tapasztalt aggastyán, — hogy a könnyelmű fiatalember adósságokba fog verődni.

Lugosy a fejét rázta. Ettől ő nem félt. Amilyen csökönyös és gőgös a fráter, inkább utcát söpör, semhogy kölcsön kérjen valakitől.

A jó Stux mama, mint tudjuk, valósággal bálványozta a főispán urat és most magánkívül volt bánatos fölháborodásában.

— Szegény, jó méltóságos urunk, a legjobb ember a világon és mégis mennyi baja van a családjában!

Lugosy lemondóan legyintett a kezével. Hát igaz,

őt sehol sem ismerik annyira félre, mint éppen otthon. De erről nem lehet tenni.

Pedig a legnagyobb bajról akkor még nem is volt tudomása. A legnagyobb baj az volt, hogy Lugosyné ő méltósága, miközben hites ura lenn volt a vármegyéjében és a választásokkal vesződött, egy fölötte gyanús fiatalember társaságában szokott sétálni a félreeső külvárosban. Hiszen tudjuk, mit jelent az! Stuxnénak egy szavahihető hentesné szívessége folytán erre vonatkozó igen érdekes adatok állottak rendelkezésére, de Stuxék nemcsak jólelkű, hanem tapintatos emberek is voltak.

— Mindenki bevádolhatja előtte az asszonyt, — mondta Mici, — csak éppen mi nem.

Ő nagyon lenézte a magáról megfeledkezett főispánnét, de mégis tisztelte benne azt, amire maga Irén ő méltósága oly kevés súlyt vetett: hogy Lugosy nevét viseli. Előbb-utóbb úgyis le fog hullani a hályog a méltóságos úr szeméről — az égő tüzet nem lehet sokáig takargatni! — akkor szükségét fogja érezni a gyengéd vigasztalásnak és akkor meg is fogja tudni, kicsoda tulajdonképpen Sztárai Mici.

Ha Lugosy azzal gyanúsította fiát, hogy «inkább utcát söpör», akkor félreismerte Tibort. Mert annak, miután reggel gyalogszerrel és bőrig ázottan bevonult Magyarország ifjú fővárosába, az volt első dolga, hogy adósságot csináljon. Sokkal többre becsülte idejét és tehetségét, semhogy durva és rosszul fizetett munkára pazarolja. Fölkeresett egy gyárost, kivel már régebben megismerkedett néhány aprólékos, de ügyes technikai találmánya révén és pénzt kért tőle. Ez nem volt a megszorult deák, aki fantasztikus attakot intéz

a felebarátja pénztárcája ellen, hanem a született üzletember, aki ott keresi a nervus rerumot, ahol tudja, hogy megtalálja. Rögtön meg is kapta a pénzt, mert a gyáros úgy találta, hogy ez az ember megér ennyit.

Egy nap azután véletlenül megpillantotta az utcán a kismamáját. Találkozásuk különös és fájdalmas volt és egy álmatlan éjszakát szerzett Tibornak.

Akkoriban megint politikai tüntetések tartották lázban a főváros utcáit. A kormány valahol, valamiféle iskolákban be akarta hozni a német nyelv oktatását és az ellenzék, amely megerősödve és megifjodva került ki a választási hadjáratból, két kézzel kapott a jó alkalmon, hogy zászlai alá terelje a közvéleményt. Napok óta gyujtó újságcikkek és lángoló szónoklatok hirdették az ellenállást a nemzet élete és becsülete ellen tervezett merénylettel szemben. Budapest utcái forrongtak és zajongtak, a hazafias törvényhatóságok tiltakozó föliratai pedig távoli ágyúdörgésként remegtették meg a szíveket. Ma megint tízezer tüntető vonult föl a széles körúton. Tibor, aki véletlenül szembe került a menettel, egy bolti lépcsőről nézte a harsogva vonuló emberáradatot. A tömeg közepén a vezérek haladtak, vagy harminc képviselő, akiket tüzes forgataggal tombolt körül a lelkesedés. Előkelő, országos nevű emberek voltak a vezérek, szép, apostolfejű öregek, délceg, ifjú férfiak, valamennyinek arcát megnemesítette és széppé tette a tudat, hogy nagy és nemes ügyért harcolnak. Hajtó fejét is fölismerte Tibor. A hinárosi új képviselő büszke mámorban volt, a kalapjával integetett a honleányok felé, akik ablakokból és erkélyekről lengették keszkenőiket. Meglátszott rajta, aki négy európai nyelvet beszélt, hogy most meg tudna

halni azért, hogy valahol, valamiféle iskolákban ne tanítsák a német nyelvet. Tízezer ember szíve együtt dobogott. Az emberek úgy érezték, történelmi pillanatokat élnek.

A Belváros felé haladó embertömeg egyszerre torlódni és hullámozni kezdett : az út végében katonaság vonult föl a kereskedői negyed védelmére. A vezérek összecsoportosultak az út közepén és köztük legszenvedélyesebben egy szép, pátriárkafejű öreg viselkedett, egy híres tanár, aki mint természettudós objektív magaslatokon állott, mint politikus pedig állandóan a legnaivabb demagógia völgyeiben táborozott.

— Nem félünk a szuronyoktól ! Be fogjuk bizonyítani, hogy nem félünk ! — kiáltozta.

Ha rajta fordult volna, ő bizony rögtön nekivezette volna a tömeget a fegyvereknek, de a maga életét is odatűzte volna a szuronyok hegyére.

Az indulat, amely ezeket az embereket mozgatta, teljesen idegen volt Tibor lelkéhez. Olyan erkölcsi távolságból nézte a tüntetést, akár egy túl az óceánról érkezett utas. Egyet azonban mégis megértett : itt senki sem gondolt már az izgalom tulajdonképpeni okára, az iskolaügyi reformra. Ennek a népnek a lelkében régi, gyúlékony anyagok vannak fölhalmozva, amelyeket bármikor lángra tud lobbantani az, akinek ez a mestersége. És ha egyszer lángol a tűz, akkor múló, de őszinte mámorba esik tőle a gyujtogató is, az áldozat is. Kár azonban, hogy mikor nálunk a tudós összetalálkozik a néppel, az az utca sarában történik.

Tibor nem folytathatta politikai megfigyeléseit, mert közben olyasmit vett észre, ami az ő szemében min-

den politikai eseménynél érdekesebb és fontosabb volt ; megpillantotta ugyanis a kismamáját egy idegen férfi társaságában.

Azok ketten ott állottak ugyanannak a bolti lépcsőnek alsó fokán, olyan közel Tiborhoz, hogy megérinthette volna a vállukat. Irén kísérője, akit Tibor most látott életében először, meglehetősen elhanyagolt külsejű fiatal férfi volt. Szokatlanul hosszú hajat és szakállt viselt.

Most megszólalt a nagyszakállú, mégpedig németül :

— Nem fél, hogy ismerősei lehetnek a tömegben? — kérdezte.

Irén vállat vont és ugyancsak németül válaszolt :

— Nem sokat törődöm velük . . .

Egy vágtató emberhullám végigsöpört a gyalogjárón és megtisztította a lépcsőt is a kíváncsiaktól, a következő pillanatban Tibor már elvesztette kisanyját szeme elől. Egy kép azonban visszamaradt lelkében : a hosszúszakállú ember Irén karját fogta . . .

Tibor nem igen aludt az éjszaka. A gondolat, hogy kismama egy férfi érzéki közelségébe jutott, ádáz gyermek-féltékenységgel töltötte el és valósággal fizikai rosszullétet okozott neki. Hiába próbálta magát azzal vigasztalni, hogy Irén «képtelen arra, hogy rosszat tegyen.» Akkoriban ő már tisztában volt vele, hogy a rossz nagyon is relatív fogalom.

Másnap sem volt nyugta, amíg arra nem határozta magát, hogy fölkeresi Irént és tőle kér fölvilágosítást. Megtehette, mert tudta, hogy édesapja megint lenn van a vármegyében.

— Szervusz, Coriolan, — köszöntötte az asszony. — Vizitába jöttél Rómába?

De amint Tibor arcába pillantott, maga is elkomolyodott.

— Történt valami? — kérdezte.

— Az történt, kismama, hogy tegnap láttalak egy idegen úrral, aki a karodat fogta.

Irén arca elvörösödött, ajka szélén azonban gonosz kis mosoly jelent meg.

— És most azért jöttél, hogy számon kérjed tőlem a családi becsületet? Úgy-e, fiam?

Tibor a fejét rázta.

— Ne tarts együgyűbbnek, mint megérdemlem. Hogy kérnék tőled valamit számon?

— Nem kell ahhoz egyéb minősítés, csak férfinak kell lenni és már bírám lehetsz, — mondtá Irén. — De ha nem becsületbírói tiszted, hát mi hozott ide?

— Idehozott az a hitem, hogy mi ketten szeretjük és becsüljük egymást és hogy szabad egymás dolgaival törődnünk.

Irén elmosolyodott.

— Okos vagy, mint a mesebeli királyfi : a vasorrú bábát is öreganyámnak szólítod. Nos, szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál . . . Mit akarsz tehát?

— Láttam valamit, ami nyugtalanná tesz és zavarba ejt. És most eljöttem, hogy beszéljek veled.

Irén arcáról megint eltűnt a mosoly.

— Szegény Tiborom, te abban reménykedel, úgyebár, hogy tévedtél ? De nem tévedtél. Ha az, amit az utcán láthattál, nyugtalanná tett, akkor az, amit elmondhatnék, még nyugtalanabbá fog tenni.

— Szerelmes vagy? — kérdezte a fiú a hirtelen rémülettől elakadó hangon.

Irén vállat vont.

— Nem kedvelem ezt a szót, bár szavakon nem érdemes fönnakadni . . . Való igaz, hogy napok óta azon gondolkozom, elajándékozzam-e azt, ami az életemből még az enyém . . .

— Igy talán jókor jöttem, — kiáltotta Tibor.

— Vagy talán nagyon rosszkor, — válaszolt az asszony.

Jó ideig hallgattak, végül Irén törte meg a csendet.

— Az ember, ha a saját személyével akar rendelkezni, senkinek sem tartozik felelősséggel, csak önmagának. Amit azonban az ember nem restel megtenni, arról ne is resteljen beszélni. A kérdés csak az, érdemes-e valakivel beszélni. Nos, veled érdemes beszélnem.

— Ki az az ember? — kérdezte Tibor halkan.

— Semmiféle atyafia Don Juannak, ezt különben a külseje is elárulja . . . Teljes ellentéte a hódító férfinak, — szóval: egy becsületes ember. A neve Bond.

Bond — ez a név ott szunnyadozott valahol Tibor megfakult emlékei között.

— A rajzmester? — kérdezte.

— Ő . . .

Valamikor valahol említés történt erről a Bondról. Irén leánykorában rajzleckéket vett tőle. Mindenesetre ő beszélt róla a mostohafiának. A fiú azonban mindmáig abban a hitben élt, hogy Bond már idős ember . . . És most egyszerre azt kellett tapasztalnia, hogy nagyon is fiatal.

— Emlékszem, kismama, beszéltél róla . . . Valami társadalmi baklövéseiről beszéltél, amit akkor

mind a ketten nagyon mulatságosnak találtunk . . . Hogy őszinte legyek, én abban a hitben éltem, hogy Bond úr nagyon együgyű ember . . .

— Az is, csakhogy ez a lángész együgyűsége volt. Bond, amióta nem láttam, a világ egyik legkülönb tájképfestője lett.

— Mint rajzmestert nem szeretted ; amióta nagy művész, azóta szereted? — kérdezte Tibor keserűen.

Irén elmosolyodott.

— Szóval : ez nem szerelem, hanem hiúság és hogy ezt belássam, a hiúság egy másik fajtájára, az önérzetemre hivatkozol. Szóval : benned is egy közvádló lappang, mint minden férfiban, mikor asszonynyal disputál. A dolog szóról-szóra úgy van, amint mondod, de nem úgy van, amint gondolod. A lángész — ezt meg fogod engedni — nagyon fontos kiegészítője az embernek. Amíg nem ismertem benne a lángészt, addig az embert sem ismertem és így nem is volt mit szeretnem. Ha te, kedves fiam, ma megtudod, hogy az ivópoharad, amelyet évek óta mindennap használsz, óriás gyémántból van kifaragva, akkor holnap más szemmel fogod nézni. Pedig a pohár nem változik meg. Bond sem változott meg, hanem megváltoztam én, amennyiben azelőtt nem tudtam, hogy kicsoda ő és mennyit ér nekem, ma azonban már tudom . . .

Még tovább is beszélt és megérzett a szavain, milyen jól esik neki, hogy beszélhet a dologról.

Bond német ember volt és a koplalás szomorú éveiből egyet mint rajzmester Magyarországon töltött. Mikor megint visszakerült hazájába, a vázlatkönyve és a szíve teli volt Irén képével. Az újabb közeledés akkor

történt meg, midőn Irén — ő akkor már férjes asszony volt — a mester első világraszóló sikeréhez gratulált. Állandó levelezés fejlődött köztük és az asszony meggyőződhetett, hogy a festő is, mint annyi más, a személyes érintkezésben bátortalan és ügyefogyott ember, rögtön ékesszólóvá lesz, amint írótollat vesz a kezébe.

Irén különben igazságtalan volt önmagával szemben, mikor azt akarta elhitetni a mostohafiával, hogy őt Bond dicsősége szédítette meg. Más valami vonzotta őt a festő felé : a tudat, hogy van egy gazdátlan ország egy férfi lelkében, melynek ő, a száműzött, a bujdosó, ő az Isten kegyelméből való királynője. És most eljött a festő. Irén nem hívta, nem is akarta, hogy jöjjön, de mégis eljött. És most itt volt.

Miközben Irén beszélt, Tibor mind jobban elszomorodott. Belátta, hogy ez komoly dolog, reménytelenül komoly.

— Mit szándékozol most már tenni? — kérdezte végül halk hangon.

— Amit tennem kell. Én szívesen beszélek veled, mert te okos és becsületes ember vagy, de tudom, hogy ez a beszélgetés nem változtathat semmit a dolgon. Én a kötelességemet fogom tenni. Hogy mi a kötelességem, azt az élet mondja meg.

Jó ideig megint csendben ültek, Tibor azután fölkelt és kezet csókolt az asszonynak.

— Isten veled, kismama. Úgy-e, előbb még látni foglak?

— Nincs szavad ahhoz, amit hallottál? — kérdezte Irén.

Tibor vállat vont.

— Mit mondjak?

— Amit a bátor és őszinte embernek mondania kell: amit gondolsz.

— Nos, ha csakugyan érdekel a véleményem: én is azt hiszem, neked kötelességed, hogy itt hagyj minket és kövesd Bondot. Itt kriptában élsz és téged a napfény szólít.

Most vették észre mindketten, hogy a szemük könnyes. Irén, mintha valami láthatatlan ellenféllel vitatkoznék, meglepő hévvel fakadt ki:

— Ha elmegyek innen, nem hagyok itt senkit, csak téged. De téged sem hagylak, mert kettőnkön fordul csak, hogy újra megtaláljuk egymást. Az előbb szó volt kötelességről. Én nem tudom, mit jelent ez a szó. Amit a férfiak neveznek kötelességnek, az ostobaság. Kell valami más értelmének is lennie. A kötelesség mindenesetre olyan dolog, amit el kell végezni. De akárhogy nézem is, itt Magyarországon nincs semmi, aminek az elvégzése engem illetne meg. Odakünn Németországban sok mindent tehetnék. Jót vagy rosszat, nem tudom, de tehetnék valamit. Ha nekem tehát kötelességem van, az odakünn van.

— Igen, az odakünn van, — mondta Tibor.

Azzal kitépte jobbját a kismamája kezéből és elrohant. Az előszobában még hallotta Irén hangját, amint utána kiáltott:

— Majd írok neked . . .

Estig nem is került haza Tibor. Később maga sem tudta, merre járt, csak erdős hegyek fölött vonuló felhők képe maradt meg emlékezetében és az ametisztszínű város, amely nagy messziségben a folyó vizében tükröződik.

— Igaza van, igaza van, igaza van, — ismételgette magában szakadatlanul és csökönyösen.

Közben pedig az az érzése volt, mintha forró vércseppek peregnének a szívére, egyik a másik után. Az éjszakát azonban mégis mély álomban töltötte, mert hiszen húsz esztendős volt.

Irénnek még aznap találkozója volt Bonddal és ez alkalommal megbeszélték a döntő lépéseket. Az asszony kívánságára elhatározták, hogy másnap együtt el fognak utazni Münchenbe. Botrány lesz, de becsületes és szükséges botrány, mert nyilvánvalóvá fogja tenni a valóságot és rá fogja szorítani Lugosyt, hogy kezükre járjon a gyors lebonyolításnál.

Másnap vasárnap volt. Irén egyedül csomagolt ; gyorsan elkészült ezzel, mert éppen csak némi kézipoggyászt akart magával vinni, a levélnek azonban, amit Tibornak igért, semmiképpen sem tudott a végére jutni. Úgy tervezte, hogy a levelet közvetlenül elutazása előtt fogja elküldeni, mert nem akart mégegyszer Tibor becsületes és ijedt gyermekszemébe nézni ; de azután úgy találta, hogy ez a becsapás egy neme volna, és ekkor már egyáltalában nem tudta, hogyan viselkedjék a mostohafiával szemben.

Délután valaki becsöngetett az előszoba ajtaján. Irén biztosan tudta, hogy Tibor. Rajta kívül senki sem volt a lakásban — a cselédeknek szabadságot adott — s most tanácstalanul, szégyenkezve és az idegességtől szepegve állott az előszobában. A csengetyű újra és újra vinnyogott. Irén az ajtón keresztül hallotta a kívül álló ember lihegő lélekzését, de nem volt hozzávaló bátorsága, hogy ajtót nyisson neki.

A látogató végül föladta az ostromot és habozó

léptekkel lecsoszogott az emeleti lépcsőn. Irén beszaladt a szalónba és az ablakfüggöny mögé lapulva, lekémkedett az utcára. Még egyszer látni akarta, hiszen úgy is fordulhat a dolog, hogy nem fogja többet látni az életben . . .

A látogató most kilépett a kapun. Nem Tibor volt, hanem Bond mester. A festő sorra nézte az emeleti ablakokat, majd megállott a szomszédos bolti kirakat előtt, amelyben rikító színű olajnyomatok pompáztak, azokat nagy figyelemmel és valami ijedt csodálkozással szemlélgette. Neki, a gyávaságig becsületes művésznek, láthatóan imponált a könnyed szemérmetlenség, amelylyel az ipar papírvárakat ragasztott a művészet templomának márványoszlopai közé. Közben egészen megfeledkezett a házról, amelyből az imént kilépett. Szivart vett elő, tüzet kért egy arrasétáló kövér úrtól és hosszasan utána nézett a távozónak. Azután egyszerre megemberelte magát és mint aki jól végezte a dolgát, füstölgő szivarral a szájában, elégedetten és kissé kacsázó léptekkel befordult az utcasarkon.

Irén ekkor már tudta, hogy nem fog Bond mesterrel Münchenbe utazni. Sőt most már azzal is tisztában volt, hogy soha sem vette egészen komolyan ezt a magafőzte tervét. Süldőleánykora óta mindig ez volt az ő szenvedélye : bűnös vágyakból vakmerő és nagyszabású palotákat építeni, — mikor azután minden kész volt és már csak a kéményt kellett ráraknia, mikor a világ már ámulattal és megbotránkozással szemlélte az ő boszorkányvárát, akkor alattomosan halomra rúgta az egészet. Élete az ilyen palotaromok sivataga volt. Elméletben, készülődés közben, oly vakmerő, pompás és öntudatos volt, mint egy új Kleopátra ; az utolsó

lépésnél, amely az elméletből a gyakorlatba vezet át, rémülten huzadozó, egérutat kereső, szánalmas kisleánnyá csenevészedett vissza. Ez haszontalanság volt, talán jellemtelenség is. Szégyelte is és gyakran csak azért ugrott bele valami újabb kalandba, hogy végül rehabilitálja magát önmaga előtt. De egyszer sem sikerült még és talán nem is fog sikerülni soha.

Bondot különben nem nagyon sajnálta. Ez a nagyszakállú gyermek a művészetben élte a maga igazi életét, ami azonkívül még volt a világon, azt csak ködfátyolon keresztül látta. A művészeten kívül nincsenek nagy örömei és soha sem lesznek nagy fájdalmai. A lelke mélyén valami rudimentáris vágy élhet az élet után, ez a vágya adta őt Irén kezébe, de ha csalódik Irénben, akkor szivarra fog gyujtani, tovább fog bandukolni a befelé tekintő ember komor és szelíd szórakozottságával. Valami ravasz asszony egyszer majd föl fogja ismerni a mester szakállas maszkja mögött a védtelen kisfiút, rá fogja tenni fehér kezét, gyöngyökre és kékrókaprémekre fogja fölváltani a képeit és az mind a kettőjükre nézve igen hasznos lesz. De nem Irén lesz az a ravasz asszony.

Egypár nappal később Bond mester már megint a bajor Alpesek egyik félreeső völgyében ődöngött. Irénnek egy érthetetlen levelét tartotta a kezében : «nem lehet, nem lehet, esküszöm, nem lehet», — közben azt a két nagy rabló-madarat nézte, amely nesztelen lendülettel kergetődzött a türkizzöld tó fölött. A levél nagyon megzavarta, a madárrepülés pedig megnyugtatta, így hát nem csoda, ha lassanként teljesen a madarak felé fordította figyelmét.

12.

És ugyanakkor bekövetkezett Budapesten a botrány és Lugosy nem is lett volna igazi férj, ha nem ő kavarta volna föl.

A dolog azzal kezdődött, hogy a főispán névtelen levelet kapott. A gépírásos levél így szólt:

Mint névtelen jóakaró van szerencsém figyelmét fölhívni, hogy neje megcsalja. Egy Max Bond nevezetű állítólag müncheni műfestő lakott a Hungária-szállodában, vele mindennap találkoztak légyotton, ahol akartak, mert ez már régi leánykori viszony. Míg Méltóságod nehéz politikával dolgozik és használ az országnak, addig a hűtelen nő egy közönséges festővel nyilvánosan kacag, pedig a festő nem is szép férfi és csak romlott nőknek tetszhet, akik nem találnak jobbat. A hűtlen nőnek Méltóságod törvényes nevet adott és mindent, amit egy nő csak kívánhat a szívében. Pedig van egy másik nő, sokkal szebb, mint a méltóságos asszony, a másik nem törvényes, de tiszta szívvel szereti Méltóságodat és rá sem nézne egy német festőre és kis havipénzzel megelégszik ilyen drága időkben, de az anyja intelligens nő és mindig csak jóra inti, hogy maga szabja otthon egy kisasszonnyal a háziruháit. És ilyen nő köteles megelégedni a törvénytelen barátnő címével — hát igazság ez, kérdem én? Ha nincs jutalma annak, aki jó és tisztességes, akkor az nagyon szomorú. De Méltóságodnak ez korábban vagy később ártani fog a politikában is, mert nyilvánosan beszélik,

hogy nem igazság Lugosy Méltóságostól mindent az egynek, aki hűtelen, és semmit a másnak, aki takarékos és rá sem nézne egy festőre. Kiváló tisztelettel

Névtelen Jóakaró.

A főispán belepillantott a levélbe, azután kétfelé, majd négyfelé, majd nyolcfelé tépte és megvetően eldobta. Később azonban mégis kíváncsi lett, ekkor kikereste a darabokat a papírkosárból, nagy gonddal összerakosgatta megint és belemélyedt a levél tanulmányozásába.

Sületlen levél, persze, Bond nevét azonban mintha már hallotta volna Lugosy . . . A fogadó portásától, akivel rögtön telefonösszeköttetésbe lépett, megtudta, hogy ez nem a férjek ijesztgetése céljából kieszelt rém, hanem kézzel fogható valóság, amilyen egy müncheni festő csak lehet. És ekkor hideg borzongás futott végig a gerincén, mert eszébe jutott, hogy a bajor postabélyegek régóta jellemző színfoltjai a felesége papírkosarának . . .

Lugosy a gyors intézkedések embere volt és megbízást adott egy magánkutatónak, járjon utána a dolognak. A detektív háromnapi megfeszített munka után összehozta a bizonyítékokat arra vonatkozóan, ami a nélkül is nyilvánvaló volt: hogy Irén ismeri Bondot. Az asszony bűnös voltának döntő bizonyítékát azonban nem a magánkutató, hanem a logika szolgáltatta Lugosy kezébe: ha Irén és Bond viszonya nem egyéb becsületes barátságnál, akkor miért nem beszélt erről soha az asszony?

A harmadik nap estéjén már annyira feszült volt Lugosy idegeinek állapota, hogy a robbanásnak be kel-

lett következnie. Éppen hazajött és az előszobában összetalálkozott a feleségével, aki el készült menni. Irén levelet tartott a kezében és a férj kibetűzte a címzésből a *München* szót. A levél csakugyan Bondnak szólt; Irén utolsó kísérletét tartalmazta, hogy megmagyarázza a megmagyarázhatatlant.

Lugosy azzal a maró gúnnyal, amellyel fölindulását leplezni és ellenfeleit megdöbbenteni szokta, így szólt az asszonyhoz:

— Az inas mindjárt a postára megy, ha parancsolja, akkor elviheti a maga szeretőjének szóló levelet is.

Irén azonban nem döbbent meg egy csöppet sem. Azt mondta:

— Köszönöm, én a szeretőimnek szóló leveleket mindig személyesen szoktam postára adni.

És azzal már el is ment.

Lugosy lovagias ember volt és tudta, az övéhez hasonló helyzetben két lehetőség között kell választania az igazi férfinak: megölni vagy kidobni.

Az előbbi eljárás persze az adott viszonyok között nem jöhetett kombinációba; az olyan asszonyt, aminő Irén, egyáltalában nem is szokás megölni. De a kidobás lovagias aktusa elé is akadályok tornyosultak. Lugosynak újra be kellett látnia a régi tétel igazságát, hogy az olyan züllött erkölcsű társadalomban, amilyen a miénk, nagyon hátrányos helyzete van az önzetlen jellemű és ideális ambíciójú férfiúnak. Lám, ha ő az elmúlt esztendőket (politikai befolyásának hét kövér esztendejét) kíméletlen vagyonszerzésre használta volna, mint mások, akikre nem szükséges ujjal mutatnunk, akkor ma nem kellene rettegnie a gondolattól,

hogy beszámoljon Irén vagyonával. Ő azonban ezt az időt munkában és harcokban töltötte, nem magáért, hanem a pártért, a kormányért, a rendért, a közjóért, közbe azzal se ért rá törődni, hogy a rendkívüli kiadások áradata kikezdte lába alatt a talajt. Mármost biztosra vehető, hogy ezek a hiányok, amelyek fekete karsztbarlangokként ásítoznak a főispán magánéletének fundamentumában, mind nyilvánosságra kerülnek. mihelyt ügyvéd szól bele Irén dolgaiba. Távol kell tehát tartani az asszonyt a magyar barreau gyöngyeitől. Szóval Lugosy belátta, hogy meg kell hoznia a politikának a legnagyobb áldozatot, amit politikus valaha hozott : le kell nyelnie Bond mestert. S midőn ezt belátta, már meg is tette, Bond le volt nyelve és csak egy sajgó kis fájdalom, egy méla kérdés maradt utána : mire való volt a detektív, a jelenet az előszobában, az egész izgalom és veszekedés? Arra való csak, hogy Lugosy ezentúl olykor egy megvető kis grimászt lásson Irén ajka szélén.

A főispán, ha megvérezte szívét az emberi gonoszság, az ő Vörösmarty-utcai Névtelen szigetére menekült. Az ő Noémija, Stux Mici, újabban, — mióta a tánc istennőjének már inkább csak elméletben áldozott, tekintélyesen elterebélyesedett — «olyan, mint egy főispánné», mondogatta sejtelmes évődéssel Stux mama, — tunya jószívűsége azonban, amelyet Lugosy ártatlanságnak nevezett, az idők folyamán még meggyarapodott.

Stux mama hamar észrevette a borút a méltóságos úr homlokán és mivel Lugosy ezúttal a szokottnál tartózkodóbbnak mutatta magát, levelekről kezdett példálózgatni, levelekről általában és névtelen levelek-

ről különösen. Ő tudott olyan esetekről, mikor valaki azzal alapozta meg a boldogságát, hogy hasznára fordította a becses jótanácsokat, amelyeket névtelen levelekben közöltek vele. Egy jó barátnője példának okáért egy névtelen levél útmutatása alapján jutott ismét ellopott karmantyúja birtokába.

A főispán azonban nem volt közlékeny kedvében, sőt ellenkezően, olyan vasvilla szemeket meresztett Stux mamára, hogy az szívdobogást kapott ijedtében.

13.

Lugosy megpróbáltatásainak keserű pohara még nem telt be egészen. A nemzetek sorsát intéző istenek megint egyszer vérre szomjaztak, és a főispán egy nap arra ébredt, hogy a kormány, — amelyet pedig mindenkor hő fiúi odaadással tisztelt, hogy hosszúéletű lehessen a földön, — kést köszörült ellene, mint egykor Ábrahám Izsák ellen.

Ennek a bibliai kegyetlenségnek a kormány és egyik ellenzéki párt között kötött paktum volt az oka. A kormány, hogy megvédhesse erősen ostromolt várát, more patrio kaput nyitott az ellenség előtt és falai közé fogadta annak egyik seregét. És így Hajtó sokadmagával abba a különös helyzetbe került, hogy ma életrehalálra meg kellett védelmeznie azt a kormányrendszert, amelyet tegnap még körömszakadtáig támadott. A fúziónak persze föltételei is voltak és e föltételek közé tartozott néhány erőszakos főispán elbocsátása. Az erőszakos főispánok közé tartozott Lugosy is, akiről az elmúlt esztendőkben csakugyan a kelleténél többet írtak már nemcsak a vidéki, hanem a fővárosi lapok is.

A két ellenfél, Lugosy és Hajtó, akkoriban véletlenül összetalálkozott a képviselőház folyosóján. Lugosy akkor már rosszat sejtett, az a pillantás pedig, amellyel Hajtó végigmérte, meggyőzhette róla, hogy balsejtelmei alaposak. Ez a diadalmaskodó erény pillantása volt. Ki mint vet, úgy arat, mondta Hajtó pillantása. És valami fizikai undor is sugárzott a szeméből, az undor, amelyet a jó hazafi a rossz hazafival szemben érez. Mert az a politikus csoport, amelyhez Hajtó tartozott, úgy viselkedett, mint a hazafiság kiváltságos arisztokráciája. Ők ugyanúgy jártak-keltek, ugyanazt ették és itták, mint többi embertársaik, egészben véve ugyanazokat a bölcs vagy sületlen dolgokat is beszélték, de azért ők mégis jó hazafiak voltak, és mélységesen lenézték azokat, akik nem tartoztak hozzájuk és akiket ezért rossz hazafiaknak neveztek.

Lugosy egypár napig nem evett és nem aludt, csak dermedten és visszafojtott lélekzettel várta, mikor robban föl az akna. Mikor megint kissé reménykedni kezdett, hogy a kanóc talán elázott, akkor bekövetkezett a katasztrófa: illetékes helyről tapintatosan értésére adták, hogy be kell adnia lemondását. Az új államtitkár, aki vele beszélt, éppen csak annyi költségbe verte magát a kedvéért, hogy borús arcot vágott: tudod, kérlek, a helyzet követeli tőlünk ezt az áldozatot.

És megtörtént, hogy a két ellenfél, Lugosy és Hajtó, huszonnégy óra alatt meggyőződést cserélt, mint hajdanában pipát szoktak cserélni a magyarok. A vármegyei *Közlöny*-ben, amely híven követte Lugosyt a számüzetésbe, vezércikk jelent meg a volt főispán tollából. A cikk éles okfejtéssel kimutatta, hogy a kormány veszedelmes útra tért és örvény felé viszi az országot.

A cikkre Hajtó válaszolt az *Ellenzék* című lapban, figyelmeztetvén párthíveit, hogy miként Rómát sem építették föl egy napon, úgy az új rendszernek is időre van szüksége, hogy megvalósítsa a maga ideáljait. Egyelőre türelemre és fegyelemre van szükség.

A két lap között azután izgatott hangú polémia kerekedett, amelynek folyamán az *Ellenzék* ismét Sztárai-Stux Micivel kezdett példálózgatni, a *Közlöny* pedig újra kiadta Darvas szerkesztő sikkasztásainak jól ismert lajstromát. A polémia váratlan vége az lett, hogy a *Közlöny* szerkesztőjétől egy hatalmas kéz megvonta vasúti ingyenjegyét, míg ellenben az *Ellenzék* szerkesztője megkapta a jegyet, amelyre, mint maga mondta, oly nagy szüksége volt kultúrmissziója teljesítése érdekében.

Hajtó különben hamarosan meggyőződött róla, hogy az új politikai aranykor, amelynek eljövetelét maga diadalmasan hirdette az *Ellenzék*-ben, egyelőre még mindig várat magára. A pártéletben a Darwin-féle kiválásnak egy furcsa neme érvényesült, amely bizonyos bádogarcú és cápafogú elemeknek kedvezett a tanult és jellemes politikusok rovására. (Hajtó természetesen az utóbbi kategóriába sorozta önmagát.) Miután meggyőződött róla, hogy nem tud a kíméletlen törtetők fölé kerekedni, egészen visszavonult és néhány rokonlélek társaságában páholyból kezdte nézni a pártéletet.

Ők azt hitték magukról, hogy az érzékeny lelkiismeret fanatikusai, pedig alapjában véve csak a mellőztetés okozta irígység és vénkisasszonyos pletykakedv dolgozott bennük. Ebben a társaságban Hajtó, aki jól értett az emberszóláshoz, bizonyos tekintélyre tett szert.

Az idő múlt, Hajtó állandóan ontotta a panaszokat a politika és politikusok ellen, egyébként azonban olyan jól érezte magát új körében, mint a teknősbéka a fűtött akváriumban. Életmódja is olyanféle volt: a szemlélődő semmittevés, amelyből sohasem fogja magát többé kiragadni. Öntudata hátterében pedig ott lappang valami kellemetlen sejtelem, hogy ebből előbb-utóbb nagy baj lesz, mert Annuska vagyona úgy olvadozik a mostani életmódja mellett, mint a márciusi hó.

14.

Bosszantó volt, de nem lehetett ellene mit tenni: a kormány kieszközölte a képviselőház föloszlatását, hogy az új választásoknál megsemmisítő csapást mérjen az akadékoskodó kisebbségre.

Hajtóra nézve persze csak formaság volt a választás. Híre járt ugyan, hogy Lugosy próbálkozni akar a kerületben, de a volt főispán, az *Ellenzék* és a most már ugyancsak Hajtó-párti *Közlöny* gúnykacaja mellett hamar visszavonult megint.

Végül az örökké izgága hinárosi májszterek mégis fogtak ellenjelöltet egy Tomka nevű parasztember személyében. A furfangos bárgyúságok, amiket ez az ember a falvakban összefecsegett, hangos derültséget keltettek Hajtó barátai körében. Bár ő is kormánypártinak vallotta magát, derűre-borúra szidta az «urakat» és földosztást igért a népnek.

— Ha magam kerestem volna ellenjelöltet, Tomka kománál alkalmasabbat nem találhattam volna, — mondta Hajtó.

Az új főispán azonban kissé furcsán viselkedett.

Gyűlésre hívta a főbírákat és meghagyta nekik, ügyeljenek arra, hogy mindenki szabadon követhesse a meggyőződését. Ha egy főispán szabad meggyőződésről beszél, akkor meg akarja buktatni a hivatalos jelöltet. Hajtó a fölháborodástól tüzelve rohant föl a minisztériumba, ott azonban azt mondták neki, a kormány tiszta választásokat akar és Hajtó most már megértette, hogy az ő puritán kiszólásai eljutottak a miniszterelnök fülébe is.

Kész szerencse volt, hogy Tomka nem igen költhetett a választásra és így a küzdelem inkább elvi téren folyt.

A választások a kormány fényes győzelmével végződtek ; az ellenzék főemberei sorra bukdácsoltak ; hírmondó is alig került belőlük az új képviselőházba. Hajtó azonban megbukott. A dolog meglepő, hihetetlen és érthetetlen volt, de mégis megtörtént . . . Mindenki megcsalta ; mindenki szószegő volt ; emberek, akik neki köszönhették mindenüket, érthetetlen dühvel támadtak ellene : a vármegye pedig éppenséggel gyalázatosan viselkedett . . .

Hajtónak az volt első érzése, hogy ebből országos botrány lesz. Egy Tomka — egy Hajtó ellen ! Ez szégyenfolt a vármegye becsületén, arculcsapása az alkotmányosságnak. A fővárosi sajtó azonban meglepő hidegvérrel fogadta a hírt. Sőt hamarosan kitűnt, hogy Tomka egészen jól tölti be a maga helyét a nemzetgyűlésben. Ő is jól érzi magát a szemlélődő semmittevés akváriumában, ő is tud vastag szivarokat füstölni és adomákat mesélni, neki is van annyi esze, hogy nem szólal föl az üléseken, a jogászok pártjában pedig, amely benne a sokat emlegetett nép hamisí-

tatlan képviselőjét látja, hamarosan nagy népszerűségre tesz szert.

Hajtó mostanában sűrűbben járt el a pártkörbe, mint képviselő korában. Barátai az időközi választásokkal biztatták és ő azon volt, hogy állandóan a vezérek szeme előtt legyen. Kétlábú folyamodásként jártkelt a teremben. Senki sem fogadta olyan hálásan a nagyurak kézszorítását és senki sem kacagta meg olyan lelkesen az adomákat, mint ő. Közben örökös pénzbajok közt vergődött, a sok gondja következtében kissé megvénült és megkopott. A kegyelmes urak únni kezdték, a fiatal képviselők pedig úgy emlegették, mint valami tréfás veszedelmet.

15.

Négy esztendővel később . . .

Ködös őszi est van Budapesten. Vacsora előtt, mikor az utcai lámpák égnek és a bolti kirakatok is világítanak, a Belvárost nagyon intimussá teszi a köd.

A járókelők úgy bukkannak fel és úgy tűnnek el megint a világító párában, mintha lágyan omló selyemfüggönyök között osonnának és némi misztikus álarcos láz izgatja őket.

A Kossuth-utcában egy magas, virulóan szép, némi keresett modernséggel öltözött nő siet végig. Fekete szereptáska van a kezében, aminővel a színésznők csak délelőtt, a színinövendékek azonban egész nap járnak. Gyors lépteivel jelzi, hogy ő nem sétál, hanem megy valahova.

Öt lépésnyi távolságban egy előkelő külsejű férfi követi. Feltűnően szép, szabályos, energikus profilja

van, a bajusza és a szemöldöke koromfekete, korán őszült haja hófehér.

A nő egyszer sem nézett még vissza, de azért tudja, hogy a férfi nyomon követi és ha nincs is bátorítás a viselkedésében, van valami a mozdulataiban, ami elárulja, hogy nincs ellenére a kis utcai kaland, föltéve persze, ha a gavallér nem ragadtatja magát ízléstelenségre.

A gavallér megérti a helyzetet. Tudja, hogy ez nem közönséges eset. Hiszen ha az volna, akkor nem is érdekelné ; az ilyeneken ő már túl van. Valamire azonban mégis el kell magát határoznia, az ő ideje drága.

Most már a Nemzeti Színház előtt vannak. A nő gondol egyet és belép a színészkapun. De nem megy az udvarra, hanem a kivilágított előcsarnokba. Ott megáll a fakeretbe foglalt színlap előtt és figyelmesen nézi. Odabenn már folyik a játék.

Ekkor megszólal mellette a fehérhajú fiatalember. Mellette áll, ő is a színlapot nézi és halk, nyugodt hangon beszél hozzá.

— Félreértések elkerülése végett : én tudom, kicsoda maga. Hajtó Annuska, az általam igen nagyrabecsült politikus leánya. Én Dolling báró vagyok.

(A Dolling név tíz vagy talán húsz milliót jelent, a név viselője a főváros egyik legrosszabb hírű, ennélfogva egyik legérdekesebb vivőrje.)

A báró tovább beszél :

— Ez nem akar bemutatkozás lenni, mert tudom, úrihölggyel nem lehet így megismerkedni . . .

— Hát akkor mit akar? — kérdezi Annuska ellenségesen, de épp olyan halkan.

— Meg akarom kérdezni egy szellemes nőtől, aki fölötte áll a nyárspolgár előítéleteknek . . .

— Semmiféle előítéleteknek nem állok fölötte, — mondja Annuska.

A báró azonban csökönyös hidegvérrel folytatja :

— A nyárspolgár előítéleteknek bizonyára fölötte áll, különben nem ment volna művészi pályára . . . Tehát : meg akarom kérdezni, hogyan és hol mutathatná be magát az összes társadalmi szabályok tiszteletben tartásával egy jóravaló úri ember annak az úri hölgynek, akit tisztel, csodál és kimondhatatlanul érdekesnek talál és aki, sajnos, nem jár semmiféle oly társaságba, ahol a szóbanforgó úri ember is járatos volna . . .

Annuska kissé elmosolyodott.

— A báró úr nagyon különös ember, — mondta.

— Ha ebből a mosolyból arra szabad következtetnem, hogy fölment a további formaságok alól és hogy az ismeretségünket megkötöttnek tekinti . . .

Annuska gőgösen fölvetette a fejét.

— Ne következtessen kérem, semmire. Nem kérek az ilyen ismerkedésből.

Azzal hátat fordított a bárónak és kiment a színészudvarra.

Odabenn Shakespeare egyik királydrámáját adták és felvonásközben az udvar teli volt bársonyköpenyeges lordokkal és vérteskatonákkal. Az őszszakállú király, aranykoronával a fején és égő cigarettával a szájában, hozzálépett és valami jóakaró léhaságot mondott neki. A csinos nagy leányt, aki néhanapján statisztálni szokott a többi növendékkel, sokan ismerték a színház tájékán.

Két szót sem váltottak és már mellettük állott

Dolling báró. A báróban megvolt az a szemérmetlen szívósság, amit tisztességes nők is hízelgőnek szoktak találni magukra nézve.

A király látható örömmel köszöntötte, — Dolling műértő ember hírében állott és bizonyos népszerűsége volt művészkörökben — és évődő hangon bemutatta Annuskának. Két perc múlva megszólalt a harang, a festett arcú embertömeg a színpadra vonult és azok ketten maradtak az udvaron.

— Lássa, — kedélyeskedett a báró, — senki sem kerülheti el végzetét. Meg volt írva a csillagokban, hogy nekünk ma meg kell ismerkednünk. Kiállítom azonban magának a bizonyítványt, hogy Dobó Katica vitézségével védekezett ellenem . . .

Ez az ember kész körmondatokban beszélt és állandóan hasonlatokkal élt, mintha előre megfogalmazta volna mondanivalóját. Csak azért nem volt nevetséges, mert a szemében és az ajka szélén örökké ott ült a fanyar gúny.

— Tudja, — folytatta a báró, — én szerény szatócs vagyok, a legtöbb kartársam példája szerint egy kissé sznob is vagyok, csakhogy sznobságom engem a szellem arisztokratái felé vonz. Szóval intellektuális stréber vagyok.

Dolling szívesen kacérkodott szatócs voltával, amely elnevezéshez édesapjának egész országrészeket monopolizáló terménykereskedelméből merítette a jogcímet.

Annuska úgy megszeppent a kíméletlen energiától, amellyel Dolling a közelébe törtetett, hogy egyetlen szót sem beszélt. A báró azonban tovább fecsegett:

— Én mint afféle műkedvelő csillagász, állandóan

szemmel szoktam tartani a művészet egét és nem egy elsőrangú csillagot nevezhetnék meg magának, amelynek fényét és tüzét már akkor is fölismertem, mikor a tömeg számára még láthatatlanul lappangott valamelyik égi ködfolt mélyén. Hogy rövid legyek : én magában a dráma fölkelő napját köszöntöm, a tündöklő állócsillagot, az egyetlent, az igazit, akit klasszifikálni nem lehet.

Annuska úgy gondolta, hogy Dolling mulat rajta.

— Ugyan kérem — fakadt ki kedvetlenül, — kezdő vagyok és a báró még beszélni sem hallott.

— Nem hallottam még színpadon és azt is el tudom képzelni, hogy igen rosszul beszél. De én nem is az iskolájáról, hanem az egyéniségéről alkottam magamnak véleményt, a maga egyéniségében pedig megvan minden, amire a színésznőnek, a nagy művésznőnek szüksége van.

— Mire van szüksége a nagy művésznőnek? — kérdezte Annuska.

— Nőiességre, sem többre, sem kevesebbre. Mert a legnagyobb és legdiadalmasabb dolog, amit a nő a színpadra vihet : a nő. Ezenkívül nincs semmi, vagy ami még van, az mellékes függelék. Az igazi nőben — persze rudimentáris formában — megvannak a nőiesség összes lehetőségei : a martir és a kurtizán, a királynő és a rabnő, az igazság és a hazugság, a tűz és a jég, az ég és a pokol. Minden, ami nőies. És a legnagyobb művésznő az, aki őszintén ki tudja fejezni azt, ami benne van.

Ez egyszerűen és meggyőzően hangzott.

Annus elmosolyodott, miközben azt mondta :

— Eddig mindig csak színészek ajánlkoztak, hogy

nagy művésznőt fognak belőlem nevelni. Színésznők soha. Színészek közül is csak a fiatalja. Örülök, hogy a milliomosok között is akadnak önzetlen férfiak.

Dolling is elmosolyodott.

— Nem, én nem akarom nevelni, egyáltalában nem is hiszek a nevelésben. A nevelő vagy önmagát, vagy a növendékét csapja be. Ellenkezőleg, óvni és emlékeztetni akarom, hogy ne hallgasson senkire, se emberre, se könyvre, csak önmagára. Kopogtassa végig a lelkét és ha valahol aranycsengést hall, akkor helyben van.

— És ha nem ismerem meg az arany hangját?

— Akkor kérdezzen meg valakit, aki ért hozzá.

— Vagy úgy? A báró bizonyára arany-szakértő?

Mind a ketten elnevették magukat. De azután hirtelen elhallgattak : egy királynői alak suhant el mellettük és egy kevély és gonosz szempár pillantása érintette arcukat. Annusnak eszébe jutott, hogy ez a híres aszszony, akinek kalandjaitól egykor hangos volt a város, mostanában statáriumot követelt a flirtelő növendékek fejére és azért szepegő sietséggel búcsút mondott a bárónak. Dolling volt annyira gavallér, hogy jó ideig még cigarettázva ott maradt az udvaron, hogy a leány alibijét igazolja. Csak ennyit mondott a távozónak :

— Fogom megint látni?

— Hogyne, hogyne, — majd ha megcsendül bennem az arany, akkor értesíteni fogom . . .

A leány villamossal ment haza. Messzi künn lakott a külvárosban, ahol édesapjával és egy öreg cseléddel három szobán osztoztak. A lakásuk sivár volt és az ideiglenes szállás benyomását tette, bár három esztendeje tanyáztak már benne.

— Jó lesz addig, míg valami alkalmasabb találkozik, — mondta Hajtó.

Amióta a volt képviselő anyagilag tönkrement, furcsa és házsártos szokásokat vett föl. A foglalkozása tulajdonképpen az volt, hogy örökké foglalkozás után nézett. E célból terjedelmes memorandumokat szerkesztett, amelyeket rajta kívül soha sem olvasott el senki, és állandó ostrom alatt tartotta előkelő barátainak előszobáit. Gyakran bőbeszédű előadásokkal ismertette saját hazafias érdemeit — jóformán mindig csak önmagáról beszélt — és sokat emlegette a «nagy harcot», amelyet egykor Lugosy ellen vívott és amely az ő meggyőződése szerint a vármegyét kimentette az erőszak és a korrupció karmai közül. Ha beleszólt az országos politikába, akkor mindig kicsendült szavaiból a régi becsületbíró arroganciája. Szóval Hajtó ismerőseinek rémévé nőtte ki magát.

Mikor Annuska másfél esztendővel ezelőtt inficiálódott a budapesti színházi láztól és azzal lepte meg édesapját, hogy be akar iratkozni a színésziskolába, Hajtó föllázadt ugyan a gondolat ellen — egy Hajtóleány a színpadon! — de ellenállása meglepő gyorsan megroppant, sőt később úgy találta, ez egészen okos megoldás lesz. Legalább nem ül mindig otthon a leány, sőt az sincs kizárva, hogy szerencsét csinál. Hozomány nélkül ma csak a színpadról lehet férjhez menni.

Annus szorgalmasan járogatott az iskolába, otthon is sokat szavalgatott. A mesterei ugyan tisztában voltak vele, hogy szikrányi tehetsége sincsen, de mivel egyébként szeretetreméltó és vonzó külsejű leány volt, megtűrték az iskolában, sőt jól is bántak vele. A zsinór-

padlás istene, aki a kórus liliomait ruházza, majd gondoskodik róla is. Az az előnye máris megvolt a művészi pályának, hogy Annuska késő este is egyedül járhatott az utcán, mert Hajtó nem maradt el annyira a haladó kortól, hogy fennakadt volna ilyeneken.

A volt képviselőnek különben megvolt az az édes elégtétele, hogy Lugosy sem tudott többet talpra állani a bukása óta. Lugosy a tapasztalatok révén, melyeket a közéletben szerzett, arra a meggyőződésre jutott, hogy Magyarországon csak annak az embernek van becsülete, akitől a kormány fél és hogy félelmetessé tegye magát, a vagyona tekintélyes részét egy évek óta betegeskedő ellenzéki napilap részvényeiben helyezte el. Most már megvolt az az élvezete, hogy epés cikkeket sugalmazhatott azok ellen, akik őt oly igazságtalanul elejtették, a cikkeknek azonban nem volt meg a kívánt hatásuk, mivel a közönség egyelőre nem igen olvasta a lapját. Olykor kedve telt benne, hogy még üssön egyet régi ellenfelén, Hajtón, persze olyan fölényes, szinte már leereszkedő modorban, mintha bocsánatot kellene kérnie az emberektől, hogy ilyen haszontalansággal fárasztja őket. Amire azután Hajtó hasonló hangon válaszolt valamelyik botránykedvelő lapocskában. Ők ketten olyanok voltak, mint a katalauni vitézek: elestek már a politikai harcon, de holtuk után is folytatták a viadalt.

16.

Lugosy Tibor két esztendő óta külföldön élt. Valaki azt beszélte róla, hogy pénzt szerzett Angliában, bár nem tudni biztosan, hogy mivel. Minden héten

megjelent az apróhirdetése abban az újságban, amelyre Hajtóék, a családfő elveiben beállott fordulat következtében, már régóta nem fizettek elő. A hirdetés egy szó volt: «Igen.» Annus valamikor dobogó szívvel vette kezébe a vasárnapi lapot, újabban azonban ez az «Igen» valami gépies és semmitmondó benyomást tett. Ez nem emberi hang, hanem gramofon-szózat. Nem is valószínű, hogy a fiatal úr minden héten újra elküldi Londonból a hirdetést; biztos, hogy egész esztendőre előfizetett reá.

Hanem ez a Dolling báró!

Elég volt, hogy Annus háromszor-négyszer végigkísértette magát vele a Kossuth-utcán és már az «egész város» együtt emlegette őket. Azt lehetne mondani, a főváros Dolling révén fölfedezte Hajtó Annust. A leány bizonyos körökben érdekes, sőt azt lehetne mondani: tisztelt alakká lett. A milliók visszfénye.

Egyszer egy fonnyadt arcú, tüzes szemű vén színésznő, akit pedig Annus csak látásból ismert, elcsípte a színház kapuja alatt és minden bevezetés nélkül anyai tanácsokat adott neki.

— Nekünk, magyaroknak, az a bajunk, — mondta, — hogy nem tudunk számítani... A francia színésznők másképp csinálják... Semmi virág, semmi bonbon, hanem életjáradék! Igen, ez az. De aki nem szerzi meg harminc éves koráig, annak sohasem lesz. Mert amint túl vagyunk a harmincon, már mi szaladunk a férfiak után, ingyen.

Az öltözködéséről látszott, hogy neki nincs említésreméltó életjáradéka.

Ez azonban mind sületlenség volt, mert a báró sohasem beszélt szerelemről. Sőt ellenkezően, a negye-

dik vagy ötödik véletlen találkozásuk után — ő mesteri módon korrigálta a véletlent — ilyenformán szólt Annushoz :

— Ha maga azt hiszi, én virtuóz nővadász vagyok, aki most a maga mulattatására el fogja játszani Don Juan műsorának számait, akkor túlbecsül engem és csalódni fog bennem. Sőt mondok magának egy titkot : én még sohasem hódítottam asszonyt, bár velem megesett már egyszer-kétszer, hogy a nyakamon éreztem az igát. Ha nem csalódom, ez az általános szabály is : mi férfiak csak hencegünk és teoretizálunk, egyébként azonban tétlenül lessük, míg a szánkba repül a sült liba. Ennyit a szerelemről. Ami már most minket kettőnket illet, pontosan előre mondhatom, hogy hová fog fejlődni az ismeretségünk. Oda, ahová maga akarja. Ha mindenáron el akar csábítani, nem tudok jót állani magamért.

— Én az elméskedésnek ezt a fajtáját ízléstelennek találom, — mondta Annuska.

— Hogy őszinte legyek : én is. De időt lehet vele nyerni, mert az ember így hamar megérti egymást. Befejezhetem a mondatomat? Valószínűnek tartom, hogy maga nem fog belémszeretni. És köztünk legyen mondva : ez a legokosabb, amit az adott viszonyok közt tehet. Én ugyanis szerelmesnek nem érek sokat, de mint önzetlen jóbarát, megfizethetetlen vagyok.

Néhanapján azonban bolond dolgokat is beszélt a báró.

— Nagy bajban vagyok, — mondta Annusnak, — de maga még segíthetne rajtam. Van Bécsben egy adósom, egy híres női szabó, az sehogysem akar fizetni...

— Be kell perelni, — tanácsolta a leány, aki újab-

ban, amióta édesapja íróasztala tele volt hivatalos írásokkal, amelyeken Hajtó többnyire mint alperes szerepelt, bizonyos jogi tudásra tett szert.

— Erre már magam is gondoltam, de nem lehet, — mondta Dolling ártatlan arccal. — A hetvenharmadik törvénycikk szerint a női szabó ledolgozhatja az adósságait, de nem tartozik fizetni. Maga igazán megtehetné a kedvemért, hogy dolgoztatna nála. Majd ha szerződése lesz a színháznál és sok pénzt keres, ami csak rövid idő kérdése, akkor kifizet engem. Nagy jót tenne velem is, a szabóval is.

— Én pedig rendes téli kosztümhöz jutnék, mert ez bizony már kétéves divat, — szólt Annuska.

Keserű kis mosoly vonaglott ajka szélén. Oly kevélyen végigmérte Dollingot, ahogyan a régi drámákban az elszegényedett, de önérzetes nemeslányok szokták végigmérni a szemtelenkedő pénzeszsákokat. A megbotránykozása azonban csak külső volt. Magában inkább csak azon bosszankodott, hogy miért mond neki Dolling ilyet, mikor tudnia kellene, hogy ezt vissza muszáj utasítania.

A forma kedvéért egypár napig duzzogott, de aztán megint megbékültek.

— Holnap kezdődnek az ünnepek, — mondta egy nap a báró.

— Nem szeretem az ünnepnapokat, — válaszolta Annus, — mert ilyenkor nem tudok otthon mit csinálni.

— Sztrepkóba kellene menni, — vélekedett Dolling.

— Mi az: Sztrepkó?

— Egy nagy gránitszikla, amely úgy emelkedik ki a bükkfaerdő fölé, mint a gyümölcstartó. A szikla tetején ócska kis lovagvár van. Automobilon három óra.

A vár különben az enyém. Csípős megjegyzések elkerülése végett kijelentem, hogy nem királyi donációba kaptam, hanem bírói árverésen vettem. Nos, mit szól a tervemhez?

— Majd beszélek a nagynénémmel, ráér-e elkísérni.

Ez azonban csak csapda volt, mert Annuskának nem volt Budapesten semmiféle nagynénje. Dolling belelépett a csapdába.

— Édes Annus, maga nagyobbszabásúnak képzeli Sztrepkót, mint amilyen a valóságban. Az egészen kicsi bagolyfészek. Két embernél több nem igen fér el ott egyszerre és így fenn kell magamnak tartanom a szerencsét, hogy kedves nénijét más alkalommal látom vendégemül.

Ezen aztán nagyon nevettek, gyerekes jókedvük élét vette a dolognak és tréfára fordította az egészet. Annuskának csak akkor ment el kedve a nevetéstől, mikor a báró egy nap szó nélkül megcsókolta.

Leckeóra után hazakísérte, már sötét volt, és mikor ketten befordultak Hajtóék kihalt kis utcájába, Dolling minden bevezetés nélkül egy hirtelen mozdulattal átkarolta Annus derekát, magához szorította a leányt, úgy, hogy a válluktól a térdükig érezték egymás testét, azután villámgyorsan szájon csókolta. Az utca közepén, mint a káplár a cselédleányt . . . Annus keményen ellökte magától és szaladni kezdett. A lépcsőn is szaladva ment föl, közbe a kendőjével az ajkát dörzsölgette, amelyen még mindig érezte a nedves és meleg férfiszáj nyomását.

A vére nyugodt és hideg maradt, csak a fantáziája kezdett tüzelni és világítani. A magára hagyott nagyvárosi leány fantáziája, amely a színházak tikkasztó

párájában már régóta gyulékonnyá lett. A forró zivatar, amely egyetlen rohammal átalakítja egy nő egész világát, a nagyszerű és gyalázatos veszedelem, amelyről annyit olvasott, hallott és gondolkozott, most már az ő ajkát is megperzselte.

Szinte örült, mikor édesapja vacsora után elment hazulról és ő egyedül maradhatott. A gondolataival. Még egyszer, még tízszer végiggondolta a brutális kis kaland minden részletét. Egy gázlámpa alatt voltak éppen, mikor megtörtént és ő tisztán látta, hogy Dollingnak üveges lett a szeme, az arca pedig elsápadt... A támadás gyorsasága és vakmerősége arra vallott, hogy a bárónak gyakorlata lehet ilyenekben.

Lefekvés előtt Annus körülményesen megmosta ajkait. Még mindig valami kis fizikai undorodást érzett. Az őszinte megbotránkozást, a tüzes fölháborodást azonban hiába kereste magában. Furcsa, de való, Dolling arcátlan támadása alapjában véve hízelgett a hiúságának. Ez végre is a hódolat egyik formája volt; brutális, de nem férfiatlan és mindenképpen őszinte formája.

17.

A leány azon kapta rajta magát, hogy ő, vagy talán nem is ő, hanem más valaki, a második, vagy tizedik énje, aki féktelen és vakmerő szabadságban élt a lelke ismeretlen mélységeiben, egy gondolattal kezd játszani. A kezébe veszi, megforgatja, gyerekes és kíváncsi borzongással nézegeti. Mi lenne, ha holnap azt mondaná Dollingnak: nem bánom, legyen úgy, ahogyan maga akarja? Bizonyos, hogy egy csapással elérne mindent, amire vágyakozik. Kimenekülne mos-

tani életének szűk és reménytelen tömlöcéből. Megszabadulna a szegénység patkányaitól, amelyek most éjjel-nappal rágják és ássák lába alatt a padlót. Élete fényes és művészi keretet nyerne. Mert Dolling művésznőt is tudna belőle csinálni. Vagy ha nem Dolling, akkor más valaki. Mert ha egyszer leveti a társadalmi babonák békóit, akkor a báró csak egyik lépcsőfoka lesz az ő emelkedésének. Nem is volna utolsó dolog, megtámadni és leigázni az életet az asszonyi machiavellizmus törvényei szerint. Minden eszköz jó, amely célhoz vezet! És legyünk egészen őszinték: az ár, amit mindezért kérnek, nem is olyan nagy. Mert az olyan nőket, akik erősek, bátrak, akik mindent mernek, csak elméletben veti meg a társadalom, a gyakorlatban irígyli, ünnepli, sőt tiszteli őket. Ha győzni tudnak, akkor igenis tiszteli őket — Annus elég példát ismert a művészvilágból. És mi veszteni valója volt neki? A világ, illetőleg egypár ember, aki tudomással bírt az ő existenciájáról, ma is meg volt már róla győződve, hogy ő Dolling kedvese . . .

Mindez csak gonosz tréfa volt, játék a tűzzel, de azért mégis valami cinikus elszántsággal és valami befelé tekintő kíváncsisággal a szívében aludt el.

Másnap ünnep volt és ő újabban fölvett bohémes szokása szerint ágyában reggelizett. A színházi műsor érdekelte s az öreg takarítónő egy újságot hozott neki a trafikból. Miközben a lapot forgatta, a szeme megakadt egy apróhirdetésen. Egyetlen egy szó: «Igen.» Lugosy Tibor! A szíve egyszerre nagyon megfájdult. Úgy érezte, ő máris elbukott és most forró és reménytelen nosztalgiát érzett az ő édes és verőfényes ártatlansága után.

Tüstén fölkelt és levelet írt Dollingnak. Kurta és száraz levél volt, minden indokolás nélkül arról értesítette a bárót, hogy nem akarja őt többet ismerni.

A levélre nem jött válasz és egy hétig nem is látták egymást. Ez a hét különben igen unalmasan telt el. Annuska most vette csak észre, hogy mennyire megszokta már Dolling társaságát. Közös sétáik, helyesebben kóborlásaik, újabban némi tartalmat adtak egyhangú életének. Most, hogy nélkülöznie kellett azt az állandó, kellemes izgalmat, melyben Dolling vakmerősége tartotta, olyanformán érezte magát, mint az alkoholista, akitől megvonták az italt. Szomorú közömbösség vett erőt rajta.

A hét végén különös meglepetésben lett része. Késő délután hazajött az iskolából és hangos beszédet hallott édesapja szobájából.

— Gyere csak, Annuska, gyere! — kiáltotta Hajtó.

A leány azt hitte, álmodik, mikor a kopott bőrdíványon ott látta Dolling bárót. A báró valami ijedt kis grimásszal köszöntötte, mint a rossz kis fiú, aki nem tudja biztosan, nem fogják-e megverni a csínytevéseért. Az önkéntelen mosoly, amely Annus arcát megvilágította, hamar megnyugtatta megint.

— A bemutatás talán fölösleges, — mondta Hajtó, — úgy tudom, ti ketten már jóbarátok vagytok . . .

Mind a hárman mosolyogtak. Dolling mosolya gyöngéd és könyörgő volt, Annusé zavart és kissé meghatott, Hajtó pedig édesen mosolygott, mint a vérbeli színházi apa . . .

A báró úgy vezette a társalgást, hogy a leány hamar megtudhatta a tudnivalókat. Tudnivaló volt, hogy

Dollingot csak nemrég mutatták be Annusnak a színházban, amely alkalommal ő nagysága — ezt jóízű kötekedés hangján panaszolta föl a báró — igen hűvösen, sőt kissé gőgösen bánt új ismerősével, akit alkalmasint a színház körül lebzselő léhűtők közé számított . . .

Hajtónak jól is esett ez, de azért kissé korholta a leányát.

— Úri leányban szeretem a tartózkodást, de azt mégis tudnod kellene, hogy kicsoda Dolling báró . . .

— Most már tudom, — mondta Annus.

A Dolling látogatása természetesen nem Annuskának, hanem édesapjának szólt. Sőt hamarosan kitudódott, hogy maga Hajtó hívta házába az ő kedves fiatal barátját. A báró egy hét óta tagja volt a politikai pártkörnek, ahol Hajtó estéit eltölteni szokta és a volt képviselő örömmel és elégtétellel tapasztalta, hogy az ő politikai fejtegetései, amelyekkel a klub többi tagjait kétségbe ejteni és megfutamítani szokta, a nagyeszű fiatal báró személyében odaadó és hálás hallgatóra találtak. Dolling bevallotta, hogy eddigelé nem sokat törődött a politikával, de mindaz, amit Hajtó szájából hallott, fölizgatta érdeklődését. Mert Hajtó egészen új és meglepő világításban mutatta be neki a politika embereit és eseményeit. Hajtó és Dolling együtt a klubban és az utcán, a volt képviselő szakadatlanul beszél, a báró pedig figyelmesen hallgatja : ez a kép kezdett megszokottá lenni. És Hajtó most ugyanazt tapasztalta a politikusok társaságában, amit a leánya a színháznál : Dolling barátsága révén emelkedni kezdett a tekintélye. A milliók visszfénye.

A sok beszédnek az lett eredménye, hogy a báróban megszólalt a hazafias lelkiismeret. Laikus, de

fogékony lelkében egy új pártalakulás merész gondolata merült föl: a tisztességes emberek pártjáé. Mert ebben az országban csak akkor lesz rend és nyugalom, ha a hatalom az önzés kezéből a tisztesség kezébe kerül. Hajtó szeme előtt új perspektíva nyílott meg: ha az ő politikai tudását a báró vagyona és befolyása támogatná, akkor ő döntő tényezővé lehetne az országban. És hogy ezt a kívánatos célt szolgálja, rögtön neki ült és egy testes memorandumot írt a kérdésről. Ma pedig azért jött el Dolling, hogy megtegye megjegyzéseit Hajtó dolgozatára.

A báró ezentúl gyakori vendége lett a háznak. Olyankor is eljött, mikor tudta, hogy az apa nincs otthon és Hajtó sokkal nobilisabb gondolkozású férfiú volt, semhogy bizalmatlanságával megsértette volna fiatal barátját. Sőt alkalmasint szívesen is látta azt a tiszteletteljes rokonszenvet, melyet a báró a leánya iránt mutatott. Dolling végre is legényember volt, Annuskában pedig föltétlenül megbízott Hajtó, bár erre a bizalomra csak egy fontos oka volt: Annuska Hajtó-leány.

A báró, miután ilyen nagy áldozatok árán megbékítette Annuskát, hamarosan újra megsértette. Ezúttal azonban nem csókolta meg, mert rájött már, hogy nem adatott neki hatalom a leány vére fölött, hanem az értelmére igyekezett hatni.

— Mondanék magának valamit, Annus.

— Hallom!

— Mielőtt beszélnék, meg kell valamit igérnie . . .

— Azt, hogy nem fogok megharagudni, úgy-e?

— Többet. Azt, hogy szükség esetén el fogja megint felejteni azt, amit hallott. Legrosszabb esetben szeretnék megmaradni ott, ahol most vagyok. Maga

művésznő és van fantáziája. Képzelje el, hogy ketten egy modern társadalmi színmű szereplői vagyunk. Elmondom azt, amit a nagy szerző, az élet előír nekem, maga pedig vagy kinevet vagy megtapsol. Ha rajtam fordul, akkor egyiket sem teszi, hanem hallgat, gondolkozik és majd akkor határoz, ha tisztában van magával. De maga tehet, amit akar, csak egyet nem : nem szabad megharagudnia. A harag egyáltalában nem intelligens dolog.

Annus tudta, hogy a báró valami hajmeresztően arcátlan ajánlatot fog neki tenni, de azért nem bánta, csak hadd beszéljen. Sőt valami borzongó kíváncsisággal is várta nyilatkozatát.

— Maga az én rögeszmémmé lett, — folytatta Dolling. — Nem tudok magától szabadulni, pedig megpróbáltam már. Sohasem hittem volna, hogy az én koromban, az én multam után, ilyesmi megtörténhessék velem. No, de mindegy !

— Mit lehetne ez ellen tenni? — kérdezte a leány gúnyosan.

A báró arca elhalványodott, a tekintete üveges lett, éppen úgy, mint akkor este az utcán. De aztán erőt vett magán és csöndes hangon, cinikus nyiltsággal előadta ajánlatát.

Tulajdonképpen ugyanazt mondta el, amit Annuska a káplártámadást követő éjszakán magában elgondolt. A női machiavellizmus rendszerét fejtegette előtte. Miféle gyászos és nevetéges félreértés az ilyen élet? Itt ül egy viruló, fehérfogú asszony a förtelmes patkánylyukban s nem tud mozdulni, mert a keze-lába meg van kötözve. De a békója a hazugság, a babona. Egy mozdulat és mind lehull róla, a fehérfogú asszony

szabad lesz, oda mehet, ahová kívánkozik, a szabadságba, a napfénybe, a tavaszba.

Nem folytathatta, mert Annus szeme egyszerre megtelt könnyel. A leány fölkelt és az ajtóra tekintett, odabenn ült az ő szegény, együgyű apja és mint az alkalmatlan gyerek, akivel iskolai dolgozatot készíttetnek, hogy megszabaduljanak tőle, egy újabb és Dolling szerint nagyon sürgős memorandumon dolgozott.

De Dolling kérdezett valamit a leánytól és választ várt. Annus szája, könnyes szeme, még a keze és az ideges lába is azt mondta : Nem !

— Jól van, várni fogok, — mormogta halkan a báró. És azzal bement az öreghez a szomszédszobába.

Annus úgy érezte, többet kellett volna mondania. A szemébe kellett volna nevetnie, vagy talán sírva fakadnia, szóval jelenetet csinálnia. Az «úri leány» fanatikus önérzete azonban már régóta elpárolgott a lelkéből. Nem, ő egyáltalában nem hitt már az Isten kegyelméből való tisztességben. Sőt ha jól megfontolta dolgát, akkor Dolling vadászszívóssága tulajdonképpen hízelgő volt reá nézve. Mint férfi jóval többet ért Annusnál. Ilyen leányok, a külvárosi homályból a nagy nyilvánosság elé vágyakozó szegény úri leányok, tucatjával szaladgálnak az utcán. Valamennyien fehér kesztyűt és áttört harisnyát viselnek és valamennyi maga állította össze a kalapját és a tavalyi kosztűmjét hordja. És valószínű, hogy titokban valamennyien egy-egy Dollingról álmodoznak.

Néhány nap mulva újabb tapasztalást szerzett a leány. Egy kis számlát hoztak és édesapja ekkor igen nagy bankót vett ki a tárcájából. Tüntetve dobta

az asztalra és a tüntetés nemcsak a számlahozó mesterinasnak és a vén takarítónőnek, hanem Annuskának is szólt.

A leány egy pillanatig sem kételkedett benne, hogy a pénz Dollingtól ered. Hát ezen is túl vagyunk, — mondta magában. Sokáig járt az árok partján, most végül lecsúszott és első gondolata ez volt : a dolog nem is fáj annyira, mint hitte volna. De az árokban azért lenn voltak.

Hajtó természetesen nagyon fölháborodott volna, ha sejtheti, mi jár a leánya fejében. Ő nagyon büszke volt a nagybankójára, az első pénzre, amit szellemi munkájával szerzett. A pénzt különben csakugyan Dollingtól kapta.

— Hallom, neked kellemetlen adósságaid vannak? — kérdezte tőle aznap a báró.

Hajtó gőgös és lovagias arcot csinált, aminőt csinálni szokott a magyar úr, ha támadás fenyegeti magánéletének szentélyét. Dolling azonban nyugodtan folytatta :

— Nem szeretem, hogy éppen most, mikor az új pártalakítással volnál elfoglalva, ilyen csip-csup dolgokban kell megbotlanod . . . Ha az ember egy országot készül meghódítani, akkor nem szabad megrekednie a háza előtti kátyúban . . .

Egy kicsit gondolkodott, azután megtalálta a megoldást :

— Azt fogjuk tenni, hogy ügyvezetői állást szervezünk neked. Az állással természetesen fizetés jár. Semmi értelme sincs annak, hogy ingyen dolgozzál nekünk. Ha Esterházy fogadhat el pénzt a búzájáért és ökreiért —

— És miféle alapból kapnám a fizetésemet? — kérdezte Hajtó, ráncba vonva homlokát.

— A párt rendelkezési alapjából. A pártnak szüksége van ilyen alapra. Pénz nélkül egy lépést sem tehetünk előre, ezt már aztán én tudom. Én különben üzletbarátaim körében már elég csinos összeget szedtem össze. Ezzel te ne is törődjél, ezt csak bízd reám.

Ha Dolling azt mondta volna : Te szegény vagy, én gazdag vagyok, tehát segítek rajtad, — akkor Hajtó gorombáskodott volna vele. Igy azonban el lehetett fogadnia ajánlatát.

Még pirult, mikor zsebre tette első havi fizetését. (E tekintetben mi magyarok még teli vagyunk mindenféle középkori babonákkal. Amerikában másképen van.) Estére már annyira meggyőzte és megnyugtatta magát, hogy akkor már a pénzcsináló yankee szabad és férfias önérzete dagasztotta keblét.

Hajtó így szólt a leányához :

— Hallod, egy kicsit jobban is bánhatnál Dollinggal.

Annus megállott előtte és erősen a szemébe nézett.

— Tudja, hogy Dolling udvarol nekem? — kérdezte halkan és nyomatékkal.

— Nem tudtam, de örülök neki. Én nagyrabecsülöm ezt az embert. Nem a vagyona miatt, — nekem pénz sohasem imponált ! — hanem a jelleme és a tudása miatt . . . A nő, akinek ő fölajánlja a nevét és kezét . . .

Ez a patétikus hang méregbe hozta Annust.

— Ugyan kérem, csak nem hiszi, hogy Dolling házasságra gondol?

Hajtó arca eltorzult a kínos meglepetéstől. Egy pillanatra a tervek és remények egész világa, amelyet

Dolling barátságára fölépített, ingadozni kezdett körülötte . . . De csak egy pillanatra. Aztán a gyáva ember hirtelen vakmerőségével megállította az összeomlást és megmentette, ami megmenthető volt.

— Nem gondol házasságra, mondod? Nagyon jó! Agglegény-ember sohasem gondol arra, hogy feleségül vegyen egy szegény leányt. Azért mégis az a sorsa a legtöbb agglegénynek, hogy szegény leányt vesz el. Hogy miért van így, azt én nem tudom, te mindenesetre tudod, mert leány vagy.

Megveregette a leánya arcát, erőltetetten kacagott és sietve megugrott.

Annus szinte imponálónak találta a nagy fölkészültséget, amellyel Dolling a hajtóvadászatát folytatta. Most már az ő édesapját is zsoldjába vette és fölfegyverezte ellene . . . Amerre ment, mindig a sarkában érezte a falkát. Még éjjeli álmaiba is belevonyítottak Dolling dühös vágyai. Hát érdemes egy ilyen közönséges kis vadért?

Egy dolog különösen gondolkodóba ejtette: Dolling pénzt költött reá. Sok pénzt. Ezt aligha tenné a fukarságáról híres báró, ha nem volna biztos a maga dolgában. Ez a gondolat kissé megijesztette, egyszersmind kíváncsivá is tette Annust.

Megint egy csók. Hallgatagon együtt ültek a nappaliban. — Dolling azzal a szesszel jött, hogy sürgős dolga van Hajtóval, de az öreg persze nem volt otthon, — és a leány előre tudta, hogy a báró meg fogja csókolni. Leolvasta arcáról, amely oly különösen elváltozott. Nem is csodálkozott, mikor ott érezte nedves, remegő ajkát a nyakán. Nem csodálkozott és nem is védekezett. A két kezét ölébe tette és nyitott

szemmel, erősen nézte az égő gázlángot. Közben mohó kíváncsisággal figyelte, nem Dollingot, hanem önmagát. De nem talált magában egyebet, csak hideg fizikai undorodást. Közömbösen kiszabadította magát a báró karjaiból, fölkelt, rendbe simította a haját és csöndesen mondta :

— Én ezt útálom.

Dolling egy pillanatra fáradtan húnyta le a szemét. Ő is inkább önmagát figyelte, mint a leányt és most sejteni kezdte, hogy a dolog reá nézve komoly fordulatot vett.

18.

Meg kell most emlékeznünk a fontos változásról, amely akkoriban Lugosy Lajos családi állapotában végbe ment.

A jó ég egy szép kis fiúval ajándékozta meg Sztárai Stux Micit. Lugosy sokat ült a bölcső mellett és hol a nagy fali tükörbe, hol a gyermek arcába nézett. A fiú, aki a Lajoska nevet kapta a keresztségben, titokzatos és szúrós szfinxszemekkel viszonozta a méltóságos úr vizsga tekintetét. Egyelőre nem hasonlított senkihez, még a tulajdon édesanyjához sem.

Stux mama a sírástól szepegve mondta Lugosynak, hogy Mici aligha fogja túlélni ezt a «szerencsétlenségét». Arra, hogy megint meghízott egy kicsit, amióta elhagyta az ágyat, nem lehet sokat adni, mert belsőleg annál inkább emészti magát. Stux papának pedig szólni sem mernek, ő katonaviselt ember — állítólag hadipék volt, — és ha a család becsületéről van szó, akkor nem ismeri a tréfát.

Lugosy maga is belátta, hogy a gyermeknek apára van szüksége. Hiszen igaz, Stux Mici jóhírneve elbír egyet-mást, de a gyerek, pláne ilyen nagy kamasz, mégis sok. Rövid szemlét tartott ismerősei fölött és csalhatatlan emberismerete hamar megállapodott Darvas úrnál, a vármegyei Ellenzék szerkesztőjénél, ő kiválóan alkalmasnak látszott a tisztség betöltésére.

Darvas a volt főispán hívására Budapesten termett és rövid eszmecsere után kijelentette, hogy nincs elvi kifogása egy esetleges házasság ellen (hol is találhatna ő jobb nőt annál, akit ő méltósága jelöl ki számára?), mielőtt azonban végleg elhatározná magát valamire, meg akarja ismerni Mici kisasszony jellembeli tulajdonságait. Félnapig járt-kelt a fővárosban, közbe sikerült megtudnia, hogy Micinek csinos vagyona van már együtt a bankban, jóval több, mint amennyire a nemzeti kultúra munkása számított és akkor azt mondta Lugosynak, a dolog kezd neki tetszeni.

Most már megtörtént a személyes megismerkedés is. Darvas kicsípte magát és kedvező benyomást tett a hölgyekre. Ő különben is jól megtermett, kemény kötésű és lovagias modorú férfiú volt. A homlokán érdekes sebforradást viselt, olyan kerek volt, mint egy borospohár talpa, azt párbajban kapta. A füle fölött régi huszárdivat szerint előre fésülte a haját, de erről le lehetne szoktatni.

Mikor indulóban voltak és Darvas már künn volt az előszobában, Lugosy apai gyöngédséggel homlokon csókolta a leányt.

— Na? — kérdezte némi meghatottsággal.

— Hát amint gondolja, — szólt Mici méla megadással.

Darvas mint Stux Mici vőlegénye utazott haza és Lugosy úgy vélekedett, az esküvő napjáig nem is kellene többet Budapestre fáradnia. Darvas azonban harmadnapra már megint megjelent a főváros láthatárán, ezúttal nem is tisztelgett a pártfogójánál, hanem egyenesen Stuxékhoz ment, ahol igen otthonosan viselkedett. Mikor Lugosy rájuk nyitotta az ajtót, a hölgyek éppen jobbra-balra düledeztek a nagy nevetéstől.

— Miket beszél ez a Darvas! — hápogta a mama.

— Szemtelen, de kedves! — mondta Mici, elismerő szemvillantással.

A szerkesztő szépen meg volt borotválva és igen jó szabású, selyemmel bélelt szmokingot viselt.

Lugosyt nagyon bosszantotta a modora. Még jobban bosszankodott, mikor a jegyespár később a szomszéd szobába vonult és őt kettesben hagyta a mamával. Stuxné újságokat mesélt neki, de ő alig ügyelt reá, ő egyre csak a szomszéd szoba felé fülelt, ahonnan suttogás, elfojtott kacagás, és — jól hallott-e vajjon? — csókok zaja (mert ha csókok voltak, akkor zajos csókok voltak) hallatszott be.

Pedig érdemes lett volna meghallania azt, amit a mama mesélt. Stuxné nem szokott pletykát hordani, erről a tulajdonságáról ismerte az egész Ferencváros, de amit a maga szemével lát az ember, az nem pletyka. És ő a mult héten a maga szemével látta Lugosyné ő méltóságát egy katonatiszttel kocsikázni. A Népligetben látta őket, mikor a kis babát levegőztette, hozzá még nyitott kocsin mentek, pedig a Népligetben a párok csukott fiakkerben hajtatnak.

Másnap vasárnap volt és Lugosy valamivel korább-

ban jelent meg Stuxéknál. Ezúttal nem találta ott Darvast, de Micit sem. A mama fogadta a szfinxszemű gyerekkel a karján.

— A fiatalok elmentek a vendéglőbe, onnan orfeumba készülnek, — jelentette.

Helyet kínált neki, mert lett volna még valami mondanivalója a népligeti katonatisztre vonatkozóan. Lugosy figyelme azonban a trümón fekvő fekete kis doboz felé fordult.

— Mi az? — kérdezte.

— Darvas borotváló masinája, — mondta ártatlan arccal a mama.

Lugosy ekkor szó nélkül fölkelt és elment.

Hétfőn otthon találta Micit és ekkor számon kérte tőle viselkedését.

— Te tegnap azzal az emberrel orfeumban voltál? Hát nem szégyeled magadat?

A menyasszony csodálkozva meresztette reá tiszta nagy siementhali szemét.

— Hiszen a vőlegényem! És mért szégyelnék vele orfeumba menni, mikor ő nem szégyel engem feleségül venni?

A hiba ott volt: Lugosy kezdettől fogva olyasmit képzelt, ez csak afféle névleges házasság lesz. Ami Micit illeti, ő benne meg lehetett volna bízni, mert alapjában véve nagyon tisztességes leány volt, Darvas azonban szemtelen fráter.

Ez a fickó ugyan jól járt. Szép és tisztességes aszszonyra tett szert, vagyonhoz jutott, beült Lugosy meleg kis otthonába, sőt arra is volt gondja, hogy megigértette a méltóságossal, állást fog neki szerezni Budapesten. Lugosy maga pedig igen rosszul járt.

A Névtelen sziget, ahol életének legkellemesebb óráit töltötte, elmerült a vízben.

Lugosy belátta, hogy elhamarkodta ezt az egész dolgot . . .

Kedden már délelőtt fönn járt a leánynál. Mici nem valami szívesen fogadta, — ijesztő volt, mennyire elidegenedtek már egymástól.

— Elutazott Darvas?

— El. Holnap megint itt lesz.

Lugosy arca elborult.

— Te, én rossz információkat kaptam róla . . . Kötelességem, hogy megmondjam neked: az egy veszedelmes fráter . . . Ilyen ember nem lehet a te urad. Bűnt követnék el, ha megengedném. Legjobb lesz, ha rögtön leülsz és megírod neki, ne jöjjön többet. Majd én diktálom a levelet.

A leány kelletlenül rázta a fejét.

— Ó nem, most már nem lehet . . .

— Mit nem lehet? Miért nem lehet? Majd keresünk neked valami tisztességes embert.

— Tisztességes ember nem vesz el engem.

— Lárifári. Pénzért mindenféle embert kapni, tisztességeset is.

— Darvas megígérte nekem, hogy megjavul. Új életet kezd. Mert ha vétkezett is, annak a társadalom az oka, amely elzárta előtte az érvényesülés útját, aszondja.

— Azt mondja a szemtelen fráter? Jól van! Ő abban bízik, hogy állást fogok neki szerezni Budapesten, de abból ugyan nem eszik.

— Majd lemegyünk vidékre, — mondta Mici.

Ilyen makacsnak és elszántnak még sohasem látta Lugosy az ő Noémiját.

— Hát szereted? — kérdezte keserűen.

— Nem szerelemről van szó, hanem arról, hogy Darvas feleségül fog venni. Nekem pedig nincs kedvem hozzá, hogy leány létemre a gyerekemet sétáltassam.

Lugosy megragadta Mici húsos karját.

— Dehát érts meg: én nem mondok le rólad, én nem engedlek át másnak, nekem szükségem van reád!

A leány a fejét rázta, száját egy gonosz, keserű vonás torzította el.

— Maga ezt csak képzeli. Semmi szüksége reám. Én egy szegény, tisztességes polgárleány vagyok. (A tisztességhez megható szívóssággal ragaszkodott.) Nem vagyok méltó ilyen előkelő úrhoz. Magához a méltóságos asszony illik. Ő finom dáma, félmeztelenül ül az operában, egyszer egy festővel sétál, máskor egy huszártiszttel kocsikázik . . . Ilyen asszony kell magának.

— Nos, majd meglátod, mi lesz ebből! — kiáltotta Lugosy.

Egyelőre azonban maga sem tudta, mi lesz ebből.

Másnap megérkezett Darvas. Lugosy nem ment föl Stuxékhoz, de az utcáról látta, hogy az ebédlő ablaka ki van világítva. (Ha a család magában volt, akkor a konyhában szoktak tálalni.) A vőlegény éjfél után ment csak haza, nagyon jókedvű lehetett, mert hangosan fütyürészett, mikor elhaladt Lugosy mellett, aki a szomszéd ház kapufülkéje alatt húzódott meg.

Lugosy azokban a napokban oly zavarosan és céltalanul viselkedett, mint az óramű, amelyből kiemelték a szabályozó ingát. Semmiképpen sem tudta megérteni, miért dolgozik, veszekszik és mérgelődik ő

tulajdonképpen, mikor Noémi Darvas társaságában jár orfeumba. Valaki azután visszaadta neki megint a lelki egyensúlyát. Nem kisebb úr, mint Péter Mátyás főherceg. Ez úgy értendő, hogy a szóban forgó fenséges úr akkoriban nyilvánosan lemondott születési jogairól, hogy feleségül vehesse egy pinzgaui hentesmester leányát. Lám, ezeknek a nagyuraknak van bátorságuk élni! Ami az útjokba áll, azt félrelökik, mégha véletlenül aranykorona is . . .

Egy álmatlanul eltöltött éjszaka után Lugosy tudomására adta Micinek, hogy kész őt feleségül venni. Előbb persze el kell válnia a méltóságos asszonytól . . . Bizonyára a nagy lelki megindulás volt oka, hogy a leány az öröm külső jelei nélkül fogadta a hírt.

Lugosy, aki most már visszanyerte régi tetterejét, mindenekelőtt Darvassal végzett. Föltelegrafálta Budapestre és kereken kijelentette neki, hogy Mici most már nem akar tudni a házasságukról.

— Bizonyára hallott valamit, — mondta Darvas elborulva.

Kitűnt egyébként, hogy Darvas sokkal önérzetesebb férfiú, semhogy a magáévá akarjon tenni egy nőt, akinek a szíve nem az övé. Azt előre kijelentette, hogy kárpótlásul ne is próbáljanak neki pénzt ajánlani, mert csak megsértenék vele, ha azonban olyan munkakört találhatna magának, amely kielégítené ambícióit, akkor bizonyára hamarább el tudná felejteni szerelmi bánatát. A hírlapirodalom, amelynek ő csak véletlenül lett munkása, ellenszenvessé lett előtte, amióta a sajtókorrupció tünetei napról-napra szaporodtak. Nagyon vonzották azonban a technika újabb csodái, különösen azok a találmányok, amelyek előkészítették a színmű-

vészet nagy forradalmát — szóval Darvas úr mozit akart Budapesten és Lugosy meg is igérte neki.

Lugosy elhatározását igen megkönnyítette az a fölfedezése, hogy Sztárai kisasszony megtakarított vagyona sokkal tekintélyesebb, mint hinni lehetett volna. És komor arca elnéző mosolyra derült, ha arra gondolt, hogy Mici tulajdonképpen az ő takarékperselye volt, ő évekig hordta neki a pénzt és most, mikor szüksége van rá, egyszerre visszakapja az egészet. És meglesz az az elégtétele is, hogy nem kell többet szemet húnynia Irén asszony kalandjai előtt, hanem szabadjára ereszthetti erkölcsi felháborodását.

Hogy megszerezze magának az utóbbi élvezetet, sietve hazament a feleségéhez. Ő méltósága éppen valami mulatságra készült, mert mélyen kivágott zöld selyemruha volt rajta, tapadó, vékony kígyóbőr, amely úgy fesledezett a meztelen vállán, mintha ki akarna belőle bujni. Talán ebben a ruhájában láthatta Sztárai Mici, mikor azt mondta róla, félmeztelen ül az operában.

Lugosy előzetesen föltette magában, hogy nagyon nyugodt és nagyon fölényes lesz.

— A főhadnagy-szeretője kedvéért vetkőzött neki ilyen szépen? — kérdezte fagyos gúnnyal.

Irén szeme megvillant, ajkán gonosz kis mosoly vonaglott.

— Ördöge van, hogy ezt is kitalálta ! — mondta.

— Hát vegye tudomásul, ezt nem fogom tovább tűrni !

— Nem fogja tűrni a főhadnagyomat? Hát mit fog csinálni?

Lugosy azt akarta mondani : kikergetlek a házam-

ból! — de nem merte és csak annyit mondott: Válni fogunk!

Az asszony arcán csodálkozó mosoly jelent meg. Ő meg azt akarta mondani: hát nincs már szüksége a pénzemre? — de ő sem merte és csak ennyit jegyzett meg: hát nincs már szüksége reám?

Váratlanul odalépett Lugosyhoz, a karjára tette a kezét és szelíden, szinte barátságosan szólt hozzá:

— Maga el akarja venni azt a nőt — nem tudom hogy hívják — a Vörösmarty-utcából? Őszintén szólva: én sohasem tartottam magát képesnek arra, hogy a boldogsága kedvéért föláldozza a hiúságát. Igazán örülök, hogy végre egy emberi vonást is fedeztem föl magán. Ezt nem kell szégyelnie és kár letagadnia. Tehát hagyjuk békében a főhadnagyot — az én főhadnagyomat... Most már különben sincs semmi ok reá, hogy gorombáskodjunk egymással. Vegye tudomásul, számíthat reám, mindenben a kezére fogok járni, hogy gyorsan és símán megszabaduljon tőlem.

Némileg mégis fölizgatta a dolog, ami abból lett nyilvánvalóvá, hogy cigarettára gyujtott. A kandallónak dőlt, hüvelykujját beleakasztotta a vékony zöld selyemszalagba, amelynek egy nagyzoló női szabó a ruhaváll nevet adta. Egész megjelenése olyan cinikus, kihívó, tisztességtelen volt, mint egy modern Messalináé.

— No és hogy lesz tovább? — kérdezte.

— A többit majd az ügyvédek végzik el, — mormogta Lugosy.

Mint férj és feleség utoljára egy dohány- és téntaszagú hivatalos helyiségben találkoztak. Irén ezúttal nem egyedül, hanem egy főhadnagy kíséretében jelent

meg. Lugosy, bár a katonát kadét kora óta nem látta, most mégis tüstént megismerte. Irén fivére volt. És most már visszaemlékezett arra is, amit nemrég félfüllel hallott, hogy sógorát egy-két hónappal ezelőtt Boszniából Budapestre helyezték át . . . Tehát ő volt Irén állandó kísérője! Persze, a házastársak az utóbbi időben már olyan távol éltek egymástól, hogy alig tudtak egymásról valamit.

Miután elintézték a hivatalos dolgukat, Irén a kapu alatt megszólította Lugosyt.

— Tegnap egy feketeszemű kisfiút láttam a Múzeum-kertben. Azt hiszi maga, hogy az a gyerek . . .

Hirtelen elharapta a szót. Sőt el is pirult azon, hogy a nyelve megint egyszer gyorsabban járt, mint az esze.

— Mit hiszek? Mit hiszek? —kérdezte Lugosy mohón.

— Azt hiszi maga, hogy az a gyerek — nem fog elkényesedni, ha olyan melegen öltöztetik?

Világos, először nem ezt akarta mondani. Dehát mi járt eszében? Irén azonban, mint a csapdából szabadult madár, sietve menekült, magával ragadva a fivérét is. A testvérpár szinte kómikusan hasonlított egymáshoz — a fiúnak is olyan becsületes, haragos farkasarca volt — az emberek mosolyogva fordultak utánuk az utcán. Irén fölemelt fejjel, merész bakfismosollyal lépkedett fivére oldalán. Új tavaszi ruhájában nagyon csinos, finom és meglepően fiatal volt.

Lugosy Stuxékhoz ment és ott rettenetes lárma fogadta. A gyerek egyedül bömbölt a szalónban, a jövendő méltóságos asszony pedig künn volt a konyhában és, mint maga mondta, móresre tanította a cselédet.

Olyan trágár szitkokat vágott a boldogtalan mindenesleány fejéhez, aminőket Lugosy sohasem hallott még sem Mici, sem semmiféle más nő szájából. Undort és félelmet érzett, mintha beszakadt volna alatta a csatorna. Odaült a gyerekkocsi mellé és figyelmesen nézte a kisfiút, az pedig idegenül és ellenségesen nézett vissza szúrós szfinx-szemével. Vajjon mit akart Irén erről a gyerekről mondani?

19.

A valóság tudvalevően nem igen tudja beváltani azt, amit álmaink igérnek és Lugosy sem találta meg új házasságában azt a teljes nyugalmat, amelyről álmodozott.

Nem, nyugalomról egyáltalában szó sem lehetett. Noémi nem azért lett méltóságos asszony, hogy továbbra is Névtelen szigetet csináljon a lakásából, hanem ellenkezően, ő ragyogni és világítani akart és azt kívánta, hogy teázó és traccsoló planéták forogjanak körülötte.

A hölgybokréta, amely az új Lugosyné szalónjában gyülekezett, részben olyan asszonyokból állott, akik Micinek imponáltak, részben olyanokból, akiknek ő maga kívánt imponálni. Az első csoport dísze egy szerbnevű bárónő volt, egy rekedthangú idősebb hölgy, aki regália-szivarokat füstölt és azzal tisztelte meg Micit, hogy tegeződött vele. A szerb báróról sohasem esett szó, a báróné előéletéről sem. A második csoportba kis polgárasszonykák tartoztak, akiknek szerény sznobsága abban talált kielégítést, hogy Lugosyné udvarhölgyei lehettek. Ők méltóságos asszonynak szólították Micit, egyébként pedig az volt kötelességük, hogy Stux

mama vezérlete alatt magasztaló kórust alkossanak, amely hangos tetszészajjal kísérte Mici minden szavát és amely örömmámorba esett, ha új ruhát látott ő méltóságán.

Lugosy nagyon alkalmatlannak találta ezt a hápogó és sipítozó nimfacsapatot, amely az ő Névtelen szigetét megszállotta, de szabadulni nem tudott tőle, mert a felesége ebben a kérdésben nem értette a tréfát.

Lugosy bizonyos lemondással tapasztalta, hogy Mici egy idő óta nagy és különös átalakuláson ment keresztül. Azt lehetne mondani, hogy Noémi megférfiasodott, külsőleg is, belsőleg is. Széles csontjai és kemény izmai nőttek, egykor rózsás arca rezes tónust vett föl, a modora pedig önérzetes és határozott lett.

A zsúrozásain kívül volt a méltóságos asszonynak még egy szenvedélye, amely keserűséget okozott Lugosynak: nagyon szeretett a mozgószínházba járni. Darvas úr, a volt vőlegény, időközben már megnyitotta a maga moziját, amelyet az általa oly hőn tisztelt olasz szabadsághős emlékére Garibaldi-mozgónak nevezett el, és Lugosyné csakhamar a Garibaldi leghűségesebb látogatói közé tartozott. Lugosy sokkal büszkébb ember volt, semhogy féltékeny lehetett volna arra a mihasznára, aki új pályáján igazgató úrnak neveztette magát, titokban azonban sokat bosszankodott a felesége viselkedésén, amelyet ő gyermekesnek talált.

Az új házasok első nagyobbszabású hajbakapásának azonban mégsem Darvas igazgató úr, hanem Lugosy elvált felesége, Irén volt ártatlan okozója. Mici igen gyakran idézte föl elődjének emlékét, hogy alkalmat találjon önmagára nézve előnyös összehasonlításokra. Azt mondta példának okáért az urának: Maga

nem tudja, hogyan kell bánni egy tisztességes úri nővel, honnan is tudná, az előbbi felesége mellett ugyan nem tanulhatta meg. Vagy pedig azt mondta : Maga nem szereti, hogy moziba járok, hát jobban szeretné, ha katonákkal csavarognék, mint az előbbi felesége?

Lugosy miért, miért nem, egyszer csak dühbejött és erélyes hangon kikérte magának, hogy Irént bántsák előtte. Ezen azután Mici ő méltósága annyira elcsodálkozott, hogy nem is tudott rá válaszolni, hanem bevészharangozta édesanyját a konyhából és őt bízta meg a válaszadással. Stux mama meg is felelt a beléje helyezett bizalomnak, rögtönzött párhuzamot vonván Irén asszony és Mici között, majd nagy szóbőséggel elmagyarázván, hogy milyen óriási szerencse Lugosyra nézve, hogy hitvesének nevezheti az ő leányát.

Ilyen körülmények között nem csodálható, ha a fiatal házas a közéleti szereplésben keresett vigasztalást. Közéleti szereplés alatt a pártklub társalgójában és billiárdtermében való lézengést, a képviselői törzsasztaloknál való vacsorázást és politikai pletykák terjesztését értette. Miként mások, úgy ő is meg volt róla győződve, hogy ez a tényked ése a komoly munka egy neme és befolyással van a nemzet sorsának alakulására. Abban az időben a politikai hegyek megint vajúdásban voltak. Az új választásokat elrendelő királyi kézirat piros tűzfényként világított a sötét láthatáron, a kormány lába alatt megindult a föld, és ahány politikai halott unatkozott lenn a kriptákban, az mind a föltámadásban reménykedett.

Lugosy elérkezettnek látta a pillanatot, hogy kinyujtsa tapogató csápjait a hinárosi kerület felé. Dar-

vas igazgató, akit leutaztatott, elég biztató híreket hozott hazulról. Tomka, a parasztképviselő, aligha fog többet föllépni. Úgylátszik, az úri élet megártott neki Pesten, ellustult és elszemtelenedett, a hinárosi majszterek legalább nagyon szidják és azt mondják, egyszer volt csak kutyavásár. És hogy beteljesüljön a magyar politikus végzete, őt is leleplezték, kisütötték róla, hogy nem is igazi paraszt, csak afféle rossz ácspallér, képviselőjelölt korában húzott először magyar nadrágot, csizmát. Hajtó Károlytól sem kellett félni. Amióta túl kellett adnia hinárosi szép házán, oda lett az úri tekintélye is, a gazdák úgy beszéltek róla, mint valami földönfutó éhenkórászról. Forgalomba került azonban Hináros egy új név: Dolling báróé. Hajtó, aki Darvas jelentése szerint újabban kétszer is lenn járt a kerületben, erősen gyúrta az embereket és a felsőhinárosi tótokkal már pártértekezletet is tartott, ahol sok pálinkát megittak Dolling egészségére.

Midőn beigazolódott, hogy Dolling komolyan pályázik a hinárosi mandátumra, Lugosyék is siettek a zászlóbontással. A zászlóbontás tulajdonképpen annyiban volt, hogy plakátot ragasztottak ki, amelyen fölvilágosították Hináros hazafias választópolgárait, hogy nagy gyalázat érné kerületüket, ha egy közönséges vigéc képviselné a nemzetgyűlésen. A plakát szerint Dolling vigéc és gabonauzsorás volt. Bár országszerte tudták, hogy a báró túl a dunai német polgárcsaládból eredt, Hináros mégis híre ment, hogy zsidó. Az ilyesmi, ha nem is használ már sokat, de nem is árt. Jelentkezett is egy kicsi zsidó házaló, aki úton-útfélen híresztelte, hogy Dolling neki atyjafia, de amióta a gabonauzsora révén meggazdagodott, megveti szegény

és becsületes rokonait. A pártvezérek természetesen hivatalosan nem vettek tudomást ezekről az előőrsi harcokról, annál inkább nem, mivel Lugosy programmjában nagy szerepük jutott a demokrata elveknek.

20.

Irén asszony is új életre rendezkedett be, úgy, ahogyan tudott. Más lakást bérelt, «legénylakást», — bejárat a kapu alól, magyarázta sokatmondó mosollyal. Ő most szabad volt, és a nő szabadságának tudvalevően csak úgy van értéke, ha vissza mer vele élni. Lelke mélyén valami nagyszabású és becsületes botrányról álmodozott, amely megrémítené és zavarba ejtené budapesti ismerőseit. Úgy érezte, hogy tartozik vele ennek a bandának, végre már valóra kell váltania a sok förtelmességet, amit róla összepletykáztak. De tartozik vele önmagának is, mert a sok szájhősködés után kezdte magát nagyon lenézni. Elméletben már át is ugrott minden árkon, de a gyakorlati kivitellel mindig baj volt. A férfiak között, akik az ő fantáziájában éltek, volt olyan, akinek kedvéért minden édes őrültségre kész lett volna, de azokat a férfiakat, akiket az életben ismert, túlságosan közönségeseknek és utálatosaknak találta. Az egyik tisztátalan volt, a másik dohányszagú volt, a harmadik tökfilkó volt és valamennyien rettenetesen hiúk voltak. Szóval, az elszánt készülődésnek megint csak egy-egy bakfis-flirt lesz az eredménye, melyet azután az asszony gyors és gyáva visszavonulása fejez be. Ott ült a magányában, háborúságban önmagával és az egész világgal, közbe vénkisasszonyos pedanteriával rendezgette a lakását. És bár sohasem

mutatott érdeklődést a volt ura iránt, mégis pontos értesülései voltak Lugosy minden lépéséről.

Egy nap mégis bekopogtatott Irén legénylakásának ajtaján az egyetlen férfi, aki nem volt sem nevetséges, sem utálatos. Ez a kivételes ember a mostohafia volt, Lugosy Tibor. Külföldről jött. Mikor két esztendővel ezelőtt elment, úgy búcsúzott tőle, mintha csak a szomszédba menne. Most pedig úgy köszöntötte, mintha két órával ezelőtt váltak volna el.

Irén úgy találta, Tibor nagyon megférfiasodott. Termetre nézve most is kicsi legény volt még, de izmos és széllesvállú, a homloka pedig, amely fölött kissé meggyérült a haja, most kétszer oly magasnak látszott, mint annakelőtte.

— Hát te honnan jössz? — kérdezte Irén vidáman.

— Londonból.

— Szép, hogy megemlékeztél rólam! Meddig maradsz?

— Azt hiszem, most már állandóan itt maradok.

— Mit akarsz itt csinálni?

— Azt, amit Londonban: motorokat.

— Meg lehet abból élni?

— Meg. Konstruáltam egy új motort, amely versenyre kelhet a franciákkal. Még jobbat is fogok csinálni. Remélem, odáig viszem, hogy egy lóerőt bele tudok szorítani egy zsebórába.

— Kit érdekel az? Magyarországon csak a színház és a politika izgatja az embereket.

Tibor elnevette magát.

— Nem is a magyaroknak csinálom a motorjaimat, hanem azoknak, akik sebesen járni, repülni és dolgozni akarnak. Ilyenek pedig elegen vannak Európában.

— Van pénzed a gyárépítéshez? — kérdezte Irén.

— Nem én építem a gyárat, hanem a Hamond-cég, amely a pátensemet megszerezte. Annak van annyi pénze, mint bárkinek a Cityben. Két gyártelepünk lesz, az egyik Angliában, a másik itt. Az angolok a tengeren túlra fognak szállítani, én pedig a kontinensre.

— Szóval: egy keleti és egy nyugati motor-császárságot fogtok alapítani.

— Ez a dolog nem érdekes, kismama, beszéljünk inkább rólad.

— Az én dolgom még kevésbbé érdekes, legfölebb csak mulatságos. Azt tudod, hogy követtem a példádat és elváltam édesapádtól?

— Megírtad nekem. Az adott helyzetben alkalmasint ez volt a legbecsületesebb dolog.

— Alkalmasint.

— És most mit csinálsz?

— Folytatom a válást. A válás ugyanis sokkal hosszadalmasabb valami, mint hinné az ember.

— De hiszen apa már meg is házasodott azóta?

— Meg. Fizikailag tökéletesen elváltunk már, de a lelkek válópöre sajnos, még nem ért véget. Édesapád ma is gyanúsít, megfigyel és gyüjti ellenem a bizonyítékokat, hogy bebizonyítsa önmagának, milyen okosan tette, hogy túladott rajtam.

— Te pedig, kismama, boldog vagy, ha gyanúba keverheted magadat előtte, ha kétséget és fejtörést okozhatsz neki. Nem gondolod, hogy méltóbb volna hozzád, ha most már véglegessé és befejezetté tennéd a válást?

— Könnyű mondani, de nehéz megtenni.

— Ragadd ki magadat a szűk körből, amelyben forogtok, és amelyben folyton egymást kell tipornotok.

— Ragadjam ki magamat! Neki menjek a világnak? Utazzam? Már gondoltam erre, de egyedül —

— Igen, neki kell menned a világnak. Mozgásra, új emberekre, új gondolatokra, új fájdalmakra, szabad levegőre van szükséged . . . Ehhez nem is kell utaznod. A világnak nemcsak távolságai, hanem mélységei és magasságai is vannak.

— Szóval: keressek magamnak életcélt, találjak megnyugvást a kötelességem teljesítésében — gondolom, így mondják. Csakhogy, édes fiam, én nem hiszek semmiféle életcélban, mert tudom, az életnek nincs célja és egyáltalában: az élet egy vicc, jó vicc, amíg fiatal az ember; rossz vicc, ha vénülni kezd.

— Honnan tudod, hogy az életnek nincs célja, kismama? Hiszen te ezen még sohasem gondolkoztál. A te eddigi életed nem volt egyéb, mint önmarcangolás. Az ember, aki veled született, lázadozott a divathölgy ellen, akit beléd neveltek.

— Beszéljünk másról, fiam, mert kezdesz arcátlan lenni, — mondta Irén.

Tibor mosolygott.

— Nem bánom, beszéljünk másról. Amit el akartam mondani, azt már elmondtam. Most már a te dolgod, hogy ne halogasd tovább a lelki nagytakarítást. Mert — hallgasd meg és bocsásd meg ezt az utolsó arcátlanságomat, — kár érted, nagy kár érted, kismama.

Irén fanyarul mosolygott.

— Hallod, a prédikáló buzgalmad kissé gyanús, — nem vagy te civilben járó tisztje a Salvation armynak?

— Én csak egy szegény kis kézműves vagyok, aki pöfögő motorokat tákol össze, de az élő és gondolkodó motorhoz, az emberhez, nem mernék hozzányulni az én ügyetlen kezemmel.

— Ezt örömmel hallom, — szólt Irén, — mert nem szeretem a papféle embereket, azok mindig olyan dolgokra akarnak tanítani, amiket maguk sem tudnak.

Egy kis szünet támadt. Tibor aztán halkan és melegen mondta:

— Mondd, kismama, tulajdonképpen miért beszélünk mi egymással ilyen keserű hangon?

Erre Irén is megenyhült.

— Alkalmasint azért, mert bánt és bosszant, hogy ilyen nagy, idegen ember lett az én Tibor fiamból. Pedig ha el is váltam az édesapádtól, tőled nem szeretnék válni.

Egy kis meghatottság vett erőt az asszonyon, mikor Tibor megcsókolta a kezét.

— Ennek különben te vagy az oka, — mondta, — mert mindenről beszélsz, csak arról nem, ami a fejedben jár.

— És mi jár a fejemben?

— Hajtó Annuska.

Tibor arca elkomorodott.

— Hát igen, eltaláltad, kismama, szeretnék tőled valamit kérdezni . . .

— Előbb én hadd kérdezzek valamit. Szereted még?

Tibor erélyes és makacs homloka elpirult, mint az iskolás fiúé.

— Azzal a gondolattal jöttem haza, hogy feleségül veszem, — mondta halkan.

— Olyan — hogy is mondjam? Olyan kiváló nőnek tartod?

A fiú vállat vont.

— Nem tartom kiválónak, azt hiszem, olyannak látom, amilyen a valóságban, de nem is szeretném, ha más volna, sőt azt sem szeretném, ha kiválóbb volna. Valószínű, hogy ennek valami élettani oka van, amelyet én nem értek és amelyen nem is töröm fejemet. Elég annyi: nekem ő kell, senki más, csak ő.

— Pedig az angol nők remekek.

— Csakugyan sok remek teremtést láttam köztük. Tetszettek is, meg is csodáltam őket, mint megannyi Gaingsborough-képet, de a nő problémája reám nézve el van intézve Annuskával. Angliában nem jártam nőtársaságba, ott dolgoztam.

— Tulajdonképpen rettenetes ember vagy: született férj. És ami még rettenetesebb: te már öklömnyi gyerekkorodban is ilyen voltál. Hanem beszéljünk Annuskáról. Tudod, hogy színésziskolába jár?

— Ezt nem tudtam, — mondta Tibor kelletlenül.

— Hallottad valaha a Dolling báró nevét?

— Csak annyit hallottam róla, hogy igen gazdag ember.

— Ha két napig Budapesten maradsz, többet is fogsz róla hallani.

— Annuskával összefüggésben?

— Igen. Az öreg Hajtó teljesen tönkrement.

— És Annuska szükséget szenved?

— Úgy mondják, hogy nem. Mert Dolling a ház barátja.

Tibor arca krétafehér lett.

— És te ezt elhiszed?

— Én csak annyit hiszek, amennyit tudok. Tudom, hogy Dolling mindennapos vendége a Hajtó-háznak. Tudom, hogy nem a Hajtó szomszéd szép szeme kedvéért jár oda. Az öreg Hajtó hors concours tökfilkó. Egy elszegényedett ember, akinek szép leánya van és aki egy milliomost, mellékesen hírhedt szoknyavadászt, járat a házba, az köszönje meg, ha csak tökfilkónak tartom.

— De Annus? Te fölteszed róla . . .

Irén a szavába vágott.

— Semmit sem teszek föl róla. Annus gyermek. Kedves és jó, de nem a legokosabb és nem is a legönérzetesebb gyermek . . . De Annus nő is. Édes fiam, ha nőről van szó, akkor mindent föl lehet tenni, még a legjobbat is. Én el tudom képzelni, hogy Annus nem is kedvese a bárónak. Láttunk már ennél hihetetlenebb dolgot is. Rajtam kívül azonban nem sok pesti asszonynak van ennyi fantáziája.

— És mit tanácsolsz most nekem? — kérdezte Tibor.

— Semmit. Mert te úgy sem fogod azt tenni, amit én tanácsolok neked, hanem azt, amit magad jónak látsz. Ilyen kérdésekben nálad gyöngébb legények sem szokták megfogadni anyjuk tanácsát. Ha azonban elhatároztad magadat valamire, akkor mondd meg nekem is, mert a dolog ugyancsak érdekel.

Tibor fölkelt és az ablakhoz lépett. Jó ideig mereven bámult ki az alkonyba borult utcára. Talán először életében történt meg vele, hogy fáradtnak és gyávának érezte magát.

Egy puha kéz érintette a vállát. Irén ott állott mellette. Halk hangon szólott hozzá:

— Te Tibor, én most szégyelem magamat. Rajta

kaptam magamat, hogy teli vagyok kárörömmel és gonosz pletykakedvvel . . . Isten tudja, hogyan jött rám, — azt hiszem, féltékeny vagyok Annusra . . . Bosszant és bánt, hogy egy nő, akit így szeretnek, akit ilyen ember szeret, nem tud csillagok magasságába emelkedni. De ez igazságtalan és kegyetlen kívánság. És hazug is. És éppen én lépek föl mint vádló, én, akinek egész élete örökös panasz és tiltakozás volt az erkölcsbírák arroganciája ellen!

Tibor annyira szokatlannak találta Irén szájából ezt a hangot, hogy zavarba jött.

— Semmi, — mormogta. — Meg kellett tudnom ezeket a dolgokat és jobb, hogy te mondtad el nekem, mint más.

A kalapja után nyúlt.

— Hová mégy? — kérdezte az asszony.

— Annushoz. Megtudom tőle, elvehetem-e feleségül?

— Csak nem hiszed, hogy önmaga ellen fog vallani?

— Nem tudom, mit fog mondani, de azt hiszem, tisztába fogok vele jönni.

Irén kissé elgondolkozott, végül vállat vont.

— Lehet, hogy ez a helyes út, — mondta, — Sőt az is meglehet, hogy az élet sokkal egyszerűbb, mint én hiszem.

Kezet fogtak. Tibor elment.

21.

Kezdetben arról volt szó, hogy Hajtó fogja magát jelöltetni Hináros on. Dolling azonban magában úgy vélekedett, hogy ha már pénzébe lesz a választás —

pedig biztos, hogy nagy pénzébe lesz, — akkor inkább maga lép föl, Hajtó pedig, «akit nem szabad kitenni a bukásnak», várjon, amíg megüresedik valami olcsóbb kerület. Politikai ambíciói ugyan nem voltak a bárónak, azt azonban nem bánta volna, ha alkalmilag kinevezik főrenddé és úgy gondolta, az ő számára az út a főrendiházba a képviselőházon át vezet.

Mikor már benne volt abban a zavaros tülekedésben, amelyet választási harcnak szokás nevezni: csodálkozás, rémület és undorodás fogta el. De nem volt bátorsága hozzá, hogy megfusson. Állotta a harcot és ez a harc bizony förtelmes volt. Azt kellett tapasztalnia, maga az egyszerű tény, hogy pályázott a hinárosi mandátumra, őt, aki addig tisztelt és irígylésreméltó pozíciót foglalt el az életben, sokak szemében gyanús és selejtes emberré tette. Névtelen kis emberek, akik, ha más alkalommal kerülnek vele szembe, azt se tudják, a nagy tisztelettől melyik lábukra álljanak, most olyan mélységes és őszinte megvetéssel nyilatkoznak Dollingról, mintha az emberiség salakja volna. A politikai harc kedves ürügyül szolgált a hinárosi polgárságnak, hogy kedve szerint gázoljon olyan emberek tisztességében, akiket egyébként maga fölött állóknak ismert el. Ezt a kannibáli kedvtelésüket a jó hinárosiak alkotmányos küzdelemnek nevezték.

A demokraták időközben buzgón terjesztették azt a hírt, hogy Dolling foglalkozására nézve gabonaügynök, származására nézve egy zsidó kocsmáros fia. Ezt még a hinárosi gabonaügynökök és ellenzéki kocsmárosok is megbélyegzőnek ítélték a báróra nézve, «mert minek adja az urat?»

Dolling, miután a programmbeszéde után az izga-

lomtól kimerülten visszautazott Budapestre, a vasúti kocsi folyosóján egy gyanús alakot látott szégyenkezni. Megtudta, hogy az ellenpárt egyik véresszájú kortese.

A báró odalépett hozzá és megkínálta szivarral.

— Miért híresztelik rólam, hogy vigéc vagyok? — kérdezte. — Hiszen jól tudják, ki fia vagyok.

A kortes, jóképű magyar, tisztességtudóan megemelte a kalapját és kedélyes mosollyal mondta:

— Hiszen tetszik tudni, méltóságos báró úr: a választáson minden jó, ami segít.

Dolling gyanítani kezdte, hogy az ő ellenségei nem is rossz emberek, de arra oktatták őket, hogy az alkotmányos küzdelem fölfüggeszti az erkölcsi törvények érvényét.

Mivel a Dolling-párt is támadva védekezett, az avatatlan megfigyelő az újságcikkek, plakátok és szóbeli nyilatkozatok özönéből azt a benyomást szerezhette, hogy Hináros on két fegyházat viselt ember versenyez a honatyaságért.

Hajtó, aki a Dolling-párt vezérkari főnöke volt, a felsőhinárosi tótok állásfoglalásától várta a döntést. Valami furfangos fickó azzal igyekezett fölpuskaporozni a savóvérű tótokat, hogy Dollingot egyik felvidéki hírhedt pánszláv nemzetségből származtatta le. Magyar kortesek azután fölvilágosították a derék népet, hogy régen megkapta volna már a tótnyelvű iskolát, ha Lugosyék nem elleneznék. Felső-Hináros csakhamar visszhangzott Hurbán nevétől.

Abban az időben történt, hogy Hajtó, miközben íróasztala fiókjaiban holmi régi választási jegyzetekre

vadászott, véletlenül megtalálta a Tar Simon kéziratát. Évekkel ezelőtt, mikor politikussá lett, félbehagyta a hinárosi oligarcha életrajzát, amelyen egykor annyi buzgalommal dolgozott. Most elgondolkozva lapozgatott benne.

Az utolsó lapon ezeket a sorokat találta:

«A mai magyar ember előtt, aki a nemzeti gondolatot magára nézve minden körülmények között kötelezőnek tartja, bizonyára érthetetlen az a könnyűség, amellyel a hinárosi nagyúr, efemer hatalmi érdekek kedvéért, saját nemzete ellen szövetségre lépett a felvidéken garázdálkodó cseh hadakkal. Azonban minden történelmi alakot a maga korának látószögéből kell megítélnünk és ha Tar Simont az objektív történetírás sem mentheti föl a nemzetárulás vádja alól, tettének mégsem szabad ugyanazt a súlyt tulajdonítanunk, amellyel például egy mai magyar politikus hasonló tette kétségtelenül bírna . . .»

Hajtót félbeszakították olvasás közben. Egyik kortese tört reá «kitűnő hírekkel», mint mondta.

— A felsőhinárosiak mind velünk jönnek, ha a báró úr a szájuk íze szerint beszél. A tót iskoláról és a tót közigazgatásról kellene valamit mondani.

A vezérkari főnök letette a kéziratot és elmosolyodott.

— Úgy látom, maguk jól dolgoztak odafenn. A bárónak azonban óvatosnak kell lennie a nyilatkozataiban, nehogy belekerüljön valami a pesti újságokba. Majd úgy fog beszélni, hogy a tót kecske is jóllakjék és a magyar káposzta is megmaradjon. Maguk kortesek aztán annyit beszélhetnek Szent Szvatoplukról, amennyi jól esik.

Az ellenséges szó-ütegek heteken át olyan sikerrel dolgoztak, hogy a választás napján Hináros már erkölcsi blezurások kórháza volt. Annyi gyalázkodás, botrány és ragalom robbant szét a hadsorok között, hogy alig volt már kabátos ember a kerületben, aki nem vérzett volna valami fájó sebből. Régi barátságok megszakadtak, rokonok összevesztek, törzsasztalok elnéptelenedtek.

És mind a két párt szorongva várta a döntés napját. Abba mindenki bele tudott volna nyugodni, hogy az ő jelöltje elbukjék, de mindenki elviselhetetlennek találta a gondolatot, hogy az ellenpárté legyen a győzelem.

22.

A délelőtti vonattal Lugosy Tibor érkezett Hinárosra. Azelőtt való este a lakásán kereste Annust, de megtudta, hogy a leány lekísérte édesapját a kerületbe és utána jött.

Gyalog ment be a vasútról és bár a széles főutcát ellepte a falvakból becsődített nép, senkisem ismerte föl a komor arcú fiatalemberben a hajdani Tibor úrfit. Vágtató szekerek, kipirult arcú emberek, csendőrszuronyok, kavargó por, rikoltozás, zene, alkoholgőz . . .

A Zöld-hordóban volt a Lugosy-párt irodája. Tibor a ki-beözönlő emberek között akadálytalanul beléphetett a füstös nagyterembe. Édesapja ott ült a névjegyzékekkel és félig üres sörös poharakkal borított asztal mellett. Az arca fakó volt az izgalomtól és a kimerültségtől. Pirostollas kortesek fontoskodva és veszekedve forgatták a lajstromokat. Első pillanatra

meglátszott, hogy itt mindenki parancsol és senki sem engedelmeskedik.

Lugosy most a fia felé fordította arcát, de nem ismerte meg, fáradt tekintete végigfutott Tibor alakján és megakadt egy rezesképű kortesen.

Tibor érezte, ő itt mindenképpen fölösleges. Kiment az utcára és csakhamar odatalált a zöldtollasok főhadiszállására. S ekkor egyszerre megpillantotta Annust. A leány ott állott a Csillag-vendéglő árnyékvető ponyvája alatt, egy korán őszült, hosszú férfi oldalán. Tibor rögtön tudta, ez Dolling. A báró előtt egy a pálinkától megmérgezett atyafi tántorgott, aki cikornyás hülyeségeket szavalgatott. A körülállók nevettek és a báró is elkényszeredett mosollyal hallgatta részeg párthívét.

Tibor a tömeg közé keveredett, alig öt lépésnyire állott Annustól, a leánynak azonban semmiféle ösztöne nem súgta, hogy gyermekkori szerelmese van a közelében.

Később föltűnt Hajtó is. Alkalmasint a pártirodából jött, mert egész valója égett a munka és a felelősségérzet lázában. Valamit mondott a leányának, egy papírlapot is adott neki, mire Annus sietve fölmászott a készen álló kocsik egyikére és miután mosolyogva elhárította magától Dollingot, egyedül elhajtatott.

A bricska Felső-Hináros felé döcögött és Tibor gyalogszerrel ment utána a tót faluba. Odafenn a nagy utcán megint megtalálta az üres kocsit. Annuska éppen egy paraszthaz kapuján lépett ki, a cédulát most is a kezében tartotta. Ezúttal azonban rögtön megismerte Tibort. Az arca hirtelen elpirult, majd liliomfehér lett.

— Tibor ! — susogta, a csodálkozástól tágranyíló szemekkel.

— Téged kereslek, — mondta a fiatalember.

Annus félénken tekintett körül, mintha utat keresne a meneküléshez.

— Mit akarsz tőlem? — kérdezte elfogódva.

— Beszélnem kell veled . . . Sok esztendővel ezelőtt — emlékszel? — éppen ezen a helyen és éppen így találkoztunk . . . Akkor abbahagytad a korteskedést és eljöttél velem az erdőbe . . . Talán ma is megteszed a kedvemért?

Annus azonban hevesen rázta a fejét.

— Nem, nem . . . Akkor még gyerekek voltunk . . . De annak már vége . . . Nem megyek!

— Nézd, Annus, — szólt Tibor, — én azért jöttem le Pestről, hogy beszéljek veled . . . Nem tudok holnapig várni. Ha nem akarsz most velem szóba állani, az is válasz és én megértem . . . Akkor visszamegyek Londonba és nem fogjuk egymást többet látni.

— Eredj vissza és ne lássuk egymást többet . . . Jobb lesz! — mondta Annus halkan, a nélkül hogy a barátja szemébe nézett volna.

— Amint akarod! — hagyta rá Tibor.

A leány rátette lábát a kocsi fölhágójára. Még egyszer visszanézett és Tibor észrevette, hogy a szeméből könny szivárog. És ekkor férfibüszkeségét az a forró szánakozás olvasztotta föl, amelyet kisfiú korában oly gyakran érzett gyöngébb leánypajtásával szemben. Egészen közel lépett Annushoz.

— Azt hiszem, nem méltó hozzánk, hogy megbántsuk egymást . . . Te menekülni akarsz Annus, pedig semmi okod rá. Ki vagyok én neked? Sem bírád, sem hiteleződ nem vagyok . . . Semmivel sem tartozol nekem, csak azzal, amivel egyik tisztességes ember a

másiknak : őszinteséggel . . . Mi pedig tisztességes emberek vagyunk.

— Te mindenesetre az vagy, — válaszolt Anna.

Tibor figyelmesen nézett a leány arcába.

— Keserű vagy, — mondta, — és biztosan van is rá okod . . . Hanem légy őszinte : én nem adtam rá okot.

— Nem, Tibor, te igazán nem adtál rá okot. Te nem. Te mindig jóbarátom voltál.

— A jóbarát tíz percet kér tőled. Vagy olyan fontos neked ezúttal a korteskedés?

Annus válasz helyett lassan darabokra tépte a cédulát, amelyet édesapja furcsa hangzású tót nevekkel írt teli, a darabokat szó nélkül Tibor lába elé szórta. Tibor pedig a kocsishoz fordult és azt mondta neki : hajtson le egyedül, a kisasszony gyalog fog lemenni.

— Ezt ugyan rosszul csináltad, — szólt a leány, mikor a kocsi messzi döcögött, — Ha volna eszed, akkor itthagynál engem, elmennél, vissza Budapestre, Angliába, elfelejtenéd, hogy van egy Hajtó Annus a világon . . .

Tibor nem válaszolt, hanem a leány karja alá fűzte a kezét és megindult a domb gerincén húzódó gyalogösvényen. Annus most már ellenkezés nélkül követte.

Az erdőszélen megállottak és letekintettek a völgybe. A sűrű porfelhőbe burkolt községből ezer ember izgatott zsivaja hallatszott föl. Valahol muzsikáltak és valaki vadul verte hozzá a nagydobot.

Tibor a réten sötétlő nádsávokra mutatott, amelyek úgy ágazódtak szét az erek partján, mint egy óriás pók szőrös lábai.

— Ott a Hináros, — mondta.

Majd halkabb hangon hozzátette :

— Mindent elnyel, ami a közelébe jön . . .

— Az édesapámat elnyelte. A tiédet is, — mondta Annus halkan. — Egyszer talán minket is el fog nyelni.

Tibor meglepetten és derült gőggel mérte végig a leányt.

— Ó, dehogy ! Engem ugyan nem nyel el. Ha egyszer valami közöm lesz hozzá, kiszárítom és fölszántom.

Anna hirtelen Tibor felé fordult és éles hangon kérdezte :

— Tudod, hogy Dolling menyasszonya vagyok?

Tibor arca kissé elfehéredett.

— Nem, arról nem hallottam.

— De egyebet hallottál?

— Hallottam.

— Azt, hogy Dolling kitart?

— Igen, azt, de nem hiszem . . .

— Pedig igaz. Egy esztendő óta Dolling pénzén élünk . . . Apa és én . . . Ezt a ruhát, ezt a cipőt, ami rajtam van, édesapám fizette meg, de a Dolling pénzén . . . Most már tudod . . .

Jó ideig hallgattak és a messziségbe bámultak. Tibor megtörte a csendet.

— Emlékszel, Annus? Mikor utoljára itt jártunk, egy álmomat mondtam el neked . . .

— Minden szavadra emlékszem.

— Azt álmodtam, meg akartalak ölni, mert egy orosz nagyherceget szerettél . . . Sírva ébredtem és megfogadtam, hogy ha rólad van szó, sohasem fogok más ember véleményére hallgatni és sohasem leszek a bírád . . . Gyerekkori álmaimban mindig a testvérem

voltál . . . Én nem tudom, Annus, mi történt most veled, de akármi történt is: te mindig a testvérem maradsz . . . Érted? Mindig az maradsz.

Annus elkezdett sírni. És amint egyszer szabadjára engedte könnyeit, megrázó erővel tört ki belőle nagy keserűsége. Félig eszméletlenül vetette magát Tibor karjaiba.

— Miért hagytál magamra? Miért nem voltál mellettem? Miért nem vigyáztál rám? — kérdezte haragosan, fuldokló hangon.

Tibor leültette egy mohos nagy kőre és megvárta, míg kissé megnyugszik.

— Szereted Dollingot? — kérdezte.

— Volt idő, mikor azt hittem, szeretem . . . Mindig ott volt mellettem, foglalkozott velem, gondoskodott rólam, — beszélt, ostromolt, nyugtalanított, arra kényszerített, hogy gondoljak rá . . . Volt idő, mikor a szeretője akartam lenni, el voltam tökélve, nem bántam már semmit . . . Rólad megfeledkeztem. Nem is akartam rólad hallani . . . Csak ha meg akart csókolni Dolling, ha hozzám nyúlt, akkor útálat fogott el, akkor éreztem, hogy nem lehet, nem lehet, nem kell, képtelen vagyok rá . . .

Ezt hangosan, szinte már kiabálva mondta, a homlokához szorítva a két öklét.

— Ő szeret téged? — kérdezte Tibor.

— Szeret, igen. Egy idő óta, — talán van három hónapja, — megváltozott . . . Most már nem gúnyol, nem támad, nem erőszakoskodik . . . Szelíd, engedelmes és kissé szomorú is . . . Azt mondja: az öregedő ember utolsó szerelme . . . Azóta tudtam, egyszer majd meg fogja kérni a kezemet . . . Ő még küzködött magá-

ban, de én már tudtam, mi lesz a vége . . . Tegnapelőtt még úgy volt, nem jövök ki a választásra. Ő mindenképpen akarta, legyek itt. Tegnap reggel levelet írt. Itt van a táskámban, olvasd el.

Tibor átfutotta Dolling levelét.

«Győzött. Vagy nagyon okos, vagy nagyon ostoba dolog, amit teszek, mindegy, megteszem : kérem, legyen a feleségem. Jöjjön ki Hinárosra és én tudni fogom, mi a válasza.»

Tibor visszaadta Annusnak a levelet.

— És hozzá fogsz menni?

— Apa pénzt fogadott el tőle és az egész város azt beszéli, hogy a szeretője vagyok . . . És a városnak tulajdonképpen igaza is van . . . Máshoz nem mehetek, csak hozzá.

— Máshoz is mehetsz. Hozzám is, — mondta Tibor.

Annus különösen tekintett rá.

— Tudod te, mit beszélsz?

— Tudom. Én nem hiszek sem abszolút erényekben, sem abszolút bűnökben. Az abszolút szerelemben sem hiszek . . . Ha melletted lettem volna és jól bántam volna veled, akkor szerettél volna és nem gondoltál volna senki másra.

Annus arca hófehér volt, két keze remegett az ölében.

— De Tibor, lehetséges az? Egy leány, akiről az egész világ azt beszéli —

— Holnap másról fog beszélni a világ. Az a kérdés, akarod-e?

— Istenem, hogy én akarom-e ! De mit szól majd édesapám?

— Édesapád nem az az ember, akinek befolyást engednék a kettőnk életére. Az én édesapám sem az az ember.

Tibor az óráját nézte.

— Most dél van éppen. Ha nekivágunk az erdőnek, egy óra előtt Iharoson vagyunk . . . Egy óra harminckor indul a vonat Budapestre. Háromkor fenn lehetünk.

— És aztán?

— Téged elviszlek a kismamához . . . Ő okos és jó, ő mindent megért és értem mindent megtesz . . . Nála maradsz, amíg meg nem esküszünk. Addig sem édesapádat, sem Dollingot nem fogod látni. Velük én fogok beszélni.

— Mit fogsz nekik mondani?

— Dollingnak visszafizetem azt, amit rád költött. Ha nem fogadja el, azt se bánom, a szegényeknek jut. Édesapádnak pedig megmondom, találhat a gyárunkban tisztességes kenyérkeresetet, ha dolgozni akar . . . Nos, Annus, velem jössz?

Annus lehajtotta a fejét és csendesen és szelíden mondta :

— Veled megyek, Tibor.

Hátat fordítottak Hinárosnak, ahonnan zavaros lárma hallatszott föl és ketten megindultak a halkan zúgó erdő felé.

Vége.

HERCZEG FERENC

MÁSODIK SZERELEM

REGÉNY

B U D A P E S T
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T.
KIADÁSA

Fenntartunk minden jogot a fordításél is.

Copyright by Singer & Wolfner, Budapest.

43951. — Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

I.

Szitakötő Gedeon úr, ha valaki csak annyit kérdezett is tőle, hány óra van, előbb mindig egy kérdő pillantást vetett feleségére s csak azután válaszolt :

— Dél elmult két perccel.

— Dél lesz két perc mulva — mondta Gedeonné, született Enyedi báróné, egy éles, korholó pillantást vetve urára . . . Mély, kissé rezes althangja volt, melyet némi rosszakarattal basszus hangnak is mondhatnék.

Gedeon úr ekkor nyájas mosollyal kivette megint zsebéből az óráját és visszaigazította a mutatóját négy perccel.

— Az órám rosszul jár . . . A toronyóra is rosszul jár . . .

A toronyóra tévedhetett, maga a nap is, — de Gedeonné soha !

Erről a Szitakötőről, akinek nemcsak a zsebóráját, hanem minden gondolatát és cselekedetét a felesége akarata igazgatta, azt beszélték, hogy a szabadságharcnak egyik legvitézebb katonája volt. Ő volt az a Szitakötő hadnagy, akihez ódákat írtak a forradalom poétái, mikor ezer veszedelemmel dacolva, Olaszország-

ból hazaszöktette a huszárait. És ő volt az, aki később a megvíhatatlanoknak mondott szentjánosi sáncokra feltűzte a magyar zászlót és akinek kegyetlen vitézségéről véres legendákat beszéltek gyermekeiknek az oláh anyák. Akkoriban már Párducz kapitány neve alatt harcolt, mert ő maga is, honvéd bajtársai is úgy vélekedtek, hogy a Szitakötő név nem alkalmas arra, hogy Klio márványba vésse.

Egy regényes és megindító epizódot tudok Párducz-Szitakötő életéből. A segesvári csata után irgalmas parasztok vérébe fagyva találták a fiatal hőst és egy vidéki földbirtokosnak, a hazafias Enyedi bárónak házába vitték. Ott rejtegette üldözői elől, ott ápolta-gyógyította a sebesültet a ház csodaszép leánya, Etelka bárónő.

Olvasóink természetesnek fogják találni, hogy a fiatal bárónő, a lelke telve lévén az akkori honleányok minden forró rajongásával, beleszeretett a hősbe, akinek hazafias bánata nagyobb szenvedést okozott a sebeinél. És természetesnek fogják találni azt is, hogy a beteg katona is beleszeretett a szép hölgybe, aki a remény csillagaként mosolygott szenvedéseinek sötét éjszakájában. A sors aztán még kemény próbára tette a hűségüket. Párducz kapitánynak szöknie kellett és külföldre bujdosnia, hű szerelmesével pedig csak nagy későn kelhetett egybe, a hatvanas évek elején, mikor kegyelmet kapott. Ezzel egy nagyon szép regény ért véget, amelynek részletei, midőn annakidején nyilvánosságra jutottak, nem egy honleányt indítottak könnyekre.

Hogy mi történt azután ? Annak az elmondása

már nem tartozik a regény keretébe, mely véget ért a nászinduló diadalmas akkordjai mellett . . .

Új idők, új emberek. Való, hogy a mai Szitakötőné, született Enyedi bárónő személyében, akivel olvasóimat meg kell ösmertetnem, senkisem sejtené a sebesülteket ápoló szende honleányt. Egy csöppet sem szép már. A kövérsége nem barátságos és jóízű, hanem formátlan és kemény, mint egy női ruhába öltöztetett gvardiáné. Hangja mély és recsegő, felső ajkán kis bajusz pelyhedzik. És ami a bárónőt — így szólíttatja magát legszívesebben — elsősorban jellemzi, az féktelen uralomvággyal párosuló szívós, kíméletlen erélyessége, mely legázol minden ellenállást és kibőjtöl minden passzív ellenzéket.

Alapjában véve igen okos és derék asszonyság volt, különb családja és rokonsága bármely tagjánál. Olyannyira hitt azonban a maga okosságában és csalhatatlan voltában, hogy önhittsége türelmetlenné és korlátolttá tette. Mindent maga akart tenni, mindenről maga akart gondoskodni és mindenkinek ő akart parancsolni. Annyi csökönyösség és önérzet, amennyivel házában a papucs-kormányt fenntartotta, elég lett volna a minden oroszok cárjának is. Ilyen körülmények között mondanom sem kell, hogy Szitakötő Gedeonné sem közelebbi, sem távolabbi ismerősei sorában nem dicsekedhetett valami nagy népszerűséggel.

Gedeon úr, a hajdani Párducz-kapitány is jókora változáson ment át. Az elegáns, rokonszenves arcú öregúr, aki oly keveset beszélt és csak ritkán mosolygott, a világ leggyávább opportunistája volt. Birtokával — ámbár vagyona az ősi Szitakötő-vagyon volt,

Enyediék nem hagytak a leányukra semmit — nem törődött, de más egyebekkel sem igen törődött. A gazdaság az asszony dolga volt, minden egyéb is az asszony kompetenciájába tartozott. Ha most hírül hozták volna neki, hogy Paskievics újból átlépte a Kárpátokat, talán akkor is azt mondta volna: majd a feleségem! Neki csak egy szenvedélye volt, mely nem nyomorodott el az asszonyi uralom vasigája alatt: nagyon szerette a csínt és a rendet. Naponként több időt töltött fürdőszobájában és öltözőjében, mint sok divathölgy és ha kissé elavult divat szerint öltözködött is, megjelenése mindig választékos volt. Egyéb szenvedélye már nem igen volt. A dohányzásról is letett már, a borivásról is. Nem érdeklődött paripák és agarak iránt és vendéget se hítt már a házába. Mindent feláldozott a házi békéjének, amelynek kedvéért — ha a szükség éppen megkívánta — egy-egy diákos füllentéstől sem riadt vissza.

El kell itt mondanom, — talán előbb is szóba kellett volna hoznom — hogy Szitakötőéknek gyermekük is volt. Egy leányuk, akit Annának kereszteltek és Ninának neveztek. Mint korosabb szülőknek későn született gyermekét, természetesen módfölött kényeztették. Kisleány korában édesapja képviselte vele szemben a szülei gyengédséget, édesanyja pedig a nevelő szigort; de édesanyja is gyöngébb volt vele szemben, mint bárki mással.

Nina, mikor betöltötte tizenhetedik évét, — testileg korán érett, szép gyermek volt — igen kellemetlen meglepetést szerzett édesanyjának. Ennek a kellemetlen meglepetésnek messzibbre kiható következmé-

nyei is lettek és ezért bővebben kell róla megemlékeznem.

— Nina, — mondta egy nyári délután a mama — Nina, hol jártál megint ?

A leány éppen akkor lépett a szobába, frissen tépett virágokkal megrakodva.

— Künn voltam, mama . . .

— A kertben ?

Nina a fejével bólintott. Azzal letelepedett az ablakba, hogy virágait bokrétába kösse.

— Kivel beszélgettél a kerítés mellett ?

— Hartay Jánossal — mondta Nina közönyös hangon.

— Jól van ! Jegyezd meg magadnak, ma beszéltél utoljára azzal az emberrel . . . Ha még egyszer látogatást akar nálunk tenni : nem fogadjuk. Ha megszólít a kertben vagy az utcán : nem válaszolsz neki. Megértettél ?

— Megértettem. De mire való ez ?

— Az a kamasz úgy viselkedik, mintha udvarolni akarna neked. Azt nem tűrhetem, először is gyermek vagy még, másodszor pedig Hartay nem az az ember, akinek az én leányomra szabad gondolnia.

Gedeon úr, aki szintén jelen volt a szobában, a kalapja után nyult és nesz nélkül távozni készült. Ezt megtette mindig, valahányszor a felesége emeltebb hangon kezdett beszélni. A báróné azonban nem eresztette ezúttal.

— Maradj, Gedeon, téged is érdekelhet ez a dolog . . .

Gedeon úr és hitestársa nagy meglepetésére, a

kisleány e pillanatban a következő kérdést intézte édesanyjához ?

— Tulajdonképpen mi kifogása Hartay ellen ?

— Hogy mi kifogásom ? Száz kifogásom van ellene és egész pereputtya ellen . . . Nem rendes emberek, nem is komoly emberek — semmi emberek . . . Az édesanyjáról nem beszélek, de az apja ! Kétezer holdja van s mégis örökké adóssággal küszködik, lóra, vendégségre és még sokkal haszontalanabb dolgokra költi a pénzét . . . A fia pedig mihaszna naplopó . . . Az egyetemről kizárták, mert nem tanult, hanem festett, nótákat csinált, politizált és beverte valamelyik konzulátus ablakait . . . Amióta megint hazavetődött, kerüli a tisztességes társaságot és hóbortosságból összeadta magát a sátoros cigányokkal . . . Azt mondják, künn éjjelezik velük a pusztán és minden cigányleánynak ő a násznagyja, a rajkójuknak pedig ő a keresztapjuk . . . Izgága természetű, iszákos, kártyás ember . . . Az ilyet zseniálisnak mondják, bohémnek. Annyi azonban bizonyos, hogy nem jónevelésű leánynak való társaság . . .

Gedeonné elhallgatott egy pillanatra, Gedeon úr pedig újra a kalapja után nyúlt. Ezúttal a leánya marasztalta.

— Maradjon, édesapám, magát is érdekli ez a dolog . . .

Letette kezéből a kész bokrétát, végigsimított a homlokán, aztán meglepő nyugalommal mondta :

— Édesanyám, én feleségül fogok menni Hartay Jánoshoz.

— Mit fogsz ? — kérdezte Gedeonné, a balfülé-hez kapva.

— Felesége leszek Jancsinak. Máskor és más formában akartam ezt elmondani, de így is jó lesz ! Három esztendő óta vagyok a jegyese és ideje, hogy maguk is megtudják . . .

A báróné ekkor keresztet vetett magára és rémülten suttogta :

— Jézus Mária ! Én őrültem meg vagy ez a leány ?

Szokása ellenére Gedeon úr is megszólalt.

— Három év óta vagy a jegyese ? Hány esztendős vagy most ?

— Tizenhét . . . Mikor eljegyeztem magamat neki, még tizennégy éves se voltam . . . De már egypár évvel előbb is szerettem.

— Talán pólyásbaba korodban ?

— Nem emlékszem, hogy mikor szerettem meg, — válaszolt Nina — amennyire csak vissza tudok emlékezni, mindig szerettem Jancsit. Három évvel ezelőtt, mikor elment az egyetemre, eljegyzett magának. Megcsókolt a kertben . . .

A méltósága egy hirtelen mozdulatot tett, mintha föl akarna szökni a helyéről, de azután megint erőtlenül visszarogyott a kerevetre. Nina pedig szende arccal és szilárd hangon folytatta :

— Megcsókolt a kertben és az ujjamra húzta ezt a gyűrűt, amelyet azóta mindig viselek és amelyről azt füllentettem édesanyámnak, hogy a Balázs Tinkától kaptam . . . Azóta rendesen leveleztünk, vagy kétszáz levelet váltottunk egymással . . . Balázs Tinka közvetítette a leveleinket is. Nem szívesen titkolóz-

tam édesanyám előtt, de be kellett látnom, hogy a legjobb akarat mellett sem lehet mindent elmondani a szülőknek . . . Két hónappal ezelőtt megegyeztünk Jancsival, hogy most már nem halasztjuk tovább esküvőnket. Hogy szépszerivel szabadulhasson az egyetemről, kicsapatta magát s most itt van. Most már mindent tud, édesanyám !

— De Nina ! Hiszen te nem tudod, hogy mit beszélsz ! — fakadt ki Szitakötőné.

— Nagyon jól tudom, hogy mit beszélek ! Szeretem Jancsit, mindenkinél jobban szeretem és a felesége akarok lenni. Mindig vele akarok lenni, mellette, halálomig az ő nevét akarom viselni, senki másét. Eleget vártam már !

— És azt hiszed, bele fogok egyezni ilyen őrültségbe ?

— Azt hiszem, igen. Ha most nem is, majd később. És ha nem egyezik bele édesanyám . . .

— Akkor kolostorba mégy ? Vagy megölöd magadat ?

A kisleány a fejét rázta.

— Ha nem egyezik bele : akkor is hozzámegyek !

Szembenézett az édesanyjával, fölemelt fővel, mosolyogva. Márványfehér, domború homlokán a hajthatatlan makacsság kifejezése ült. Szitakötő Nincska egészen az anyja leánya volt.

Ha más emberfia, példának okáért Gedeon úr, a hajdani Párducz-kapitány, ilyen renitens hangon merészkedett volna beszélni a méltóságával, bizonyára

valami rettenetes házi katasztrófa következett volna be. Földindulással, vulkánok kitörésével, villámcsapással kombinált katasztrófa, olyan, hogy rágondolni sem jó. Ninácska azonban, miként tudjuk, kivételes poziciót élvezett édesanyja szívében s azért a válasz, amellyel őméltósága véget vetett a kellemetlen párbeszédnek, meglehetősen mérsékelt volt.

— Te hitvány kis macska! Ha még egyszer ki mered ejteni annak a sihedernek a nevét: levágatom a hajadat bébé módra, rövid ruhát adok rád és bekergetlek a gyerekszobába . . . Gondom lesz rá, hogy ne irkálj több levelet és ne settenkedjél a kertben . . Azt a kamaszt pedig, ha be meri tenni lábát a házamba, kipofozom . . . Megértettél?

Nina némán, száraz szemmel, de krétafehér arccal állott édesanyja előtt. Az asszony szeme aztán megakadt a leány kezén.

— Ide azzal a gyűrűvel!

Nina szó nélkül odanyujtotta a kezét. A gyűrűt nem lehetett levenni. Három esztendő óta mindig viselte, azóta az ujjacskája meggömbölyödött és az aranykarika mélyen benne fészkelt a rózsás húsban.

Gedeonnét ez nem hozta zavarba.

— Hamar! Valaki szaladjon az ötvösért! Ő le fogja reszelni! Te pedig, Nina, kotródj a szobádba, skálázni!

Félóra mulva valóban megjött az ötvös. Hívták Ninuskát, keresték — hol van? Az imént még ott skálázott a szobájában, most azonban se híre, se hamva a házban. Keresték az udvaron, a kertben — semmi! A szemben lakó boltostól megtudták a cselédek,

hogy a kisasszonyka félórával ezelőtt, kalappal a fején és kis kabátjával a karján, egyedül és gyors léptekkel a temető felé sietett. A boltos arra is emlékezett, hogy Ninánál valami kis csomag volt. És az öreg Hartay, akihez Gedeon úr átszaladt, elmondta, hogy Jancsi fia félórával ezelőtt elhajtatott a négyesén, nem tudni hova. Puskát is vitt magával . . .

Világos volt: Ninácska megszöktettette magát Hartay Jancsival.

Gedeon úr igen nyugodtan fogadta a hírt: talán úgy vélekedett, ez is az asszony dolga. A báróné azonban rettenetes felindulásban volt. Az ő leányával esik meg ilyesmi! Az ő leányával! Hát minden nevelés, minden szülői szigorúság hiábavaló?

Egész éjjel talpon voltak Szitakötőék. Ahány kocsi volt a házban, annyi felé repültek a házbeliek. A szomszéd vasúti stációkra telegrafáltak, a csendőrséget értesítették. A bárónő talán maga is kocsira ült volna, a leányát keresni, ha nem lett volna olyan erős migrénje.

Reggelre végre hírt vettek a szökevények felől. Szitakötőékhez bekopogtatott Hartay őrnagy, Jancsi bácsija és legkedvesebbik cimborája, aki a szomszéd határban gazdálkodott, és röviden elmondta, hogy Ninácska náluk van, odakünn a pusztán. Este jött ki a Jancsi kocsiján és miután jóétvággyal megvacsorázott, ott aludt az őrnagyné szobájában. (Jancsit a tisztesség kedvéért az intézőnél szállásolták el, két kilométernyire Ninácskától.)

Az őrnagy komoly arccal és a helyzethez illő

megindulással beszélt, ami tetemes erőlködésébe került, mivel léha fráter volt és titokban el volt ragadtatva a fiatalok csinyje által. Lovagias szavakkal fölajánlotta Szitakötőnének baráti szolgálatait, miközben nem titkolhatta el azt az igénytelen meggyőződését, hogy most már nincs egyéb hátra, mint a fiatalokat minél előbb összeesketni.

A báróné röviden és nem éppen barátságos hangon vágott az őrnagy szavába.

— Minek mondja el nekem mindezeket ? Engem nem érdekel !

— Bocsánat, azt hittem, mivel kedves leányáról van szó . . .

Szitakötőné hidegen mérte végig Hartayt.

— A leányomról ? Nekem nincs leányom !

Nincs leánya — ehhez az ötletéhez aztán mereven ragaszkodott. Hiába kérlelték, hiába kapacitálták, mindig csak azzal felelt : nekem nincs leányom. Mit beszélnek neki ? Nem érdekli az a haszontalan perszóna, aki megszökött az édesanyja mellől és a házon kívül töltötte az éjszakát . . . Semmi köze hozzá ! Nem bánja, megesküszik-e vagy sem, — nem az ő leánya.

Azt azonban hallgatagon tűrte, hogy Gedeon úr megtegye a szükséges előkészületeket a fiatalok esküvőjéhez. Akkor is szemet hunyt, amikor Ninácska kis szobájában pakolni és hurcolkodni kezdtek. Nina ugyanis, mikor belátta, hogy le kell mondania szülei áldásáról, szerencsét próbált, hogy legalább biztosítsa magának a leánykori kelengyéjét. Hartay bácsit egy terjedelmes leltár kíséretében elküldte édesapjához ; a leltárban gondosan föl voltak

jegyezve Nina ruhái, fehérneműje, könyvei és egyéb holmija.

Egy nap azután Gedeon úr megnézte az óráját és így szólt a hitestársához.

— Ebben a percben esküszik Nina!

— Ki kérdezte? — szólt éles hangon az asszony.

Gedeon úr meghökkent és elhallgatott. Igaza van, — mondta magában — ő csakugyan nem kérdezte . . .

A fiatal pár már akkor elfoglalta lakását a fővárosban, ahová olvasóimat, ha még nem únták meg a dolgot, a következő fejezetben fogom vezetni.

II.

A közhit azt tartja, egy ember sem veszi feleségül első szerelmét. Ezúttal azonban megtörtént a csuda. Mit mondjak a boldogságukról? Az is csuda volt. Egy színtelen vízcseppet se tudnék leírni szemléltető módon; hogyan mernék hát arra vállalkozni, hogy leírjam a szerelmes boldogságnak azt a mérhetetlen oceánját, mely két — együttvéve alig negyven esztendős — embernek a szívébe fér? Meglehet, hogy ez az igazi boldogság: a fiatal álmoknak gyors és küzdelem nélkül való teljesülése.

Eleinte alig tudták megszokni a mennyországot, melybe oly hirtelen csöppentek. Szerelmesen egymásra mosolyogtak, aztán megszeppenve körülnéztek. Nincs-e a közelben Ninácska mamája? Az asszonyka néha fölriadt éjjeli álmából és töprengve bámult a sötétségbe . . .

— Hol vagyok most? Ki vagyok? Hartay Jánosné? Jézus Mária! Hátha csak bolond álom

az egész, amit magányos leányszobámban végigálmodtam!

Amint egybekeltek, Budapestre mentek lakni. Jó messzire az öregektől. Megjegyzendő, hogy Hartay bácsi, Jancsi édesapja ugyancsak nem volt elragadtatva a fia elhatározása által. Nem haragudott ugyan, de egyáltalán nem szándékozott komolyan venni ezt a gyerek-házasságot. (Ő különben soha életében nem haragudott semmiért, de nem is igen vett komolyan semmit.)

— A becsületem megköveteli, hogy feleségül vegyem — mondta annakidején Jancsi.

— Az meglehet, — válaszolt az öregúr — de az én becsületem nem követeli meg, hogy eltartsalak benneteket . . .

A fiatalember sötét arccal nézett nemzőjére.

— De a havi pénzemet csak megadja, édesapám?

— A kétszázötven forintot? Meg!

— Hogyan éljünk meg ennyiből? Legénykoromban is kevés volt . . .

— Már az a te bajod, fiam. Adok egy jó tanácsot: fordulj Szitakötőékhez . . .

— Nem tehetem. A báróné haragszik reám és büszkeségem tiltja, hogy pénzt fogadjak el tőle . . .

— Akkor vedd úgy, hogy magam is haragszom rád.

Nem lehetett beszélni az öreggel. Inkább gavallér volt ugyan, mint jó gazda, sőt prédának is lehetett nevezni, de miként az ilyenfajta gavallér emberek nagy többsége, ő is igen takarékos volt a családjával szemben. Csak a családjával szemben, más senkinek sem lehetett panasza ellene.

Jancsit nagyon elkeserítette édesapja szűkkeblűsége, de azért nem jött zavarba.

— Valahogyan csak megleszünk azért Nácska!

— Majd takarékosak leszünk . . .

— Ha megszorulunk, majd a barátaimhoz fordulok . . . Az ő szolgálatkészségük hitelt nyit nekünk . . . Egy-két esztendeig csak el leszünk valahogyan, aztán különben is megváltozik minden . . . A mostani állapot csak ideiglenes . . .

Nem mondta ugyan, de titokban meg volt róla győződve, hogy miként a tengeren ülő köd eloszlik a fölkelő nap elől, úgy financiális gondjainak sötét árnyai is el fognak párologni első fiának születésekor. A regényekben is úgy van és az életben is úgy szokott történni, hogy a duzzogó öregek, mikor a karjukban tartják első unokájukat, elérzékenyülnek. A szülők elérzékenyülésének pedig az a logikus következménye, hogy kiveszik zsebükből a nagy bugyellárist.

Azzal a tudattal rendezték be budapesti lakásukat, hogy csak ideiglenes tanyájuk lesz. Meg is látszott a lakáson épúgy, mint egész háztartásukon az ideiglenesség bélyege — ha szabad magamat így kifejeznem. Három kis szobájuk volt a Belvárosban. Az első, a szalónjuk, nagyon csinos volt; egy szőnyegkereskedő, aki Hartay Jánost még legénykorából ismerte, hitelbe berendezte nekik keleti szőnyegekkel. Sátraival, széles török kereveteivel és a falon díszlő fegyvercsoportokkal olyan volt, mint egy festő műterme. A másik két szoba — ahová idegen embert nem is eresztettek — meglehetősen sivár volt. Csak a legszükségesebb bútorokat szerezték be, mivel Jancsi-

nak, sajna, nem volt az említett szőnyegkereskedő példáján lelkesülő asztalos ösmerőse.

Attól kell ugyan tartanom, hogy ilyenféle aprólékosságok felsorolásával eltérek a tárgytól, de azért megjegyzem még azt az egyet, hogy Hartayék nem főzettek otthon. Ebédjüket — ideiglenesen! — korcsmából hozatták; esténként pedig elmentek hol egyik, hol másik vendéglőbe, ahol Hartay Jancsi még legénykora óta nagy népszerűségnek örvendett pincérek és cigányok körében. Azoknak a vendéglőknek állandó publikuma eleinte ugyancsak otrombán félreösmerte Ninácska társadalmi állását, úgy beszéltek róla az emberek, hogy az a szép leány, aki mostanában Hartayval szokott fiákkerezni. Egyszóval: Hartayék kissé diákos háztartást vittek, de azért nem cserélték volna el sorsukat azokéval, akik tizenkét szobát laknak az Andrássy-úton és francia szakáccsal főzetnek.

Tegyük fel, hogy két szerelmes ember mindennap száz csókot vált. Egy csókra — akármilyen hosszúnak képzeljük is el — alig lehet egy egész percet számítani és így száz csókkal kényelmesen elkészül az ember másfél óra alatt. A napnak azonban tudvalevően huszonnégy órája van és így a legszerelmesebb embernek is marad huszonkét egész és egy fél órája, amikor nem csókolódzik. A fiatal házasulandók, ha megcsinálják jövő életüknek időbeosztását, gyakran csak azt a másfél órát tartják szem előtt, a többi huszonharmadfelet pedig nem veszik számításba. Az ilyen számítási hiba aztán megbosszulja magát.

Hartaynak nem volt semmi foglalkozása. Házassága első hetében ugyan még arról beszélt, hogy később

majd a jóakaróival kijárat magának valami hivatalt, elfelejtette azonban csakhamar ezt a tervét is, mivel be kellett látnia, hogy magasabb iskolai kvalifikáció hiányában alig számíthat a hivatalnoki pályán anyagi vagy erkölcsi sikerekre. Ilyen körülmények között nem lehet csudálni, hogy csakhamar derekasan elúnta magát. Társaságuk se igen volt. Látogatásokat sehol sem tettek és tekintettel lakásuk ideiglenes voltára, nem is fogadtak. Hartay régebben meg volt győződve arról, hogy mindenkit ösmer a fővárosban ; most azonban, mikor gondolataiban szemlét tartott a hajdani jó cimborák légiója fölött, alig talált közöttük kettőt-hármat is, akit jó lelkiismerettel bemutathatott volna a feleségének . . .

Gonosz álom volt, ami azután történt ? Vagy a gonosz szellem zavarta meg őket, hogy ne ösmerjenek önmagukra és egymásra ? Olyan hirtelen jött, minden bevezetés nélkül, olyan érthetetlen és kellemetlen volt, mint egy váratlan szélroham, mely verőfényes tavaszi reggel fekete felhőkbe temeti a ragyogó napot . . . A tapasztalt olvasó ezekután már sejti, hogy Hartayék összevesztek egymással és az olvasó nem is téved. Összevesztek. Min ? miért ? hogyan ? Nem tudom. Ők sem tudták, bármennyit is gondolkoztak rajta utólag.

Fölháborítóan ostoba volt egész összeveszésük. Jancsi egész délután a török szoba kerevetén feküdt és azon gondolkozott, milyen jellemtelen férfiú a föntebb említett szőnyegkereskedője. Mikor váltókat iratott alá vele, a tartozása fejében, így szólt hozzá : «Ez csak formaság, nagyságos uram, ezeket a váltókat én csak tárcaváltóknak tekintem.» Most pedig ajánlott

levélben arról értesítette a nagyságos urat, hogy a váltókat — «tekintettel a pénzpiac szorult helyzetére» — kénytelen volt egyik banknál eszkomptáltatni és hogy jó lesz, ha a nagyságos úr idejekorán fedezetről gondoskodik, mivel a bankok váltók dolgában nem értik a tréfát . . . A váltó elfogadója gondolataiba merülve feküdt a váltók ellenértékét képviselő török diványon, hitestársa pedig az ablaknál állott és elgondolkozva nézett le a kihalt utcára. Jancsi később szintén az ablakhoz lépett, Nina pedig szó nélkül elfoglalta ura előbbi helyét a kereveten. Közbe valami halk, ásításszerű hangot hallatott az asszony.

— Menjünk valahová ? — kérdezte Hartay.

— Nem bánom — válaszolt az asszony.

— A Svábhegyre ?

— Nem bánom . . .

Mikor a Nemzeti Színház sarkára értek, Jancsi előadta útitervét.

— Fölkapaszkodunk a lóvasútra és elmegyünk a fogaskerekű vasútig . . .

Ninának azonban más terve volt.

— Gyalog lemegyünk az Eskü-térig, ott hajóra ülünk és kiszállunk a Császár-fürdőnél . . . Tíz percet nyerünk így . . .

— Ellenkezően, húsz percet veszítünk . . .

— Hogy mondhatsz ilyet ?

— Öt évig éltem Pesten és úgy ösmerem a várost, mint a zsebemet . . . Ott jön a mi kocsink !

Nina azonban karonfogta az urát.

— Nem, nem akarok kerülőt tenni !

— Mondom, nem kerülő ! Én csak tudom ?

— Nem vagy mindentudó . . .

— Miféle éretlen beszéd az ? Nevetséges módon makacs vagy !

— Én . . . makacs ? Te mondod nekem ?

— Most már azért is lóvasúton megyünk . . .

Jancsi felugrott a kocsira, az asszony azonban mozdulatlanul állott a kövezeten.

— Gyere, Nina !

Nina megrázta fejét. Csak hadd szálljon le megint Jancsi ! Jancsi azonban nem szállt le és a kocsi megindult alatta, elválasztván egymástól azokat, akik esküvel fogadták föl, hogy «semminemű nyavalyájukban» el nem hagyják egymást.

Mikor az asszony meggyőződött arról, hogy az ura nem szándékozik leugorni a robogó kocsiról, megfordult a sarkán és mérhetetlen keserűséggel a szívében lassan hazafelé ballagott . . . Jancsi körülbelül a Károly-kaszárnyáig vitette magát, ott ő is leszállott és nem kevésbbé nagy keserűséggel a szívében cél nélkül kezdett bolyongani a városban. Természetesen azt tette, amit hasonló helyzetben száz fiatal férj közül kilencvenkilenc el nem mulasztana megtenni : nem ment haza, hanem egyik kávéházban töltötte el a délutánt, este egyedül vacsorázott meg a vendéglőben, és ráadásul éjfélig megint a kávéházban ült, ámbár akkor már elolvasta az összes bel- és külföldi lapokat. Föltette magában, hogy otthon, ha az asszony megkérdezi tőle, hol járt ilyen sokáig, így fog válaszolni : «a Svábhegyen voltam, pompásan mulattam . . .»

A dolog azonban nem jutott odáig, mert az asszony — és ez is csak természetes ! — nem kérdezett tőle semmit, hanem mély alvást színlelt. Másnap délelőtt Nina csendesen járt-kelt a házban, János úr pedig

olvasgatott. Nem igen beszélgettek egymással és a tegnapi kalandjukat egyikük sem hozta szóba.

Délfelé az asszony alamuszi viselkedése kimondhatatlan felbőszítette Jancsit. Feltette a kalapját.

— Ma nem ebédelek itthon! — mondta.

— Amint tetszik! — adta vissza száraz hangon Nina.

A fiatalúr elment a vendéglőbe ebédelni. Tulajdonképpen csak elvileg ebédelt, nem igen volt étvágya és alig nyúlt valamihez. Két óra felé azonban már megint otthon volt. A haragtól reszketve valami homályos, de rettenetes elhatározással sietett fel a lépcsőn... Megijedt, mikor megpillantotta Ninát. Az asszonyka arca hófehér volt, ajka remegett a felindulástól. Jancsi eldobta a kalapját és sokáig szó nélkül nézte feleségét.

— Mi bajod? — kérdezte végül.

Az asszony nem válaszolt. Háromszor meg kellett ismételni a kérdést, míg Nina halkan mondotta:

— Nincs semmi bajom. Nagyon jól érzem magamat. Boldog vagyok, nagyon boldog — hiszen a mézesheteimet élem...

A mézeshetek szó olyan csodálatos hatással volt reá, hogy hirtelen elsírta magát. Mikor belemelegedett a sírásba, nem tudta többet abbahagyni. Görcsösen zokogott, később térdre vetette magát a szőnyegen, majd megragadta a Jancsi kezét, amelyet nedves arcához szorított.

— Jancsi, Jancsi, — hogy tudtál velem így bánni! Mindenkit elhagytam — apámat, anyámat — és most napok óta itt vagyok magamban — rettenetesen egyedül — mindig egyedül...

Egy akaratlan kis túlzás volt abban, hogy napok óta van egyedül, mert csak tegnap délután vesztek össze, Jancsinak azonban fel sem tünt a tévedés, annyira meghatotta a Nina zokogása. Letérdepelt melléje a szőnyegre, kérlelte, csitítgatta és csókkal engesztelte. Ez az utóbbi módszer hatásosnak bizonyult; egy órával később Nina már ragyogott a szeretetreméltó jókedvtől, amelyet ellenállhatatlan módon kedvessé tett az a halk megindultság, mely az elmult vihar emlékeként rezgett a lelkében. Nem beszéltek többet a tegnapi összezördülésről. Mit is beszélhettek volna róla? Egyikük sem értette, hogyan is lehettek annyira ostobák és titokban mindegyik szégyelte magát.

Belátom magam is, hogy az ilyen intimus családi jelenetek leírása éppenséggel nem épületes olvasmány és azért megfogadom magamban, hogy lehető röviden fogok velük végezni. Szónélkül azonban nem térhetek felettük napirendre, mivel mind gyakrabban ismétlődtek. Mindig nagyon váratlanul keletkeztek, mindig valami nevetséges semmiséggel kezdődtek. Mintha olyankor titokzatos varázsszóra, egy-egy elrejtett zsilip nyilt volna meg a fiatalok szívében, hogy egyszerre kiontsák minden összegyülemlett komiszságukat, melynek egyébként nem tudták hasznát venni szerelmi boldogságuk közepett.

Rendszerint egy semmiség volt az oka a mind rövidebb időközökben ki-kitörő viharoknak, néha még annyi sem.

Példának okáért: Jancsi a legjobb kedvében hazavetődik a lakására. Homlokon csókolja feleségét, az asszony pedig fagyos arccal kibontakozik karjai közül.

— Valami bajod van?

— Semmi!

— Mintha sápadtabb volnál . . .

Nina nem válaszol, hanem bemegy a szomszéd szobába és egyideig ott motoszkál. Később visszajön és szó nélkül letelepedik rendes helyére az ablak mellé. Az ura az ujságban lapozgat, azután feltekint és megdöbbenve teszi le a lapot. Az asszony arcán a végtelen fájdalom dermedt kifejezése látszik, olyan, akár egy fiatal Niobe . . .

— Nina, az Istenért, mi bajod?

— Kérlek, ne mondd mindig, hogy bajom van!

— Miért vagy ennyire ideges?

— Nem vagyok az, de ha egy nap százszor rám fogod, akkor meglehet, hogy bele fogok őrülni . . .

— Úgy látom, máris beleőrültél — mondja Jancsi, újra a kezébe véve a lapot.

Később meggondolja magát. Mégsem kellett volna olyan durvának lennie! Nina oly rettenetesen érzékeny!

— Ne gyerekeskedjünk, kis majmom! Gyere ide és csókolj meg, okosabb lesz . . .

Nina nem mozdul a helyéről.

— Nem kell már a csókom sem? — kérdi Jancsi.

— Az olyan csók nem kell, amit szánalomból adnak. Az olyan csók lealáz. Tudom, semmi kedved csókolózni, csak meg akarsz nyugtatni, mint a gyermeket, akit az ember nem vesz komolyan . . .

— Talán jó volna, ha megvernéd egyszer — suttogja a gonosz csábító Jancsi szívének mélységében.

Egy óra mulva Nina maga ül le az ura mellé. Most nagyon kedves az asszony, alázatos és hizelgő.

— Rossz asszony vagyok, ostoba, úgy-e ? No, ne nézz rám olyan szomorúan ! Hiszen az bánt éppen, hogy nem tudlak olyan boldoggá tenni, amint megérdemelnéd . . .

Most már meg lehet csókolni, sőt kell is, mert különben egész éjszaka sírni fog magában. Mindezeknek az összetüzéseknek megvan az a közös sajátságuk, hogy csókokkal érnek véget. Ők tulajdonképpen sohasem küzdik végig a csatáikat, egyikük sem győzedelmeskedik a másikon, csak abbahagyják a küzdelmet. A férj haragja fegyverszünetre lép az asszony titokzatos és kiszámíthatatlan makacsságával. Soha nem is fog kitudódni, mi adott okot az elkeseredett csatározásra. Az, hogy Jancsi megkésett tíz perccel ? Vagy más oka volt ? Sohasem fog kitudódni. Hanem mi lesz majd aztán, ha egyszer kifogynak a békítő csókokból ?

A szürke köd, mely az ősszel ráborult a Hartayék házára, még a tavasszal is ott borongott a tűzhelyük körül. A fiatal házasok most már nem igen pörlekedtek, de kicsinylő egykedvűségük sértőbb volt, mint azok a viharos jelenetek, melyeket harcias kedvvel rendeztek.

A tavasszal aztán elkotródott a köd és a szomorúság, Jancsi és Nina szemében boldog verőfény ragyogott megint : az asszonykának gyermeke született. Leány volt ugyan, — nem fiú, miként az apa remélte, sőt el is várta — de szép és egészséges gyermek.

Az öreg Hartayné, Jancsi édesanyja, nem érte meg a családi örömöt ; szegényke még az ősszel meghalt. Hartay nagyapa akkoriban Budapestre érkezett. Meglátogatta a fiatalokat és látható megindultság-

gal csókolta meg unokáját. Aztán, hosszas bevezetés után, azzal a hírrel lepte meg fiát, hogy a birtokát bérbeadta. Ő maga Bécsbe szándékozik áttenni lakását. Bajusza ki volt festve és egész viselkedésén meglátszott, hogy valamiben sántikál. Talán meg akar házasodni ? Vagy meglehet, hogy még annál is rosszabb dologban töri a fejét. Egyelőre háromszáz forintot adott a fiának, aztán megkönnyebbült szívvel ült fel a bécsi gyorsra.

A fiatal apa igen komoly, egyébként gyermeki szeretettől sugárzó és felette diplomatikus levélben tudatta a bárónővel a nagy eseményt. Ninácska is írt édesanyjának. De bekövetkezett az, amit az emberi szív minden ismerője hihetetlennek fog tartani : Szitakötőné egyáltalában nem is válaszolt a levelükre. Mindazonáltal a kisleány, Nina kívánságára Etelka nevet nyert a keresztségben, a nagyanya tiszteletére.

A hajdani Párducz-kapitány csak jóval később, talán két hónap mulva látta meg unokáját. Az öregúr a fővárosban járt (saját állítása szerint csak azért, hogy új batárt vásároljon), egy nap pedig csendesen bekullogott Hartayék lakására. Az őszbajszú Párducz nagyon zavarodott volt és szófukar. Az unokájához alig mert hozzányúlni. Mikor rövid beszélgetés után elment, az előszobában levélkét csúsztatott a leánya kezébe :

— Az édesanyád küldi . . . Vigyázz, az urad meg ne lássa . . .

Nina még az előszobában elolvasta. A levél így szólt :

«Ha az az ember elkerget magától, és ezt előbb-

utóbb meg fogja tenni, akkor gyermekeddel együtt szívesen fogad magához — Anyád.»

Szitakötőné már értesült a Hartayék házi perpatvarairól . . .

Nina száz cafatra tépte a levelet és haragjában sírva fakadt. Mostani lelkiállapotában lehetetlennek tartotta, hogy valaha elhagyja gyermekének apját.

III.

A nyáron megint nagyon beborult Hartayék feje felett az égboltozat és a sötétség ezúttal reménytelennek látszott, mintha nem akarna többé megvirradni. Éhes farkasként támadt rájuk a gondok legbrutálisabbika, a pénzszükség. Hartay hitele végképpen kimerült, régi pénzforrásai bedugultak. Édesapja is mind rendetlenebbül küldte neki havi díját. Kerülő úton tudta meg Hartay, hogy az öregúr — aki neje halála óta igen rendetlen életet folytatott — odafenn Bécsben vakmerő tőzsdei spekulációkba keveredett és nagy veszteséget szenvedett.

Hartay János, de különösen a felesége, bőségben nevelődtek odahaza és egyikük sem értett a szegénység technikájához, mely elviselhetővé teszi a cifranyomorúságot. Mikor rossznevelésű hitelezők, kalapjukkal a fejükön bekopogtattak az előszobába és mikor a végrehajtó konfidensül sorra járta szobáikat, hogy fölbecsülje fénymázas és fénymázatlan bútoraikat: Hartay először érezte életében a szegénység lealázó voltát, az asszony pedig sírva menekült gyermekével a konyhába . . .

Tikkasztó augusztusi meleg volt. A város izzó

aszfalt-katlan volt, fülledt kis lakásukban pedig türhetetlen volt a hőség.

— Ha vidékre mehetnénk! — sóhajtotta az asszony.

Epesztő honvágyat érzett a falu után, a lombos fákkal árnyékos, gyepes vidéki kertek után... De hová menjenek? Az öreg Hartay bérbeadta birtokát, Szitakötőékre pedig gondolniok sem szabad... Fürdőhelyre? Ó, ahhoz pénz kell!

Az asszonyon végül valóságos apátia vett erőt. Nem érdekelte már semmi, csak a gyermeke, akinek sápadt arcocskája ugyancsak vidékre kívánkozott. Az anyjának már öltözködnie sem volt kedve. Fűzetlenül és fésületlenül járt-kelt a szűk lakásban — rövid ideig tartott boldogságuk fészkében, mely az augusztusi napok óta valóságos undort keltett benne, minden pillantásában pedig, melyet az urára vetett, benne volt a szemrehányás. Vagy még annál is több, a vádnál is több: az ítélet — a néma megvetés.

Hogyan is becsülhetne egy asszony ilyen férfit? Kedvetlenül, tépelődésekbe merülve, képtelen terveket forgatva a fejében és örökké tétlenül feküdt a diványon. Örökké dohányozott, örökké ismétlődő füstkarikákat fujt a levegőbe, mint a fatalista tunyaság bálványa. Az asszony már nem is tudott ránézni; attól félt, valami többé jóvá nem tehető igazságot találna kiszalasztani a száján... Nem, nem becsülte semmire ezt az embert, már nem is szerette. A puszta jelenléte idegessé tette, a közeledése pedig valósággal felháborította. Semmit sem érzett már abból a szerelmes lázból; semmit sem érzett, csak csömört.

Hartay egy nap néhány könyvet hozott haza. Jogi könyveket. Hosszú tépelődéseinek eredményeképp elhatározta, hogy tanulni fog; leteszi a jogi vizsgáit. Úgy érezte, ráerőszakolt tétlensége, ez a rettenetes semmittevés, amely már megútáltatta vele önmagát is, előbb-utóbb megöli. Egypár napig lapozgatott a könyvekben, egyre csappanó kedvvel, aztán nem nyúlt többet hozzájuk, hanem megint csak cigarettázva feküdt a diványon. A kisleány akkoriban sokat sírt, tulajdonképpen mindig: reggeltől estig és alkonyattól hajnalig.

Az asszonyon, aki kissé felvidult, mikor urát dolgozni látta, megint végtelen keserűség vett erőt. Most már nem is igen beszélgettek egymással. Úgy éltek egymás mellett, fásultan és reménytelenül, mint két kiéhezett hajótörött a puszta sziklán.

A türhetetlen állapot erőszakos véget ért.

Hartay, aki újabban sokat járt a házon kívül, talán csak azért, hogy elkerülje felesége pillantását, késő este borosan jött haza. Nem ivott különben, de mikor Nina most megérezte lehelletén a borszagot, a felháborodás és az undorodás miatt közel jutott az ájuláshoz. Ez kellett még csak, hogy a mérték beteljék!

Mikor aztán Hartay a gyermekhez akart közeledni, Nina szenvedélyesen eléje vetette magát.

— Ne nyúlj hozzá!

— Mi bajod? — kérdezte Jancsi, akit megdöbbentett az asszony hangja.

— Semmi! Semmi! Csak szégyelem magam, hogy az uram vagy, és szégyelem, hogy apja vagy ennek a gyermeknek . . .

Hartay, mintha egyszerre kijózanodott volna, sápadt arccal nézett az asszonyra.

— Mi bajod ? — kérdezte újból.

Az a rettenetes sok keserűség, amely hónapok óta összehalmozódott Nina szívében, most egyszerre kifakadt.

— Hát nem érzed, mennyire megvetlek ?

Régen tudta Jancsi, mit érez iránta az asszony, — hiszen kiolvashatta a szeméből — de mikor most kiméletlenül a szeme közé vágta : a vére mégis a fejébe szökött.

Maga sem tudta, mit beszél és mit művel, mikor felemelt ököllel állott eléje.

— Hallgass — mert . . . !

Nina nem válaszolt semmit, csak felemelt fővel állott előtte és élesen rászögezte a két szemét . . . . Néma pillantásában volt valami, ami végleg elvette Hartay eszét. Elkövette a legförtelmesebb dolgot, amit férfi elkövethet : megütötte a feleségét. Akár a részeg paraszt. Nem a nőnek szólt az ütés, hanem a makacs renitenciának, a lázongó gyülöletnek, a féktelen megvetésnek, mely női alakban állott előtte . . .

Az asszony egy kiáltást sem hallatott, meg sem mozdult az ütésre, Hartay pedig bement a szomszéd szobába és levetette magát a diványra.

Mikor reggel felriadt súlyos álmából, mély csendesség volt körülötte. Bejárta a lakást : az asszonynak sehol semmi nyoma. A gyermek is eltünt vele. Eleinte megrémült, ismervén Nina büszke és makacs jellemét ; amit azonban a cselédleánytól hallott, az némileg megnyugtatta. A cseléd azt vallotta, hogy asszonya hajnalban felköltötte, kocsit hozatott és a gyermekkel

együtt elhajtatott. Teljesen felöltözött, a kis Etelkát is melegen bepólyálta és magával vitte a kis táskáját, meg a tejesüveget is.

— Az édesanyjához ment — mondta Hartay magában.

Négy nap is elmult, míg erről teljesen megbizonyosodott. Szitakötőék ügyvédje felkereste a szalmaözvegy férjet lakásán és Nina megbízásából röviden azt az ajánlatot tette Hartaynak, hogy váljanak el.

— A bárónő ötlete ez ? — kérdezte Jancsi.

— Nem, tisztára a fiatal nagyságáé.

Minek is ellenkezett volna az asszony akaratával ? Szerelmi házasságuk csődöt mondott. Régen nem szerették már egymást és csak az álszemérem tartotta őket vissza attól, hogy nyiltan bevallják. Legalább Hartay a maga részéről — igaz, hogy némileg szégyenkezve — bevallotta önmagának, hogy fagyos közömbösséggel viseltetik az asszony iránt. Nincs az asszony lelkében semmi, ami vonzaná ; de a szépsége sem érdekli már. Ha pedig visszaemlékszik azokra a kicsinyes és szégyenteljes házi jelenetekre, amelyeknek a rendezésében kifogyhatatlan volt Nina lelemény e : keserűség fogja el most is. Halálosan belefáradt már a sivár küzdelmekkel telt életbe, minek ellenezné tehát a válást.

Hogy színleg mégis makacskodott egy ideig, azt csak gavallérságból tette. Úgy érezte, nagyon is lealázná az asszonyt, akit úgy szöktetett el az édesanyja házától, ha most szó nélkül elbocsátaná magától, mint a kiszolgált cselédet.

— Szeretem a feleségemet — mondta az ügyvédnek — és nem tudok hinni az ő gyülöletében . . . Meg-

bántottam, tudom; nem gondoltam meg, mit teszek... Bocsánatot akarok tőle kérni, még pedig élő szóval. Ha akkor is köti magát a váláshoz, akkor útjára eresztem, mert az a vágyam, hogy boldog legyen a maga módja szerint... Nem hiszem azonban, hogy megkötné magát!

— Meg fog róla győződni! — mondta elmenőben az ügyvéd.

Négy nap mulva nagy meglepetés érte Hartayt: Nina váratlanul és minden előzetes bejelentés nélkül belépett elárvult budapesti lakásukba. Hartay azt várta, hogy hosszas alkudozásokba fognak vele bocsátkozni, a bárónő leánya azonban röviden és erélyesen járt végére a dolognak. Az ügyvéddel jött. Az édesanyját, aki nem akart azzal az emberrel szembe nézni, akit jobban gyülölt a betegségnél, lenn hagyta a kapu előtt várakozó kocsiban.

— Jónapot! Én vagyok!

— Nina!

Hartay eléje akart sietni, az asszony azonban gyors kézmozdulattal távoltartotta magától.

— Semmi komédia! Azért jöttem, mert azt mondták nekem, maga nem akar beleegyezni a válásunkba, míg a szemébe nem mondom, hogy nem szeretem... Hát nem szeretem! Rendben vagyunk már?

Hartay közel volt hozzá, hogy hangos kacagással válaszoljon a különös beszédre, de aztán eszébe jutott, hogy Nina ezt nagyon rossz néven venné és ezért megőrizte komolyságát. Sőt egy kis mélabús árnyalatot is sikerült a hangjába vegyíteni, midőn így válaszolt:

— Hát ennyire vagyunk már, Nina?

Nina kedvetlenül vállat vont.

— Ugyan mirevaló ez ? Mi nagyon jól ismerjük már egymást és mindegyikünk tudja, mit várhat a másiktól. A szerelemmel és azzal, amit boldogságnak szokás nevezni, torkig vagyok. Tudom, maga is. Rendes élet után, nyugalom után vágyódom, hogy tisztességgel felnevelhessem a gyermekemet.

Hartay úgy találta, a felesége egy hét óta igen előnyösen megváltozott. Egyszerű elegánciával és nagy gonddal öltözött, arcát pedig kissé megbarnította a vidéki nap.

— És ha ezek után sem nyugszom bele a válásba ? — kérdezte mosolyogva.

Ninának megint a fejébe szökött a forró vére . . . Ó, ő egy hétig oly kimondhatatlan boldognak érezte magát, mint a hajótörött, aki hajmeresztő szenvedések után végre visszatalált biztos otthonába. Egy hétig egyebet sem tett, csak heverészett a kertben, játszott a gyermekével és hizelegve, mint a doromboló cica, hozzádörgölődzött a bárónőhöz. Mindent a régiben talált otthon : a leánykori szobája, az egész ház, a ház népe, — minden a régiben volt . . . Úgy határozták el édesanyjával, hogy a multat kitörülik emlékezetükből. Hartayné megint Ninácska lesz. A különbség csak annyi, hogy leánykori szobája mellett, a másik szobában csipkés bölcső reng. És az is jól van úgy, mert a bárónőnek, az öreg Párducznak és az egész háznak van kit kényeztetni a gügyögő Etelka rózsás személyében . . . És most az az ember, akire az utóbbi napokban úgy gondolt csak vissza, mint egy félelmetes fekete fantomra, amelyhez hasonlót lázas álmaiban lát a beteg, most az az ember feléje nyujtja megint a kezét . . . Nem akar belenyugodni a válásba !

— Mit akar tőlem ? Miért akarja, hogy a felesége legyek ? Hiszen nem szeret és nem is tud eltartani . . . Azt is tudja, hogy magam sem szeretem. Nem, nem ! Még csak nem is becsülöm ! Pénzt akar talán ? Amim van, azt szívesen odaadom, csak hagyjon békében a gyermekemmel . . .

Hartay arca hirtelen elborult.

— Elég volt ! Belenyugszom mindenbe, amit akar . . .

— Belenyugszik a válásba ?

— Bele ! Ha eddig nem tudtam volna, most már tudom, hogy nemcsak jogomban van, de kötelességem is elválni. Maga sohasem volt a feleségem . . . Többet mondok : sohasem volt nő . . . Ha az volna és ha életében csak egy óráig is szeretett volna, sohasem alázhatna meg annyira, mint tette most . . .

Szíve megint telve volt keserűséggel. Nina nem ügyelt erre, ő csak sietett szaván fogni az urát.

— Az ügyvéd úr majd elintéz mindent.

— Amint tetszik.

— Tehát rendben vagyunk !

Egy kicsit habozott még az asszony. Kesztyűje gombjával babrált, közben azon gondolkozott, hogy mit is illik ilyen helyzetben mondania.

— Hát — Isten áldja meg, Jancsi ! — mondta hosszú szünet után.

Jancsi az ablaknál állott.

— Isten áldja meg !

Igy búcsúztak egymástól.

A többi már az ügyvéd dolga volt és az ügyvéd gyorsan végzett.

Negyedévvel később az egyházi bíróság kimondta, hogy Hartay Jánost és Szitakötő Annát elválasztja egymástól, egyszersmind megadván mind a két félnek «az újra való házasodás jogát».

IV.

Hat egész esztendő telt el az emlékezetes, de sem Ninára, sem Hartayra nézve legkevésbbé se szomorú emlékű nap óta, amikor kihirdették a házaspárnak a válást kimondó ítéletet.

*

Ragyogó szép és tikkasztóan forró tavaszi nap . .

Vidéken vagyunk, a bárónő házában. (A ház tizenkét ablakos, tekintélyes úriház és bár a hajdani Párducz-kapitány nevére van a telekkönyvben jegyezve, a város apraja-nagyja konokul csak a bárónő házát emlegeti.)

— Eta ! Eta ! — kiáltja a kerti verandáról egy férfias csengésű hang.

Jó emlékezőtehetséggel megáldott olvasók ebben a hangban, amely igen alkalmas volna egy lovasezred vezényléséhez, Szitakötőné, született Enyedi Etelka bárónő hangjára fognak ismerni. A veranda leeresztett ponyvája megmozdul és a résből csakugyan a bárónő szúrós, sötét szeme villog elő.

Akit hivogat, az a hat-hét esztendős kisleány, visszafojtott lélekzettel, némán, mint az egérke lapul meg a veranda fala alatt, ahová nem láthat el a nagymama. A kisleány két kezecskéje rettenetesen masza-

tos, fehér ruhácskáján pedig arasznyi szakadás ásítozik, — mindenesetre elég ok arra, hogy a jelen pillanatban kerülje a találkozást a megtorló igazság képviselőjével.

— Eta! Hol vagy?

Eta nincs már sehol. Mélyen lehajolva, nesz nélkül és nyílsebesen surran el a fal hosszán, aztán elnyelik a virágos kert bokrai... A rózsabokrok között futva, hanyatt-homlok egy öregúr karjai közé szalad. Párducz-kapitány az, aki kesztyűs kézzel hódol a bogárvadászat hasznos szenvedélyének.

— Jaj, apó, szaladj velem — jön a nyanya!

— Eta! — hangzik a bárónő hangja a közeli bokrok mögül.

Apó egy pillantást vet csak a kisleány külsejére, aztán megérti a helyzet veszedelmes voltát.

— Szaladj a mosókonyhába — súgja. — Ott láttam a mamádat.

És Eta, aki jól tudja, hogy apónál csak meleg rokonszenvre, de komoly védelemre nem találhat, a mosókonyhába menekül, gyorsan, mint az evet.

— Hol jártál, kis haszontalan? — kérdi az édesanyja, aki éppen befejezi a klórmész káros hatásáról tartott szabad előadását.

— A kerítésnél játszottam...

— És vermet ástál? És a ruhád?

— Megtépte a cseresznyefa...

— Istenem, Eta, te felmásztál a fára? Megöl a szégyen, hogy ilyen leányom van! Ha meglátna nyanya!

Eta időközben könyökig beledugta két kezét a szappanosdézsába. Karhatalommal kell elvinni onnan.

Titokzatos hátsó folyosókon, a nagymama ajtaját óvatosan elkerülve, betuszkolják a gyermekszobába, ott hamarosan megmosdatják és átöltöztetik. Amikor aztán a verandára lép, hogy kezet csókoljon a nyanyának, aki okulárével a szemén olvassa az újságot, a kis leány már ragyog a tisztaságtól és az engedelmességtől.

— Miért vetetted le fehér ruhádat ? — kérdi a nagymama.

Nina asszony anyai önföláldozással segítségére siet gyermekének, magára vállalván a füllentés kellemetlen kötelességét.

— Kár a szép fehér ruháért . . . Játszani jó neki a kék háziruhája is . . .

Aztán siet másra terelni a szót.

— Ki hozta ezt a szép rózsát ? Nem a mi kertünkből való.

— Király szomszéd küldte . . . Spárgát is küldött, meg uborkát. Micsoda uborkái termettek !

A nyanya tovább olvas és csak közbevetően mondja :

— Meghívtam Királyt ebédre . . .

A fiatal asszony erre rögtön jókedvű lesz.

— Tyűh, akkor nekem is át kell öltöznöm !

Ő is tudja, amit már tud az egész város, hogy Király miért jár oly sűrűn a házukba. A szomszédnak, aki két esztendővel ezelőtt megvette a Bécsben végleg tönkrement Hartay birtokát, nagyon a kedvére való asszony volna az elvált menyecske. Nem nyilatkozott ugyan még — sokkal zárkozottabb és megfontoltabb természetű ember, semhogy egyhamar elégetné maga mögött a hajókat, — de végleges elhatározása már ott fénylik a két szemében, amikor Ninára pillant.

A bárónő már eleve a Király pártján áll. Ha van anyától lett ember, aki megközelítheti a vők ideálját, akkor Király az. Gazdag ember és kitünő gazda. A Hartay lezüllött jószágából rövid idő alatt valóságos mintagazdaságot csinált. Amellett minden ízében úr: előkelő, diszkrét és rokonszenves modorú. Van azonkívül még egy tulajdonsága, amellyel nagymértékben megnyerte a bárónő jóindulatát: pontos, mint az óramű, rendszerető a pedantériáig, a szőrszálhasogatásig. És Nina? Félig-meddig már ő is megbarátkozott a gondolattal, hogy Királyné lesz. A gyászos hajótörésből, amellyel a boldogság honába tett első fölfedező útja végződött, egy érzése maradt vissza; rögeszmévé fejlődött ellenszenve minden úgynevezett szerelmi házasság ellenében . . . Eleinte hajlandóságot mutatott arra is, hogy sommás úton pálcát törjön a házasság egész intézménye fölött. A férfiak léhák és üres szívűek . . . Kivétel csak egy van: az természetesen Párducz-apa. (A legromlottabb férfi is ösmer egy tisztességes asszonyt: a saját édesanyját — és a legelkeseredettebb nő is ösmer egy jóravaló férfit: az apját.)

Később kissé lejjebb ereszkedett férfigyülölő elveinek magaslatáról és szalmaözvegységének harmadik évében — igaz, hogy csak akadémikus formában és a legnagyobb titokban, egy második házasság eshetőségeit kezdte mérlegelni. Ennek igen prózai oka volt: nem érezte magát nagyon jól a szülei házban. A báróné idők folyamán semmit sem engedett abszolutisztikus hajlamaiból és leányával szemben éppoly erélyesen gyakorolta a korlátlan hatalmú családfő jogait, mint unokájával szemben. Külön autonómiá-

val felruházott fiókháztartást nem tűrt meg a maga házában ; Ninának ma sem engedett több önállóságot, mint amennyit az leánykorában élvezett, és Eta nevelését is személyesen kívánta vezetni. A fiatalasszony csakhamar megalázónak találta helyzetét. Amellett állandóan az a kellemetlen érzése volt, mintha idegen helyen laknék, vendégségben. Egy zúg után vágyódott, amely az övé, egy-két szoba és egy konyha után, ahol ő az asszony.

Mikor Király Sándor, az új szomszéd, gyakori vendége lett a Szitakötő háznak, Nina, aki akkoriban már igen kedvetlen volt, egyszerre megint élénkülni kezdett, sőt az öltözködésre is nagyobb gondot fordított. Minél jobban kiösmerte ezt az embert, akit mindenkép jóravalónak talált (ha nem is éppen szeretetreméltónak), annál erősebben vágyakozott megint a társadalmi pozició és az önálló munkakör után, amelyet a szülei ház soha, csupán csak a férj adhat meg a nőnek. A szerelmet nem is vonta bele számításai körébe Nina. Gyökeresen kiábrándult abból, amit boldogságnak szokás nevezni, abból a nyugtalan, örökké hullámzó, megbízhatatlan és annyi lealázással és keserűséggel járó érzésből. Ha újból férjhez megy, bizony nem köti sorsát semmiféle tüzeskedő, csélcsap novellahőshöz. Király — ez egészen más ! Ő reális és megbízható ember. Mindenben pontos és kifogástalan ; feleségét is bizonyára kifogástalan módon boldogítja, az óramű pontosságával.

Hanem most térjünk vissza egy pillanatra a Szitakötőék kerti verandájára, ahol a bárónő, miként említettem, éppen a fővárosi lapokat olvasgatta.

Nina a kisleánya csipkés gallérját igazgatta, midőn

észrevette, hogy a bárónő arca újságolvasás közben vérvörös lesz.

— Valami érdekes van a lapban ? — kérdezte a fiatalasszony, tettetett ártatlansággal.

— Semmi ! — mondta a bárónő kurtán.

Abbahagyta az olvasást, az ujságot azonban nem tette le az asztalra, hanem bezárta a szekretárba, amelynek száz fiókjába rajta kívül eleven ember még be nem pillantott.

Nina rögtön tudta, mit jelent a bárónőnek ez a különös intézkedése. Az ujságban van egy cikk, amelyet neki, Ninának nem kell elolvasnia. Azért nem kell elolvasnia, mivel arról az emberről szól — izéről — miként a megszelídült Párducz szokta mondani — Hartay Jancsiról. Újabban igen gyakran volt róla szó a lapokban és a bárónő mindig gyakorolta az utólagos cenzúra jogát. Nina pedig, aki kíváncsiság dolgában nem maradt mögötte Éva akármelyik leányának, természetesen mindig talált rá módot, hogy kifogjon az anyai intézkedésen. A konzervatív bárónő nem számolt azzal, hogy a korral haladó kisváros nagytrafikjában is árulják az összes fővárosi lapokat.

Tíz perccel később Nina bizalmas cselédje, Eta kis francia pesztonkája, már elhozta a kívánt újságot. A fiatalasszony csakhamar megtalálta a hajdani ura nevét. Hartay János képviselő, az országgyülés szélső ellenzékének újabban oly sokat emlegetett tagja, miként beavatott körökben suttogják, legközelebb egész csöndben oltárhoz fogja vezetni Erdey Sarolta kisasszonyt, az operett-színház ismert csillagát . . . Az eljegyzés hírét kellő fenntartás mellett közölte a lap, miként az érdekesnek nevezett pletykakat szokták közölni.

Nina különben ismerte az újságban említett Erdey kisasszonyt látásból és híréből. Csinos volt, nagyon csinos — a híre pedig rossz volt, nagyon rossz.

— Éppen csak ez kellett még annak az embernek! — mondotta Nina magában. Most már egészen el fog zülleni!

Egy kis jámbor borzongást érzett, mikor egyszerű háziruhájában a kisvárosi kertben állva, a színpadi kalandok vöröshajú hősnőjére gondolt. Olyanféle érzés volt ez, aminő elfogja az istenfélő embert, mikor megtudja, hogy a bűnöst utolérte büntetése: megelégedéssel vegyes sajnálkozás.

A Szitakötő-családban egyébként rendületlenül élt a Hartay elzüllésében vetett hit. El fog zülleni. Ha ma nem, hát holnap: de egyszer rossz véget ér.

Amióta elváltak, csak egyszer látták egymást szemtől-szembe, akkor is csak futólag, a budapesti pályaudvaron. Hartay udvariasan megemelte a kalapját az asszonyok előtt. Eleintén meg is látogatta a leányát, — az elválásnál úgy egyeztek meg, hogy az apa kéthetenként egyszer láthatja Etát — a bárónő azonban, aki az ilyenféle találkozásoknál Hartayt fogadta, száz körmönfont maliciával oly kellemetlenné tudta tenni a rövid együttlétet, hogy az apa végre önként lemondott minden jogáról. Megelégedett azzal, hogy minden újévkor levélben megkérte Gedeon urat, küldje el neki a gyermek legújabb arcképét. Ezt a kis szivességet nem lehetett tőle megtagadni, ámbár a bárónő úgy vélekedett, ezt is csak az ő bosszantására eszelte ki az az ember.

— Mit érdekli őt a gyermek? Velem akarja elhitetni, hogy szereti? Nevetséges!

A bárónő gyakori jóslata, amely Hartay küszöbön álló végleges elzüllésére vonatkozott, csodálatosképpen nem akart teljesedésbe menni. Sőt újabban olyan utat vett Hartay, amely a közfelfogás szerint éppen nem vezet a züllés felé.

Nina szerető rokonai és szíves ösmerősei kezdettől fogva gondoskodtak róla, hogy többé-kevésbbé csípős adomák segítségével körülményesen tájékoztassák hajdani urának életmódja és viselt dolgai felől.

A mende-mondák tanusága szerint Jancsi úr, közvetlenül elválásuk után, azzal foglalkozott, hogy kiélvezze visszanyert szabadságát. Ez a foglalkozása, melynek színhelye éjjeli és nappali mulatóhelyek voltak, — a mulatóhelyeket únott arccal, örökké kedvetlenül, de jobb ügyhöz méltó következetességgel látogatta — ez a foglalkozása, mondom, annyira igénybe vette minden idejét, hogy nem igen ért rá egyéb dolgaival törődni. Abban az időben, mikor a bárónő megnyugodva konstatálta, hogy Hartay elzüllésére vonatkozó Kaszandra-jóslata immár beteljesült: az elvált férj egész viselkedésében meglepő, szinte valószínűtlen változás következett be. A változás, melynek részleteit illetőleg Szitakötőék sohasem tudtak teljesen tisztába jönni, összeesett az öreg Hartay második házasságának időpontjával.

Jancsi édesapja ugyanis megházasodott Bécsben. A hölgyről, akit ezúttal oltárhoz vezetett, csak annyit tudott a világ, hogy provokálóan plasztikus termete van és hogy erősen kendőzi az arcát. A családi származása tisztázása céljából foganatosított geneológiai kutatások valami máriahilfi szatócslakás homályába vezettek.

Jancsi akkoriban a dühtől remegve sietett Bécsbe.

— Az Istenért, mit tett, édesapám ?

Az öregúr cinizmusának páncéljával fegyverkezve fogadta.

— Mit akarsz, fiam ? Ostobaságot követtem el a házasságommal, — meglehet . . . Te akarsz nekem ezért szemrehányást tenni ? Te, aki ugyancsak ostoba módon házasodtál ? Hallgattál te akkor az én intő szózatomra ? Úgy-e, hogy nem ? Miért hallgatnék én most a tiedre ?

Jancsit végleg elkeserítette a párhuzam, amit az öregúr a maga házassága és az övé között vont.

— Szomorú, hogy öregember létére így beszél !

— Meglehet, de ez nem tartozik reád. A fiam vagy és kötelességből elnézőnek kell lenned apád gyöngeségei iránt . . .

Miközben ezt mondta, ravasz tekintetével hidegen végigmérte a fiát. Ha ránézett az ember, azt a benyomást nyerte, hogy az öreg Hartay hidegen számító ember. Csakugyan erre vallott egész eszejárása. Ami azonban a cselekedeteit illeti, azok életét az ostobaságok szakadatlan láncolatává tették.

Ennek a különös párbeszédnek hatása alatt történt, hogy Hartay Jancsi egy nap fölébredt . . . Már akkor megint Budapesten találta magát. Fölébredt, ámbár megelőzőleg nem is aludt, hanem gondolataiba merülten, nyitott szemmel feküdt diványán. Már azelőtt is, hónapokkal, sőt esztendőkkel azelőtt, gyötrelmes vergődés volt az élete, örökös küszködés a titok-

zatos és megszégyenítő nyomás ellen, mely akaratát és tetterejét megbénította. Most egyszerre, mintegy láthatatlan kéz érintésére, fölriadt és szemét bántotta a vakító, józan nappali fény, mely az ablakon át beáradt. Fölkelt, azzal a csodálatos, világos tudattal lelkében, hogy ezzel a pillanattal életének új időszaka kezdődik. Annyira világos és meggyőző volt benne ez a tudat, hogy megjegyezte magának a reveláció idejét is, a napot és órát. Február 17-én, délután félötkor . . .

Félesztendővel később Szitakötő Nina meglepő hírt vett: volt urát a jogtudományok doktorává avatták . . .

— Lehetetlen! — csodálkozott Nina.

— Protekcióval minden lehetséges — mormogta némi keserűséggel a bárónő, aki, ha rajta áll, szívesen rendelte volna el a fegyelmi vizsgálatot a fővárosi egyetem tanácsa ellen.

A Pestre fölrándult ösmerősök akkoriban nem igen találkoztak Hartayval az éjjeli mulatóhelyeken, de annál többen láthatták a bíróságok tárgyalási termeiben, a kúriai palota folyosóján és a miniszteri hivatalok előszobáiban. Örökké sietett, a felöltője zsebe telve volt aktákkal és rendesen egypár békétlen arcú embert, vidéki klienst, hurcolt magával. Már az ügyvédi oklevelet is megszerezte és még mindig anyai nagybátyjának, a híres Fodor fiskálisnak irodájában dolgozott. Szóbakerült akkoriban az is, hogy elveszi az öreg Fodor leányát, de ez a kósza hír, amely eljutott a hajdani Hartayné fülébe is, csakhamar pletykának bizonyult.

Az öreg Fodor fiskálisnak nagy mágnás-klien-

telája volt és midőn néhány nagyúr, Isten tudná, miféle gazdasági érdekek istápolása céljából, új pénzintézetet alapított, a leghatalmasabb közülük megkötötte magát, hogy Hartay legyen az intézet ügyésze. A szóbanforgó nagyúrnak talán nem is annyira a Hartay jogi tudománya imponált, mint inkább a gorombasággal határos szókimondó természete. A fiatal ügyvéd egy tanácskozás alkalmával a napnál világosabban kimutatta nagyméltóságú kliensének, hogy halvány sejtelme sincs a szőnyegen fekvő jogi kérdésekről, az excellenciás úr pedig e pillanattól fogva lelkes patrónusává lett az ügyvédnek.

Aki gorombáskodik, az nem lop, gondolta magában.

Az elválásuktól számítandó ötödik esztendő végén, (miként a mohamedán vallás a Hedsrával, Nina az elválással kezdett új időszámítást) Hartay egy időközben megürült kerületben képviselőjelöltnek lépett föl. A képviselőházban, amelynek egyik szélső ellenzékéhez tartozott, csakhamar sokat beszéltetett magáról; nem annyira ékesszólása miatt, — előadóképessége meglehetős fogyatékos volt — de tekintélyt szerzett magának éles és józan ítélőképességével és félelmessé tette magát kíméletlen harci kedvével és csípős ötletességével. Hartay rövid képviselőházi felszólalásainak mindenekelőtt két buzgó olvasója volt, azok pedig nem a választókerület tótjai, hanem a Szitakötő-ház lakói közül kerültek ki. Az egyik a bárónő volt, a másik, aki az anyja hátamögött titokban hódolt a budget-vita tanulmányozás ártatlan és legkevésbbé sem szórakoztató szenvedélyének, Nina volt. A bárónőt a vizsgálóbíró szenvedélye ösztönözte az újságolvasásra, — még utólag is

gyüjtötte a terhelő bizonyítékokat a már elítélt bűnös ellen — Ninát pedig a tiszta női kíváncsisága.

— Mégis el fog zülleni — mondta, édesanyjának gyakori kijelentéseit hangoztatván, mikor a Hartay és Erdey Sarolta állítólagos eljegyzési hírét olvasta.

Ez az öröm — ha ugyan öröm volt — nem tartott sokáig. Ennek pedig hűséges udvarlója volt az oka, Király szomszéd, aki aznap náluk ebédelt.

Ebéd után, mikor a bárónő anyai diszkrécióval magukra hagyta a fiatalokat a verandán, Király egyszerre csak Hartayról kezdett beszélni, amit eddigelé sohasem tett. Hogy a kisleány, aki a közelükben labdázott nagyapjával, meg ne érthesse, németül beszélt.

— A fővárosban jártam tegnap és ott találkoztam valakivel, akiről nem szívesen emlékezem meg. Éppen ön előtt nem és ha ön nem is ösméri okaimat, sejtheti, vagy legalább is sejthetné . . .

Nina, akit Király úr nagyon is körülményes beszédmodora néha kissé idegessé tett, most a szavába vágott.

— Ha nem szívesen teszi, akkor minek beszél róla ?

— Beszélnem kell, mivel ezzel egy harmadik személynek adott igéretemet váltom be, ámbár jól tudom, hogy már a harmadik személy nevének említésével is kínos emlékeket fogok önben fölébreszteni.

— Hartayról van szó ? — mondta Nina, kissé elpirulva. — Nos, mit igért Hartaynak ?

Király, miután az asszony így gyorsan átsegítette a gáton, elmondta, hogy a fővárosban véletlenül találkozott Hartayval, akivel a birtokvásárlás alkalmával ösmerkedett meg ; a képviselő elvitte magával

a lakására és ott egy Ninának szóló megbízást ruházott reá.

— És mit akarhat Hartay úr tőlem ? — kérdezte az asszony.

— Olyan dolgot, ami — félek ! — fájdalmat fog önnek okozni. Ő látni akarja a leányát . . . Azt mondja, a bárónő az oka, hogy évekig távol maradt a gyermektől, de most már nem türtőzteti magát tovább. Úgy látszik, valaki beszélt neki a gyermekről ; alkalmasint elmondták neki, hogy egészséges és eszes kisleány . . . Arról is értesült, hogy a gyermek nem tud semmit az édesapjáról és ez a körülmény láthatóan fölháborította. Azt mondta nekem, most már nem elégszik meg egy futó látogatással. Hosszabb időt akar együtt tölteni a gyermekkel. Azt akarja, hogy Eta ösmerje és szeresse meg apját . . .

Nina szinte elsápadt az ijedtségtől, de azért volt benne annyi önuralom, hogy édesatyjának, aki fülelve közeledett hozzájuk, a bárónőtől eltanult szelíd határozottsággal odaszóljon :

— Apó, talán jó volna, ha Etára ügyelne ? . . .

A hajdani Párducz kapitány kissé elpirult és erőltetett jókedvvel mondta :

— Hiszen szépen eljátszunk mi ! Ugy-e, Eta pajtás ?

— De mit akar tulajdonképpen ez az ember ? — kérdezte Nina a szomszédtól.

— Az én közvetítésemmel egy ajánlatot tétet önnek : békés ajánlatot, miként neki mondani méltóztatott. Azt kívánja, engedje át neki a kisleányt hat hétre . . .

— Neki ? Ez őrültség ! Hiszen eddig semmit sem törődött a gyermekkel . .

— Azt a magam részéről nem mernén ilyen határozottan állítani — mondta Király szomszéd. — Meglehet, hogy tévedek, de én azt a benyomást nyertem, az ön volt ura melegen érdeklődik a gyermek sorsa iránt. A lakásán rámában őrzi Eta összes arcképeit, sőt a hálószobájában, ahol szinén volt alkalmam megfordulni, üvegharang alatt egy pár kicsi kék selyemcipőcskét láttam, amelyről azt hiszem, hogy Eta cipője lehetett.

— Az Eta első cipője! Vissza fogom tőle követelni, ez az anyát illeti!

— Tudomásomra jutott az is, — folytatta Király rendületlen nyugalommal — hogy Hartay úr ötvenezer forint erejéig biztosította a kisleányt... Mindezt csak az igazság kedvéért mondom el; ön tudja, egyébként nem rokonszenvezem Hartay úrral és az okát is sejtheti...

Ninának azonban ezúttal nem volt kedve sejtelmekkel foglalkozni; a kilátás, hogy Eta hozománya ötvenezer forinttal meggyarapodott, megelégedéssel töltötte ugyan el anyai szívét, de a Hartay békés ajánlata fölháborította és megijesztette.

— Hogyan követelheti ez az ember tőlem, hogy átengedjem neki a leányomat? Talán a vöröshajú Erdey kisasszony gondjaira bízzam Etát? Sola!

— Az igazság kedvéért el kell mondanom, hogy az Erdey Sarolta kisasszonyra vonatkozó hír nem felel meg a valóságnak. Hartay urat — nem tudom miért? — újabban nagyon gyakran emlegetik mint vőlegényt. Úgy mondják, ezt a hírt egy ellenpárti lap eszelte ki, Hartay bosszantására...

— Egyre megy! — mondta Nina. — Én minden-

képpen visszautasítom Hartay úgynevezett békés ajánlatát.

— Ezt ő maga is valószínűnek tartotta, mert azt is mondta, hogy az ön esetleges tagadó válaszát nyilt hadüzenetnek fogja venni...

— Hadüzenetnek ?

— Amely őt feljogosítja arra, hogy a saját belátása szerint érvényesítse apai jogait.

— Vajjon mit érthet ezalatt ? — kérdezte Nina, némileg meghökkenve.

— Magyarázatot nem adott, de ösmerve az ő kíméletlen makacsságát...

Király elhallgatott és az asszony is elgondolkozott.

— Jól van ! — mondta később — nem félek az ő fenyegetéseitől. Ha perelni akar : védekezni fogunk...

Abban állapodtak meg, hogy egyelőre nem szólnak a dologról a bárónőnek. Minek izgatná magát nyanya ? Hogy mi az ő véleménye, azt különben is tudták.

E pillanatban hangos perelés hallatszott a veranda lépcsőjén. Eta makacskodott, apó pedig ijedten kérlelte.

— Csitt, Eta ! Ilyet nem szabad mondani !

— Azért is mondom, — erősködött a kisleány, aki anyai jusson örökölte az önfejűséget.

— Mit mondasz, kis haszontalan? — szólt közbe Nina.

— Elmegyek édesapához !

Ez a vékony gyermekhangon tett kijelentés úgy hatott az egész társaságra, mintha váratlanul ágyúlövés dördült volna el a békés, verőfényes kertben.

A.M.N.MUZEUM KÖNYVTÁRA

A dolognak különben egyszerű magyarázata volt. Apó a veranda lépcsőjén ülve, a térdén lovagoltatta Etát.

— Hova lovagoljunk, Eta ? — kérdezte.

Erre minden jónevelésű leány azt mondja : A vásárra ! Eta azonban nem volt példás nevelésű kisleány és merő vásottságból azt mondta : Édesapához ! Ezen aztán összekaptak ketten a vén Párduczczal. Csakugyan tiszta vásottságból szokta csak emlegetni apát, ezt a furcsa hangzású, ingerlő szót, amely a Szitakötő házban szigorúan tilos volt, mint több más kifejezés is, amit a ház körül lézengő parasztgyerekektől tanult el a kisleány.

V.

Hartay a hadüzenete után, melyet Király szomszéd vitt meg a volt feleségének, jó ideig semmit sem hallatott magáról. Nina nem nagyon kereste ennek okát, hanem örült, hogy a képviselő most megint a minisztereknek alkalmatlankodik és nem neki.

A nyáron azonban különös dolgok történtek, amelyekről bővebben kell megemlékeznem. Az eseményeket egy már magában véve is elég különös vasúti kaland előzte meg.

Előre kell bocsátanom, hogy a fiatal asszonynak orvosa tanácsára fürdőre kellett utaznia. (Orvosa tanácsára, de édesanyja rendeletére ; a bárónő ugyanis egészségügyi kérdésekben is fenntartotta magának a rendelkezési jogot.) Nyanya nem mehetett vele, — hogyan eshetett volna meg őnélküle az aratás ? — a kísérői Eta és apó voltak. Szitakötő úrra, aki ember-

emlékezet óta ezúttal nélkülözte elsőízben hitvese társaságát, sajátságos hatással volt a szabadság levegője. Már az indulás pillanatában megélénkült, a szeme csillogott, mintha kissé megittasodott volna. Láthatóan nagyon jól esett neki az önálló hatáskör, melyet a poggyász gondozása körül betölthetett és büszkévé tette a tudat, hogy Nina és Eta az ő védelmére szorulnak.

Egy órát utaztak a szárnyvasuton, azután át kellett szállniok a Budapestről érkező gyorsra. Ez volt utazásuk legkényesebb pillanata, mivel a gyorsvonat, amely alig két percig időzött a stáción, zsúfolva volt utasokkal és apónak megszeppent szerettei és két hordár kíséretében végig kellett törtetnie a kocsik keskeny folyosóin. Végül megállapodtak egy lefüggönyözött ablakú szakasz előtt.

— Teli van! — mondta a kalauz.

— Nyissa ki! Látni akarom! — szólt apó, aki gyanakodóvá lett.

A kalauz habozott, Szitakötő szívében pedig fölébredt a régi Párducz-kapitány hadverő hangja.

— Azonnal nyissa ki, — dörögte — vagy idehivatom az állomásfőnök urat!

Ez a hang, mely egykoron túlharsogta a csaták zaját, olyan hatással volt az álnok kalauzra, hogy kinyitotta az ajtót. Odabent pedig egyetlenegy szürkeruhájú utasember feküdt, aki hosszában elnyúlt, arccal a falnak fordult és mélységesen aludt. Szitakötőék letelepedtek a másik ülésre, ellenséges pillantásokat vetve az alvóra . . . Az csak akkor riadt föl álmából, mikor a vonat megindult. Először nagyot ásított, aztán hirtelen fölemelkedett helyéről és meglepetten nézte útitársait.

— Jézus Mária! — sziszegte Nina.

Ő volt — hajdani ura — Hartay Jancsi.

A váratlan találkozás olyan hatással volt mind a kettőjükre, hogy jó ideig mereven néztek egymás szeme közé. A képviselő végül megértette, hogy nem álmodik és mélyen meghajolva, némán levette az útisapkáját.

— Bocsánat, — mormogta aztán — aludtam és nem vettem észre . . .

Aztán a másik sarokba vonult a poggyászával.

— Méltóztassanak magukat kényelembe helyezni.

Apó zavartan motyogott valamit, Nina pedig görcsösen magához ölelte kisleányát és makacsul kinézett az ablakon. Eta egy ideig nyugodtan maradt édesanyja ölében, de aztán csakhamar csacsogni kezdett, száz kíváncsi kérdéssel ostromolva szülőjét.

— Miért szaladnak a fák, mama ?

— Nem a fák szaladnak, hanem mi szaladunk — súgta az asszony a kisleány fülébe.

Eta elcsodálkozott egy kicsit ezen a nevezetes fölfedezésen, aztán újabb tünemény ragadta meg figyelmét.

— Mirevaló a sok drót, mama ?

— Telegrafálnak rajta.

— Hogyan telegrafálnak rajta ?

— Az egyik végén megpetyegtetik, a másik végén aztán meghallják . . .

— Hát az a sok kicsi fehér kalap mirevaló a póznán ?

Nina némileg zavarba jött. Hja, a fizika sohasem volt neki erős oldala, még iskolásleány korában sem, mikor a cvikkeres Tekla kisasszony tárta föl előtte az

érdekes tudomány rejtelmeit. Anyai tekintélyének nagy szerencséjére Eta időközben már más kérdeznivalót talált.

— Nini, erdő, mama! Van az erdőben vadállat?

— Alkalmasint van . . .

— Oroszlán is van?

— Az nincs.

— Mama, melyik nagyobb, az oroszlán vagy az elefánt?

— Az elefánt — mondta Nina mély meggyőződés hangján.

— Hát a cethal?

— Az még az elefántnál is nagyobb.

— Igaz, hogy a cápa tojást rak a tengerbe?

— Igaz . . .

— Kotkodácsol a cápa, mikor tojást rak?

— Ugyan, mit beszélsz, Eta!

A kotkodácsoló cápa után egyszerre a Hartay útisapkája került szőnyegre.

— Ni, milyen furcsa sapkája van a bácsinak!

Annyira furcsának találta a sapkát, hogy édesen kacagott.

— Hallgass, Eta — az nem illik!

A következő pillanatban Eta, aki le nem akarta többet venni a szemét a sarokban ülő bácsiról, nagyon megszeppent. Halkan súgta az édesanyjának:

— Ni, a bácsi sír! Úgy-e, azért, mert nevettem a sapkáján?

Hartay arcán valóban könnycsepp futott végig. Bolond módon elérzékenyítette ez a fecsegő kisleány. Nina lopva rápillantott, de már csak azt az óriás

újságlapot látta, amely mögé a képviselő eltorlaszolta magát. Mikor később megint félretette a lapját, Nina észrevehette, hogy a szeme folyton a kisleányon függ. Gyöngéd és megindult pillantásával körülsímogatja gömbölyű kis arcát, szinte vonzza magához. A kisleány is tudomást vesz a sarokban ülő bácsi barátságos pillantásairól és édesanyja nem kis rémületére megszállja az örök nőiesség ihlete és valósággal kacérkodni kezd. Kecsesen és némi affektáltsággal illeg-billeg, mindaz, amit édesanyja és apó mondanak és tesznek, most legkevésbbé sem érdekli, minden igyekezete odairányul, hogy valahogy kikezdjen a sarokban ülő bácsival.

Egy közbeeső állomáshoz értek. A kocsi ablaka alatt szamócát áruló kisleány állt. Eta éles szemét természetesen nem kerüli el az étvágygerjesztő gyümölcs.

— Kérek olyat! — mondja, a kosárra mutatva, amelyről nem tudja egész határozottan, hogy cseresznye van-e benne vagy szamóca.

— Majd apó vesz — szól édesanyja.

Hartay azonban megelőzte őket. Magához inti a parasztleányt, megveszi minden eprét kosarastól, aztán szó nélkül maga mellé teszi az ülésre. A vonat megindul... Apó és Nina nem szólnak egy szót sem, Eta pedig megdöbbenve és meghatottan szemléli a zöld szőlőlomb közül kimosolygó illatos kincsek birtokosát.

Most már nem lehet vele bírni. Addig fészkelődik, ficánkodik, míg kisiklik az anyja karjai közül, aztán lassan a kosár felé közeledik, mely delejes erővel vonzza magához.

— Bácsi ! — kérdi végre a meghatottságtól remegő hangon — mind megeszi a szamócát ?

— Én nem eszem. Magának vettem, Eta.

(A bácsi hangjából is kirezeg a megindultsága.)

— Nekem ?

Eta két kezecskéjével a szívéhez kap, amelynek tájékán édes nyilalást érez.

— Kérdezze meg az édesmamát, szabad-e elfogadni . . .

A mama elfordítja arcát és alig észrevehetően bólint a fejével. Apó később elveszi Etától a kosarat és a kisleány szembeül új ösmerősével és fesztelen csevegni kezd vele.

— Sokszor utazott már maga vasúton, bácsi ?

— Sokszor. Hát maga ?

— Én ma utazom először. De gőzhajón már mentem.

— És hova utazik most ? — kérdi a bácsi.

— Bükkösfüredre, — mondja Eta, akinek kitünő emlékező tehetsége van. Magyarázatképpen hozzáteszi : A mamának fáj a karja, de ott meggyógyul.

Azzal félbeszakítja a beszélgetést, mert kedve jön az ülés karján tornászni. Akrobata-mutatványa, amelylyel imponálni akar útitársának, rosszul végződött volna, ha Hartay föl nem kapja estében gömbölyű kis testét. A kisleány egyszerre azon vette magát észre, hogy új barátja térdén ül.

— De Eta ! — szólt Nina korholó hangon.

Eta azonban, akinek egyébként is szenvedélye volt az idegen emberekkel való barátkozás, nagyon jól érezte magát a Hartay ölében, ahol kényelmesen elhelyezkedett. Miközben új barátjának óraláncával babrált, szo-

kott kíváncsiságával Hartay családi állapotát kezdte szellőztetni.

— Van magának édesmamája, bácsi ?

— Nincs.

— Hát apója van ?

— Az már régen nincs.

— Hát kije van ?

— Csak egy kisleányom van.

Ez a felvilágosítás nagyon fölizgatta Eta kíváncsiságát.

— Olyan kicsi, mint én ?

— Éppen olyan.

— És hogy hívják ?

— Etának !

A kisleány elragadtatásában tapsolt.

— Éppen úgy, mint engem !

Nina asszony nagyon kelletlenül érezte magát. Véget akart vetni a különös jelenetnek.

— Eta, gyere ide !

Eta azonban süketnek tette magát.

— Az én kis Etám nagyon engedelmes, — mondta Hartay. — Ha szólítja a mamája, rögtön hozzá fut . . .

— Én is engedelmes vagyok, — mondta Eta.

Azzal csakugyan odament édesanyjához.

Hartay a következő állomáson összeszedte a poggyászát, hogy leszálljon a vonatról.

— Isten áldja meg, kis Eta !

A leány hozzásietett, hogy parolázzék vele, de Hartay a karjára emelte, összecsókolta rózsás kis arcát s csak aztán tette le édesanyja ölébe.

Szitakötőék aztán Bükkösfüredig magukra voltak

a kocsiban. Nem beszéltek Hartayról, csak Nina jegyezte meg egyízben :

— Kezdem bánni, hogy nem maradtunk otthon . . .

Már négy napot töltöttek a csöndes kis fürdőben és Ninának újból alkalma nyilt sajnálkozni, hogy nem maradt otthon a fájós karjával. Eta ugyanis egy nap sugárzó arccal jött vissza a játszótérről :

— Itt van az epres bácsi, az a bácsi, akivel együtt jöttünk a vasúton. Künn találkoztunk az erdőszélen, mikor a mama a fürdőben volt. A bácsi meghintáztatta Etát és fogócskát játszott vele. Nagyszerű egy bácsi !

Másnap Nina asszonynak magának is volt alkalma a nagyszerű bácsival találkozni. Fürdő után előírt sétáját végezte (erre a fárasztó sétára nem vitte magával sem apót, sem Etát), midőn a Bükkös forrásánál váratlanul szemben találta magát Hartayval. Az erdei út oly keskeny volt, hogy az asszony nem térhetett ki a találkozás elől.

Hartay mosolyogva emelte meg a kalapját.

— Jónapot, Nina !

Az asszony szó nélkül, halvány arccal állott előtte.

— Csak nem fél tőlem ? — kérdezte Hartay elkomolyodva.

— Nem, — mondta Nina halkan, — de mit akar itt ?

— Különös kérdés ! Eljöttem, hogy lássam a leányomat és magát is . .

— Engem ? És mi köze hozzám ?

— Nem anyja-e a gyermekemnek ?

— Elég későn jut eszébe, — mondta Nina keserűen.

Azzal fölemelte a fejét és közömbösen végigmérte az urát.

— Nem tudom, — folytatta kis szünet után — mit vár ettől a találkozástól... De nem is érdekel... Én csak azt találom, hogy különös viselkedésével nevetségessé fog tenni mindakettőnket. Nekem pedig ilyen szerephez nincs kedvem.

Nina elhallgatott és kevély nyugalommal nézett farkasszemet Hartayval. Az erdő bokrai közül légyzümmögés és egy harkály buzgó kalapálása hallatszott.

Az asszony meglepetésére Hartay válaszában nem volt semmi harag, még csak keserűség sem. Láthatólag sokat vesztett a régi büszkeségéből és harci kedvéből. Nyugodt, kissé szomorú mosollyal beszélt.

— Éppen a gyűlölete, amely kirí minden szavából, vonz magához, Nina... Be akarom és be fogom magának bizonyítani, hogy ahhoz az emberhez, a régi Hartayhoz, akit maga jogggal gyűlölt, nincs semmi közöm. Nézzen reám : nem vagyok már az, aki voltam. Hat esztendő óta sokat gondolkoztam, dolgoztam és szenvedtem. Azt akarom, hogy megösmerjen és nem akarom, hogy elpiruljon szégyenében, ha a kisleánya apjára gondol...

Nina egy pillanatig elgondolkozott, aztán hirtelen sötét pír öntötte el az arcát. Arra az ütésre gondolt, amit akkor kapott, azon a gyalázatos éjszakán — és haragosan rázta a fejét.

— Nem, nem ! Hagyjon !

Hartay eleve megfontolta, mit fog az asszonynak mondani, egy ostoba véletlen azonban most zavarba ejtette. Az erdei úton egy harmadik ember

közeledett feléjük : Király szomszéd. A reggeli vonattal érkezett és a fogadóban tudta meg, hogy az, akiért ezt az utat megtette, az erdőben sétál ilyenkor.

Ninára olyan hatással volt udvarlójának váratlan megjelenése, mint az égiek ujjmutatása. Ő, most már jól van minden !

Maga sietett az érkező elé, kinyujtott kézzel.

— Isten hozta, Király ! Ez kedves meglepetés . . . Velem sétái, úgy-e ?

És mikor észrevette azt a meghökkent, zavart pillantást, amit a szomszéd Hartayra vetett, gúnyos nyugalommal mondta :

— Beszédünk volt Hartay úrral, de már nincs semmi mondanivalónk . . .

Könnyű főhajtással köszönt a képviselőnek, aztán a zavarában még mindig szótalan Király kíséretében tovább ment az erdei úton.

Este viszontlátták egymást a fürdői vendéglőben. Hartay egy képviselőtársával vacsorázott, kissé távolabb meg Szitakötőék telepedtek meg Királylyal. A képviselő megfigyelte minden mozdulatukat. Oly egyetértően és bizalmasan ültek együtt, mint egy boldog kis család. Bizonyára valami célzatosság rejlett abban, hogy Nina, aki egyébként legkevésbbé sem volt kacér, Királyt az este annyira kitüntette. Maga mellé ültette, maga osztott neki a közös ételekből és folyton vele beszélgetett.

Szokatlan viselkedésével az asszony a saját nyugtalanságát akarta leplezni. Bármennyire titkolta is önmaga előtt, Hartay közelsége mégis módfelett fölizgatta. Nem érzett magában semmi gyöngeséget és mégis ösztönszerű félelem fogta el. Féltette a maga

nyugalmát és féltette Etát is, az máris valami ösztönszerű ragaszkodást érzett az ember iránt, akinek a nevét sem tudta. Eléggé jól ösmerte a volt urát, tudta, hogy makacs és elszánt, alkalomadtán erőszakosságra is hajló ember és most úgy sejtette, a látszólagos nyugalma alatt valami tervet rejteget. Talán el akarja tőle ragadni a leányát? Volt már erre eset, és Hartaytól, aki a gyermeket láthatóan nagyon megkedvelte, kitelnék ilyesmi...

Ezt az ötletét, — hogy Hartay elragadhatná tőle a gyermekét — az éjjel, amelyet felerészben álmatlanul töltött, jobb ügyhöz méltó buzgalommal kiszínezte.

A józan reggeli világításban szétfoszlottak ugyan az éjjeli rémképek, de Nina aznap mégsem küldte Etáját a parkba játszani és írott napi jelentésében, melyet hazamenesztett a bárónőhöz, érintette ezt a kérdést is.

Harmadnapra megjött a nyanya válasza. Mégpedig távirati úton :

«Legközelebbi vonattal jertek haza. Föltétlenül elvárlak.»

— Kellett ez nekünk ? — mondta Szitakötő apó. (Csak magában mondta, a világért sem fennhangon.)

Király szomszéd, mikor megkérdezték a véleményét, kijelentette, ő bizony egy nézeten van a bárónővel. Nem tartott ugyan attól, hogy Hartay valami inkorrektségre ragadtatná magát, de úgy vélekedett, az elvált házasok együttes mulatozása a kis fürdőhelyen már magában véve is a jóillembe ütköző dolog. A fürdő asszonynépe, mely Hartayt fölötte érdekes embernek találta, máris sokat szellőztette a dolgot és Ninát lépten-nyomon kíváncsi pillantások üldözték. A kis Etát — nem tudni miért — egyszerre nagyon sajnálták

és bonbonnal, meg gyümölccsel vígasztalgatták . . . Király szomszédnak pedig nagyon félszeg szerep jutott ebben a drámában, amelynek cselekményét ötven unatkozó vidéki asszony fantáziája szőtte . . .

Másnap valóban elutaztak Szitakötőék és utazásuk nagyon hasonlított a szökéshez. Hogy a feltűnést kerüljék, nem szálltak föl Bükkösfüreden a vonatra, hanem az izsépi völgyön keresztül Gergyóig kocsin mentek. Jól tudták, hogy a bükkösfüredi társaság egyik főelvezete az induló és az érkező vonatok elé sétálni. Poggyászukat előre kiküldték a pályaudvarra.

Nyitott kocsijuk már tíz perc óta robogott az erdős völgyön át kanyargó úton, mikor egyszerre oly hatalom elegyedett bele a dolgukba, amellyel nem számolt sem a Nina makacssága, sem a bárónő erélyessége, de még Király szomszéd bölcs körültekintése sem. Az időjárás! Verőfényes forró nyári délben indultak el Füredről és a gergyói kanyarulatnál hirtelen hideg szélroham szántott végig az erdőn, a tájékot pedig elsötétítették a kékes-fekete felhők, amelyek vajúdva torlódtak össze a havasok előtt.

— Talán visszafordulnánk? — kérdezte apó aggódó hangon.

— Nem, nem! Nevetségessé tennők magunkat!

Két perc mulva félelmetes égzengés közepett megeredt a zápor. A kocsis most már maga is azt indítványozta, térjenek be az erdészlakba. Nina azonban attól tartott, hogy elmulasztják a vonatot. Ő már egész lelkével a vasúton volt.

— Tovább! — mondta, miközben a kis Etát bepólyálták az összes takarókba és fölösleges ruhákba.

Csobogó esőben, bőrig ázva, elérkeztek végre a

ködös hegyek közepett magányosan szomorkodó kis pályaudvarra. Nagyon kellemetlen utazás volt és Nina — mit tehetett volna egyebet ? — ezért is Hartayt okolta.

Mikor hazaérkeztek, a kis Etának erős láza volt. Lihegett, az arca lángolt ; alig tudott magáról. Ágyba kellett fektetni.

— Reméljük, nem lesz tüdőgyulladása, — mondta a bárónőnek az orvos.

VI.

Az izsépi völgy zivataros fellegei közül egy óriás ököl nyult ki és egyetlen csapással összetörte és megsemmisítette az egész Szitakötő házat. Miért ? Oly váratlanul jött, oly fölháborítóan képtelen és hihetetlen volt és mégis igaz — a kis Eta meghalt.

Az anyja ott állott a kis ravatal előtt, olyanféle zavaros érzelmek közepett, mintha valaki egy rettenetes brutális tréfát követett volna el vele. Életében most állott először szemtől-szembe a halál titokzatos fogalmával és nem tudta megérteni ; az, amit eddig hallomásból ösmert, semmiben sem hasonlított ahhoz, amit most érzett. Megfigyelte önmagát és megállapította, hogy tulajdonképpen nem érez semmit. Nem fáj semmi, csak a félelem nyomja óriás súllyal a mellét. Fél — de mitől ? Attól, ami már megtörtént ? A hetek óta tartó gond, az örökös virrasztás fásulttá tették a lelkét és képtelenné vesztesége megértésére.

Csak akkor riadt föl, mikor idegen emberek ki akarták vinni a leányát. Akkor se fájdalmat, hanem inkább lángoló haragot érzett és dühös sikoltozással

vetette magát a fekete emberekre. Mások hangosan imádkoztak körülötte, ő is megpróbálta és lélekzet nélkül hadart el valamit. Akár az egyszeregyet mondta volna. Ez az egyhangú hadarás elzsibbasztotta érzéseit, csak olyasmi rémlett neki, mintha harmónikus harangszó közepett fekete hömpölygő tömeggel, akarat és ellentállás nélkül, lassan előre haladna.

Majd fölriadt a gödör előtt: egy rokonszenves szempár irányult feléje... Valami ösmerőse volt... Nina mosolyogni próbált és bólintott a fejével, mintha köszönni akarna... De aztán meglátta az ásító gödröt és nem nézett többet Hartay Jánosra.

Telt az idő. Elmult egy hét, — vagy egy esztendő? Szitakötőék házában akkoriban senkise törődött a kalendáriummal. Hogy megváltozott egyszerre az egész ház környéke! Elporlódott, elfakult, mint a sutba dobott madárkalitka, ha kiszökött belőle csicsergő kis lakója. A nap is bágyadtabban sütött, a kert is kicsinyesnek és kopárnak látszott, az emberek veszítettek a fontosságukból. A hatalmasan uralkodó nagyanyából sóhajtozó, csúnya öregasszony lett; az elegáns, szelíd apóból kedvetlen és szófukar vén naplopó; jártak-keltek, napról-napra öltözködtek és ebédeltek és egyikük sem tudta, mire való mindez.

Nina időközben megtanult két dolgot, aminek aztán éjjel-nappal nagy hasznát vette: megtanult sírni és imádkozni. Majd meddő buzgalommal, valóságos vizsgálóbírói buzgalommal, kutatni kezdte a nagy bajt előidéző okokat. Nyanya távirata, Király ötlete, hogy kocsin menjenek a következő állomásig, az ő saját makacssága, amellyel a gyermeket belevitte a záporba — mindezek a körülmények a vádpontok közt szerepel-

tek. Vádolta a bárónőt, vádolta Királyt, de leginkább önmagát. Csak Szitakötő apó iránt érzett gyöngédsége fokozódott a szerencsétlenség következtében : Nina hálás szívvel gondolt rá, hogy az öreg vissza akart fordulni a zápor elől. Ó, ha akkor szót fogad neki !

Azzal rótta le háláját vele szemben, hogy apót, egyedül csak őt, be-beszólította az elárvult gyermekszobába, ahol aztán ketten a gyermekbútorok, a képeskönyvek és viaszbabák között órákig szótlanul elüldögéltek. Az asszony néha leült a nyitott ruhaszekrény elé és némán rakosgatta a világos nyári ruhákat, a kopogó kis cipőket és szalmakalapokat. Sorba nézte valamennyit, hogy rendben vannak-e, nem tört-e rájuk a moly ? Apó csendes köhécseléssel nézte és csak néha szólalt meg halk hangon, mintha kápolnában volna.

— Hát a piros cipője hol van ?

Az is ott volt ; Nina gyöngéden símogatta végig a kezével, aztán odatartotta apónak, simogassa meg ő is.

Idővel mély gyökeret vert Nina lelkében a meggyőződés, hogy gyermeke vesztének ő az oka. Egyedül csak ő. Hiszen záporesőt tízet is kiállott életében Eta és éppen az az egy ölte meg, az az egy, a melybe az anyja makacssága vitte. Az Isten meg akarta büntetni valamiért. Talán azért, hogy oly keveset törődött a mások fájdalmával és oly nagyon örült a maga boldogságának. Hiszen boldogtalan anyák mindig voltak és ő sohasem gondolt velük. Csak most, mikor maga is társnője lett az elhagyott gyermekszobákban sírdogálóknak, most értette meg Niobe anyai fájdalmát.

Az ősszel Nina, aki pedig annakelőtte nem volt nagyon vallásos, kezdett sokat templomba járni.

Lelke jóideig hiába keresett valami nyugvópontot a földön és végül átengedte magát a vallás miszticizmusának, mely a támasznélkülieket delejes erővel vonzza körébe. Talán asszonyi természete is megnyilatkozott, mikor szükségét érezte annak, hogy meghunyászkodjék a túlhatalmas kéz előtt, mely feléje sujtott. Aztán egy nagy szőnyeg hímzése vette igénybe minden idejét ; a szőnyeget a templom oltára elé szánta. Anyai szívének szent együgyűségében a dolgozóasztalnál átvirrasztott éjjeli órák árán akarta megnyerni az Ő pártfogását, akinek birodalmába gyermeke költözött.

Ismerősei, akik mostanában viszontlátták, megijedtek, hogy Nina mennyire megöregedett.

VII.

Szeptember havában történt, hogy Szitakötő apónak dolga akadt Budapesten. A bárónő gyakran szokta különböző megbízásokkal a fővárosba küldeni és az öreg ilyenkor nagyon gondosnak, szinte nőiesen gondosnak bizonyult. Ezúttal is reggel érkezett, délig lótott-futott, az esti vonattal pedig vissza akart megint utazni. Ebéd után már ellátott mindent, csak a karmantyúk dolgában akart még eljárni, mikor az utcán Hartayval találkozott.

A képviselő megállította és kezet fogott vele.

— Mit csinálsz itt, apó ?

Az öreg eleintén meghökkent, de aztán eszébe jutott, hogy nincs már oka Hartayra haragudni. Az, akinek a birtokáért hadakoztak, nincs már többé és most bátran abbahagyhatják a haszontalan huzavonát.

— Ha ráérsz, — mondta Hartay — gyere egy fél-

órára hozzám. Itt lakom a szomszédban és szeretnék veled beszélni . .

Apó kelletlenül engedett a szelíd kényszernek, de titokban elhatározta, hogy erről a látogatásáról nem fog beszámolni a bárónőnek.

Csinos, diszkrét előkelőséggel berendezett lakás volt, amelybe lépett. Hartay leültette vendégét nagy karosszékébe és egy pohár édes spanyol bort tett eléje ; az öreg úr ugyan már régóta leszokott a borivásról, de utolsó betegsége óta orvosságnak iszogatta ezt a kontyalávalót.

— Mi újság odahaza ? — kérdezte később Hartay.

— Semmi különös . . .

Apó szeme megakadt a falon függő nagy festményen, mely Etát ábrázolta. Fénykép után készült ugyan, de apó a megszólalásig hűnek találta.

— Az idei terméstek jó volt ? — kérdezte Hartay.

— A gabona elég jól fizetett.

Jó ideig hallgatásba merültek, miközben az öreg egyre a kisleány képén legeltette szemét. Oly kitartóan nézte, hogy végre elhomályosodott a tekintete. Hartay ekkor hirtelen az íróasztalához lépett, kinyitotta egyik fiókját. A fiókból egy jókora papírskatulyát vett ki, azt odalökte apó elé.

— Nézd meg ezt ! — mondta elfordulva.

Az öreg elcsodálkozva nézett végig a képviselőn, aztán habozva fölemelte a skatulya tetejét. Egy szőkehajú nagy viaszbaba feküdt a skatulyában. Apó összerázkódott, mintha holttestre bukkant volna.

Hartay aztán szembe ült vendégével.

— Mikor utoljára láttam a kisleányt, — mondta fojtott hangon — megkérdeztem tőle, miféle ajánt-

dékot akar tőlem . . . Azt mondta, babát . . . Nagy, nagy babát — mutatta is a két kis karjával, milyen nagy legyen . . . Azt is mondta, hogy szőke haja legyen, olyan haja, hogy fésülni lehessen . . . A baba éppen aznap jött meg Budapestről, mikor ti elutaztatok. Ez elől a baba elől szöktetek meg eszeveszetten, pedig azt hiszem, Eta szívesen megvárta volna . . .

Hartay hangja inkább haragosan csengett, mint fájdalmasan.

— Valahányszor mostanában véletlenül rányitom a fiókot erre az elárvult jószágra, mindig eszembe jut, hogy még számon kell kérnem tőletek egyet-mást . . . A gyermekem életét nem keresem rajtatok, az Isten kezében volt, de a gyermekem szeretetét elloptátok tőlem . . .

Ez a beszéd irtóztatóan fölháborította apót . . . Maga sem tudta, mit akar, mikor fájdalmas haraggal a galamb-szívében felugrott a helyéről.

— Ezt ne mondd ! Ezt ne mondd ! — kiáltotta.

Megragadta a Hartay karját és szemébe nézett. Mikor pedig meglátta, hogy a képviselő két szeme könnyben úszik, szó nélkül megint leült a székére, két kezébe fogta öreg fejét és maga is keservesen sírt.

Nagyon sokáig ültek így, talán egy óráig is, szomorú gondolataikba merülten. Hartay szólalt meg először.

— Nem ér ez semmit, öregem ! Ez az érzelgés nem ér fabatkát sem !

Bort töltött apó poharába, amit az egy hajtásra megivott.

— Mit csinál Nina ? — kérdezte aztán a képviselő halkabban.

Apó elkeseredetten vállat vont.

— Mit csinálna ? Emészti magát, éppen úgy, mint te... Olyan idegen lett hozzánk, alig ösmerek rá...

— Emészti magát, te pedig ölbetett kézzel nézed, öreg...

Apó meghökkenve tekintett Hartayra.

— Hát mit tehetek én, haszontalan öregember ?

— Jól mondod : haszontalan öregember !

— Hát mit tegyek ? — kérdezte apó, akit egy titkos gondolat lázba ejtett.

Hartay az öreg vállára tette kezét.

— Nem jutott még eszedbe, hogy Ninának vissza kellene jönnie hozzám ?

Apó hevesen bólintott a fejével.

— Ez az ! Igen — ez az !

De aztán, mintha megijedt volna a tulajdon bátorságától, szomorúan csóválta a fejét.

— De én nem tehetek semmit, fiam. Tudod, otthon senki sem vagyok...

— Sokat tehetsz, ha megteszed azt, amire kérlek... Vedd rá a feleségedet, küldje utazni Ninát... Nem hiszem, hogy ellenkezni fog, mert hiszen ő is belátja, Ninát el kell távolítani szomorú emlékeinek színhelyétől... Ha odalent, az Eta elárvult szobájában rátalál az őszi köd : rossz napok és még rosszabb esték fognak ráköszönteni... El kell vinni valami verőfényes vidékre... Délnek... Olaszországba... Menjetek Velencébe !

— Azt hiszem, ezt nyélbe tudnám ütni, — mondta Szitakötő apó elgondolkozva. — És ha ott leszünk Velencében, akkor te — ?

— Tedd meg azt, amire vállalkoztál, a többi már nem a te gondod . . .

Apó maga is azt gondolta, hogy jobb, ha nem terheli meg a lelkiismeretét túlságosan. Hanem azért egyszerre nagyon jókedvű lett, vidáman sétálgatott a szobában és maga töltött a borosüvegből. Aztán elkomolyodott megint, mert eszébe jutott valami.

— Teremtőm — a karmantyúk !

Egészen megfeledkezett a szűcsről. Sietve kapkodott a kalapja, meg a felöltője után, elszaladt. Az ajtóban még egyszer visszafordult :

— Megteszem, — mondta — ha addig élek is !

Odahaza óvatos körültekintéssel kezdte előkészíteni nyanyát. Első nap nem szólt semmit ; csak második nap fogott hozzá az alattomos aknamunkához.

— Most, Budapesten jutott eszembe, — mondta a bárónőnek, — nincs is jobb búfelejtő az utazásnál . . . Az ember jár-kel, örökké fáradt, majd megsüketül a nagy lármától és miközben a poggyászát félti, meg a pincérekkel veszekszik, nem ér rá a bajával törődni . . . Nem jutott még eszedbe, hogy Ninácskának is jó volna utazni ?

A bárónő azonban röviden visszaverte a támadást.

— Ninát utaztatni ? Most ? Micsoda ötlet ez megint !

Nagy szerencse, hogy apónak a döntő pillanatban váratlan segítsége érkezett. Király szomszédnak nagyon megtetszett az öregúr ötlete, amelyet aztán buzgó védelmébe vett. És az ő érvelése hathatósabbnak bizonyult apóénál.

— Magam is lekívánkozom megint az Adria mellé

és ha ellenükre nem volna, együtt tehetnők meg az utat...

Ez volt a döntő érv. Király szomszéd kalauzolása mellett a világ végéig is utaztatta volna a leányát Szitakötőné. Ha aztán útközben nagyon is meg találnának barátkozni egymással: annál jobb. A bárónő még mindig nem mondott le Nina kiházasításának tervéről.

Mikor már mindent elvégeztek maguk közt, kitünt, hogy az elsősorban érdekelt fél, Nina, hallani sem akar az utazásról. Elmenjen és itt hagyjon mindent? A kis sírdombot künn a temetőben? A gazdátlan ruhákat és az elárvult babákat a gyermekszobában?

Nyanya nem vitatkozott vele. Egyszerűen kitűzte az elutazás napját és rendbe hozatta a Nina úti holmiját. Mikor elérkezett a nap, ráadta leányára az új utazóruhát és azt mondta neki: Az esti vonattal indultok. Nina kissé sírt ugyan, de nem nagyon ellenkezett. Alapjában véve közömbös volt előtte minden; az is, hogy otthon van-e, vagy másutt. Összecsókoltatta, megöleltette magát és vitette magát a vasútra. Az indulás pillanatában apó eltünt a kísérői mellől. A táviró hivatalba sietett és a következő táviratot küldte Hartaynak:

«Ma este indulunk Fiumén át.»

VIII.

Mezők, városok, hegyek álomképekként vonultak el Ninának az éjjeli sírástól fáradt szeme előtt. Meglátta az Adriának ezüst ködbe borult szemhatárát és arcát megérintette a déli ég enyhe lehellete. Végül megpihenhetett a laguna-város mélabús csendjében.

Akinek fájdalma van, az jöjjön ide, a mosolyogva haldokló városba. Letünt ifjúságukat gyászolják a pusztulásukban is kacér paloták és a lagunák fekete tükrén a hajdani boldog ragyogás emléke csillog. A sóhaj itt harmóniává lesz, a zokogás dallá és a fájdalom költészetté.

Ninát is csakhamar hatalmába kerítette az édes tunyaság, amely a déli égboltozat alatt meg szokta bénítani az északi ember idegeit. Egy pár napig jóformán gondolat és érzés nélkül járt-kelt apó karján a zeg-zugos utcákban, ült a piazza árkádjai alatt, nézte a Riván közeledő és távolodó bárkákat, hallgatta az idegen beszédet, a távoli zeneszót és a hajósok vontatott kiáltását.

Az idegen színek lángoló zűrzavarából aztán egy kép domborodott ki, mely hatalmas erővel ragadta meg a fantáziáját: fogadalmi festmény volt a Giovanni e Paolo sekrestyéjében. A kép — alkalmasint valami bánatos szülő ajánlhatta föl — imádkozó gyermeket ábrázol, akit szálló angyal visz a karján. A szép, édesszájú géniusz halvány arcát szomorú gyöngédséggel hajtja a kezecskéit összekulcsoló gyermek fölé, akit hosszú szárnycsapásokkal visz a ködös magasságba, ahol fehér csillagok fénylenek. Valóban úgy volt-e, vagy csak Nina képzelte el, hogy a gyermek arca annyira emlékeztet valakire, akinek a nevét nem szokták kiejteni Szitakötőék?

Egy este a Mercerián sétáltak hárman apóval és Királlyal. A Piazzán zene szólt és a Rialtó felől ezer mindkét nembeli naplopó vidáman összekapaszkodva, zsibongva haladt a zene felé, mely vonzotta őket, mint a lámpafény a molyrajt. Valami sziporkázó ötvös-kirakat

előtt megállapodott a kis társaság. Nina egyszerre meghökkenve emelte fel fejét: szmokingos férfi ment el mellette a tolongásban, oly közel, hogy a könyökével horzsolta a karját. Eltünt a tarka sokaságban, anélkül, hogy Nina megláthatta volna arcát. Az asszony egyszerre ideges lett és nyugtalan . . . Ő volt? Hát itt van? Vajjon miért jöhetett?

— Menjünk a térre — mondta. — Ott zene játszik . .

Tudni akarta, jól látott-e és azért apót háromszor is végigsétáltatta a kávéházi asztaltábor mentén, de tízezer ember között egy ismerőst sem láttak.

Másnap Nina megint elment a Giovanni e Paoloba, még pedig szokása szerint egyedül. Eléggé jól ismerte már a járást a zugutcákon végig és apó meg Király, akik észrevették, hogy az asszonynak bizonyos szomorú élvezete telik ezekben a magányos búcsújárásokban, nem erőszakolták rá kíséretüket, ők addig rendesen a fogadó olvasótermében forgatták a lapokat. Mikor a sekrestyés, aki már ismerte Ninát, magára hagyta a kép alatt álló imazsámolyon, az asszony egy keveset sírt, aztán szokása szerint átengedte magát gondolatainak. A nagy csapás óta, mely jó időre megzsibbasztotta minden érzékét, mostanában kezdett megint eszmélni és gondolkozni és első érzése a rettenetes elhagyottság érzése volt. A tudat, hogy élete elhibázott és céltalan, most egyszerre ólomsúllyal nehezedett rá; körülnézett és csupa idegen embert látott a világon.

Idegen volt hozzá a két öreg szülője, kiket kötelességszerüen tisztelt és szeretett, de kik meg nem értették soha. És idegen volt hozzá az a becsületes ember is, Király, aki megfélemlítette és kínzójává lett azzal az

örökös néma és mégis fenyegető kérdéssel, mely a nyelvén feküdt.

Nina most összerezzent. Halk léptek nyikorogtak mögötte a márványlapon, valaki aztán letérdelt a háta mögött az imazsámolyban. Az asszony két tenyerébe temette arcát és nem tekintett vissza, de azért hallotta, hogy az a valaki mélyen lélekzik mögötte.

És most meg is szólalt halk, mély férfihangon.

— Nina! Én vagyok... Ne ijedjen meg...

Most sem nézett vissza. Nem is válaszolt. Csak a szíve dobogott viharosan. Ő pedig tovább beszélt egészen közelhajolva az asszony füléhez.

— Azért jöttem ide, hogy bocsánatot kérjek magától... Az oltár előtt vagyok, de maga előtt hajtottam térdet... Egyszer megütöttem magát és ha így jóvátehetném, megégetném a jobbkezemet... Nem vagyok már az az ember, aki voltam és azt is tudom már, hogy milyen voltam akkor... Ha elhiszi, hogy szerettem a gyermekemet, akkor meg fog bocsátani..

Jó ideig hallgattak mind a ketten. Nina aztán felemelkedett a zsámolyról és Hartay felé fordult. Nyugodt arccal és csendes hangon mondta:

— Nem tudom, van-e valami megbocsátani valóm, de ha van, most megbocsátok.

Kimentek a térre, ahol a nap derülten sütött. Hartay arcán meglátszott, hogy akar még valamit mondani, de mikor a volt felesége szemébe tekintett, elhallgatott. A Márk-tér felé akartak menni, de szórakozottságukban eltévesztették az átjárót és csakhamar irányt vesztve bolyongtak a zsákutcák

labirintusában. Hartay végre megállított egy üres gondolát.

— Szálljon be, — mondta Ninának, — így hamarabb visszajut a fogadójába.

Megmondta a gondolásnak a fogadó nevét; az utolsó pillanatban azonban máskép határozott, maga is beugrott a bárkába és leült az asszony mellé.

Húsz evezőcsapásnyira se haladtak még a keskeny, sötét csatornában, mikor Hartay újra megszólalt.

— Még egy magyarázattal tartozom magának, Nina... Ezt más alkalommal és más formában akartam megmondani, dehát így is jó lesz!

Egy pillanatra elhallgatott, azután a gondolásra tekintve nyugodt arccal és halk hangon folytatta:

— Vegye tudomásul, hogy szerettem magát és amióta elhagyott, nem szüntem meg szeretni. Ha nem vetik föl a pénzkérdést és ha nem sebzik meg a hiúságomat: sohasem nyugodtam volna bele a válásba... De ez most mellékes... Amióta magamra vagyok hagyatva, nem élet az én életem és nem is lesz az többé, míg magát vissza nem nyertem. Ne szakítson félbe! Nem akarom, hogy vakon higyjen nekem; nagylelkűségétől nem fogadnám el azt, amit a szíve nem adhat nekem... Józan és becsületes ajánlatot teszek. Tűrje meg, hogy néha a közelében lehessek. Nem kell nyugtalankodnia, ezt a szót, hogy szeretem, ki sem fogom többet ejteni, míg arra fel nem hatalmaz. Azt akarom, ismerjen meg olyannak, amilyen vagyok. Vétettem maga ellen és boldog lennék, ha jóvá tehetném a hibámat... Most pedig ne válaszoljon semmit, elég értelmes vagyok, hogy a viselkedéséből is megértsem, mit határozott.

Nina nem is válaszolt, ami annál könnyebben esett neki, mert a gondola a következő pillanatban megállt a fogadó mellékbejáratánál.

— Isten áldja meg, Hartay.

Másnap nem látták egymást, ami bizonyára Hartayn múlott, aki távol tartotta magát a Márk-tértől, az idegenek állandó találkozóhelyétől. Harmadnapra Nina megint elment a Giovanni e Paolo-ba. Mikor kilépett a sekrestyéből, meglátta a volt urát; a Colleoni-szobor talpánál állott. Elhaladt mellette, lángvörös arccal és könnyű főhajtással fogadva a köszönését, aztán elmosolyodva állott meg. Hartay mellette termett.

— Bocsásson meg, — mondta Nina, — úgy találom, a mi mostani helyzetünk legalább is különös.

— Nem tagadom. Mikor itt álltam az előbb, magát várva, eszembe jutott diákkorom .. Emlékszik a vasárnapi misékre ?

Nina elkomolyodott és másra terelte a beszélgetést. Az ilyenféle visszaemlékezések nem voltak az inyére. Aztán némi zavarba jöttek mind a ketten, mert azon vették észre magukat, hogy nem tudnak miről beszélni. A fogadó közelében Hartay elbúcsúzott az asszonytól, alkalmasint azért, hogy Király szomszéd, vagy más ismerőse ne lássa őket együtt. Nina alkalmasint megértette titkos szándékát, mert elkedvetlenedett.

— Ne vegye rossz néven, — mondta — ha arra kérem, szüntessük be az ilyen közös utakat. Ha nincs rá mód, hogy a világ szemeláttára beszélhessünk egymással, akkor az emberek hátamögött sem akarom , . .

Nina kijelentésének az lett a következménye, hogy Hartay másnap megjelent a Quadri előtt, ahol

Szitakötő és Király szomszéd villásreggelijüket várták és kalapjával a kezében, udvariasan engedelmet kért, hogy hozzájuk telepedhessék.

Király szomszéd ezen annyira elámult, hogy kiejtette kezéből kanalát, Szitakötő apó pedig — aki titokban jól volt értesülve Hartaynak minden lépéséről: már kétízben is beszélt a képviselővel a Flóriáni előtt — ravasz módon meglepődött azon, «hogy egy kedves földijével találkozott».

Nina most már bele kezdett látni az öregúr kártyáiba. Mindazonáltal elég udvariasan, habár kissé tartózkodóan bánt Hartayval. A volt ura viszont pompásan értett hozzá, hogy helyzetük különös voltát elfeledtesse. Óvatosan került minden célzást, mely bánthatta volna Nina érzékenységét s attól is óvakodott, hogy az asszonnyal szemben udvarlóként szerepeljen. Inkább apóhoz intézte a szót, csak hébekorba vonva bele Ninát a társalgásba.

Kétszer-háromszor voltak együtt villásreggelinél, egyszer aztán estebédnél is találkoztak. Tíz óra felé óriás tolongás támadt a téren és a kis társaság lesétált a Riva felé. Hartay az ott veszteglő gondolák csapatjából kikereste az ő Zepe barátját,, midőn azonban apó és Király után nézett, úgy találta, hogy elvesztették egymást a sokadalomban. Ketten maradtak csak Ninával.

— Meg kell keresnünk apót — mondta az asszony.

— Nem fog rátalálni, csak a fogadóban . . .

— Menjünk hát oda!

— Tessék, szálljon be!

Erősködött, hogy két perc alatt elviheti gondolán,

gyalog pedig nagyot kellene kerülniök. Nina kissé habozott, de azután beszállt.

A Piazetta, mint a fényárban úszó és zeneszótól harsogó óriás színpad, csakhamar elmaradt a hátuk mögött és gondolájuk a Canalazzo csendes palotasorai között szelte a fekete habokat Mélységes csend volt körülöttük, csak a hullámok csobogtak halkan a hajó hasa alatt, valamelyik távoli sötét mellékcsatornából pedig egy puha baritonhang éneke hallatszott.

Az asszony csak akkor szólalt meg, mikor megismerte a nagy híd sötét boltozatát, mely elsiklott a fejük felett.

— Hova megyünk ? — kérdezte.

— Ahová akarja, Nina — szólt Hartay halkan.

Ez a rövid és közömbös párbeszéd egyszerre nagy jelentőséget nyert, midőn Nina apatikus hangon ismételte :

— Ahová akarom ? De hová akarok én menni ?

Aztán egyszerre felriadt apátiájából és úgy érezte, mintha a sötét laguna vakító fényességben ragyogna és mintha az éjjeli csendet süketítő harsogás váltaná fel. Pedig nem is történt semmi különös, csak a szíve dobogott viharosan, a keze pedig ijedten vergődött Hartay ujjainak szorításában.

A hold rávetette fényét a hosszú barázdára, melyet hajójuk a víztükrön szántott és a sötét lagunában ezer összefonódó és szétfutó tűzkígyót rajzolt. A gondolás, aki nem egy nászúton lévő fiatal párt látott már a Canalazzo éjjeli poézisétől elérzékenyülni, ügyet sem vetett rá, midőn a bárkában ülő férfi most lassan rátette kezét az asszony vállára. Hartay szelíden

magához vonta Ninát és ő, miután egyideig sötét arccal tekintett maga elé, egyszerre felvetette szemét a csillagos égre, aztán egy halk sóhajtással, önfeledten a volt ura vállára hajtotta fejét. Lehúnyta a szemét és a nélkül, hogy helyzetén gondolkodott volna, átengedte magát a kellemes érzésnek, mit a bárka egyenletesen ringó mozgása okozott neki. Ha rajta áll, egy örökkévalóságon át is elül így, lehúnyt szemmel és erősen dobogó szívvel, a saját asszonyi gyengeségének tudatában és mégis boldogan az enyhe, barna éjszakában.

Feszült figyelemmel hallgatta, amit Hartay beszélt neki, de figyelmét nem annyira a szavak értelme, mint inkább a férfi hangjának csengése kötötte le.

— Újból kezdjük az életet — mondta Hartay. — Újból kezdjük, megokosodva és a magunk és egymás gyengéit ismerve... Elveszlek és elviszlek megint Pestre. Velem jössz, úgy-e?

Nina nem válaszolt, csak gyöngéden megszorította Hartay kezét. A férfi pedig tovább beszélt.

— Pesten fogunk lakni. A lakás már rendben van. Tavaly elkészíttettem mindent, a fogadót, az ebédlőt, az öltözőszobádat — azóta mindig vártalak az üres lakásban... Öltözőszobádat az idén újra tapéztattam, kék-fehérre...

— Kék-fehérre — ismételte Nina.

Nem jutott volna eszébe, hogy haza is kell mennie, ha Hartay a fogadó felé nem tereli a gondolát. Az asszony feje csak akkor szédült el a nagy és gyors fordulattól, melyet sorsa vett, mikor Hartay karján felment a parti lépcsőn és szemébe világított a parti lámpás. Apóval és Királlyal a fogadó ajtajában talál-

koztak; mind a kettőnek a nyelvén egy-egy türelmetlen kérdés feküdt, de midőn a felemelt fővel, karonfogva közeledő pár arcába néztek, egyikük sem kérdezett semmit.

IX.

Király szomszéd másnap felkereste Hartayt a fogadójában. A látogató nagyon levertnek és zavartnak látszott és szokása szerint csak hosszas kerülgetés után tért rá látogatásának tulajdonképpeni céljára.

— Be fogod látni, hogy nagyon különös helyzetben vagyok, — mondta Hartaynak, — mert nem tudom most már, mihez tartsam magamat . . .

— Tökéletesen értelek — válaszolt Hartay — és ha nem előztél volna meg, magam kerestelek volna fel, hogy elmondhassam neked azt, amit tudnod kell . . . Oly régi és bizalmas barátja vagy a Szitakötő-családnak, hogy a te tanácsod nélkül semmit sem akarok tenni . . .

A fordulat, melyet Hartay a dolognak adott, meglepte Királyt; Hartay aztán elmondta barátjának, hogy megbékült Ninával és hogy újra egybe akarnak kelni.

— Meg vagyok róla győződve, — mondta aztán, — régóta sejtetted, hogy mi készül és titokban a kezemre is dolgoztál . . . Remélem, akkor is a segítségünkre leszesz, ha majd szembe kell szállnunk a bárónő esetleges ellentállásával . . .

Király, aki tökéletesen belátta, hogy különben sem tehet ennél okosabbat: jó arccal beleharapott a savanyú almába. A szerelmes szerepéhez nem volt tehetsége, melankólikus megadással elvállalta tehát

a szerelmesek pártfogójának, a jószívű barátnak szerepét. Ilyen módon elterelte magáról a felsülés látszatát.

Mindazonáltal nem érezte már magát jól a lagunák városában és harmadnapra bokros teendőire hivatkozván, hazautazott. Nina, aki némi lelkiismereti furdalást érzett, valahányszor a jó szomszéd arcába tekintett, megkönnyebbülten felsóhajtott. Négy nap mulva aztán maguk is hazafelé utaztak; elutazásukat siettették nyanya erélyeshangú levelei. A levelekből kiérzett, hogy Szitakötőné asszony rosszat sejt . . .

Ködös, őszi este volt, mikor Nina és apó újra átlépték házuk küszöbét. A bárónő el volt ragadtatva leánya egészséges színétől. De apónak is jót tett az utazás . . .

— Öltözzetek át — mondta nyanya, miután túlestek a szokásos kérdéseken. — Félóra mulva tálaltatok.

Nina egy pillantást vetett a terített ebédlőasztalra.

— Még egy terítéket, mama . . . vendéget hoztunk!

— Királyt ?

— Nem — Hartay Jánost . . .

Az ilyet nem lehet megérteni egyszeri hallásra.

— Kicsodát ? — kérdezte nyanya.

— Hartay Jancsit . . . — magyarázta Nina nyugodtan. — Együtt tettük meg az utat . . . Most a fogadóba ment átöltözni, de félóra mulva itt lesz . . .

Hosszú szünet következett, amelyet a bárónő arra használt, hogy levegő után kapkodjon.

— Meghívtad azt az embert — az én házamba ! ? Őrültség !

Olyan dolog történt ekkor, amit a Szitakötőcsalád minden ismerőse huszonöt esztendőn át lehetet-

lennek tartott volna . . . Nina és apó egy gyors pillantást váltottak, apó aztán kidüllesztette a mellét, kevélyen felemelte jóságos ősz fejét és minden egyes szót hangsúlyozván, harsány hangon mondta :

— Én hívtam meg Hartayt az én házamba és elvárom tőled, hogy szívesen lásd a vendégemet . . .

Az öreg Párducz-kapitány olyan halálmegvetéssel állott ott, mint egykor a szentjánosi sáncon . . . Csak a pilláját hunyorgatta kissé, nyanya villámló tekintetének hatása alatt, de ezt sem gyávaságból, hanem csak idegességből tette . . .

Honnan vette apó a bátorságot, hogy ilyen hangon beszéljen a bárónővel ? Hosszú ideig élvezett szabadsága edzette meg szívét ? Vagy Nina sugalta belé a saját szívós akaraterejét ? Nem tudom, de nem is kutatom. Megtörtént már, hogy felszántották az öreghegy szelíd lejtőjét és legelőjén évszázadokon át békés juhnyájak legelésztek. Aztán egyszerre megmozdult az öreghegy, dörgő tüzet okádva, pusztulást és rémületet terjesztve : . . . Vulkán volt !

Meg kell jegyeznem, hogy apó, mikor a fentebbi szavakat elmondta, öklével ráütött az asztalra . . .

Nyanyát annyira meglepte ez a váratlan vulkanikus kitörés, hogy jó ideig egyáltalában nem tudott mit válaszolni. Csak később csapta össze a két kezét, majd leült a diványra és álmélkodva mondta :

— No, ez mégis hallatlan !

Apó már ekkor eltünt a szobából. Öltözni ment és hogy ne zavarják öltözés közben, magára zárta az ajtót. Nina azalatt csókokkal és könnyekkel árasztotta el édesanyja kezét.

— Igen, mama, kibékültünk Jancsival . . . Megint

a felesége akarok lenni . . . Szeretem és ha most visszagondolok a multakra, úgy érzem, nagyon sokat szenvedtem és most megint boldog szeretnék lenni . . . Még fiatal vagyok . . . És mással nem lehetek boldog, csak vele . . .

Hiszen nyanya tulajdonképpen nagyon jól tudta mindezt. Elmondta neki Király szomszéd, aki aztán még egy estén át vitatkozott vele a szerelmesek érdekében, békítette, kapacitálta. És nyanya, aki már régebben is belátta, hogy Nina mostani élete nem egyéb lassú sorvadásnál, valahogyan már bele is nyugodott volna ilyen megoldásba, de ez a hirtelen megrohanás, főleg pedig apó kiabálása, most mégis dühbe hozta. Kifejezést adott volna ennek, ha az inas e pillanatban be nem jelenti Hartay urat. Nyanya tehát kénytelen volt a tervezett családi jelenetet későbbre halasztani.

— Eredj öltözködni, — mondta Ninának, — iszonyú kormos vagy . . . Majd én fogadom . . .

Nina elvonult, természetesen azonban csak a mellékszobáig, melynek ajtófüggönye mögül figyelemmel kísérhette a történőket. Hartay pedig belépett nyanyához. A képviselő meghatottnak látszott és szokása ellenére zavartnak. Hódoló alázattal és némi félelemmel közeledett nyanyához, akit jogász kora óta nem látott és akiről már hajmeresztő legendákat hallott. Modora jó benyomást tett a bárónőre. Ő nem látta vagy tíz esztendő óta a fiatalembert és a rokonszenves arcú és komoly modorú férfiban nem ismert rá arra a Hartayra, aki mint rosszmodorú és éretlen suhanc élt képzeletében.

Hartay bocsánatkéréssel kezdte az ismerkedést.

— Tudom, sok bajt és bánatot okoztam, nem

is mertem volna a szeme elé lépni, ha nem remélhetném, hogy a jövőben jóvátehetem hibámat . . . Szeretném, ha meggyőződnék róla, hogy méltóvá tudom magamat tenni jóakaratára . . .

Meglehet, hogy a képviselő merő számításból beszélt ilyen alázatos hangon, de bizonyos, hogy nyanyára hatással voltak a szavai.

— Hagyjuk ezt ! — mondta szokatlan lágy hangon.

Valószínű egyébként, hogy a nyanya engedékenysége sem volt ment minden számítástól. Az ilyen kardos asszony alkalomadtán arról szeretné meggyőzni az embereket, hogy ő is jobb a hírénél.

Nina megkönnyebbülten sóhajtott fel a függöny mögött, aztán lábujjhegyen elsompolygott a szobájába. Öltözködése jó sokáig tartott, az este csinos akart lenni, ami bizonyára nem vehető tőle rossznéven. Harminc perccel később belépett az ebédlőbe, a friss víztől rózsás arccal, pesti szabású, világos ruhában. Az ajtóban megállott egy pillanatra. A függőlámpa enyhe fényében nyanya, apó és Hartay barátságosan csevegve ültek együtt. A megterített, csillogó asztal felett a béke, az egyetértés és a családi boldogság szelid szelleme szállongott.

Nina egy pillanatra lehúnyta szemét, mintha szédülést érezne, aztán lángvörös arccal, könnyel a szemében sietett Hartay felé, aki felkelt székéről és feléje nyujtotta a két kezét.

VÉGE.

HERCZEG FERENC MUNKÁI

32

A POLITIKUS

MÁSODIK SZERELEM